

Vilniaus universitetas  
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

JULIJA PETROŠIŪTĖ  
II kurso studentė

**ATJAUTOS VAIDMUO TARPTAUTINĖJE POLITIKOJE:  
ARMĖNIJOS GENOCIDO PRIPAŽINIMO ATVEJO ANALIZĖ**

**MAGISTRO DARBAS**

Darbo vadovas: Prof. T. Janeliūnas

Vilnius, 2018

## MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

### Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....  
.....  
.....

.....

(data)

.....

(parašas)

.....

(v., pavardė)

### Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

### Magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

### Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

## **PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ**

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „Atjautos vaidmuo tarptautinėje politikoje: Armėnijos genocido pripažinimo atvejo analizė“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

## BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

**Petrošiūtė J.** *Atjautos vaidmuo tarptautinėje politikoje: Armėnijos genocido pripažinimo atvejo analizė*

Tarptautiniai santykiai ir diplomatija, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. Tomas Janeliūnas. – Vilnius, 2018.- 71 p.

**Raktiniai žodžiai:** atjauta, aukos tapatybė, švelnioji galia, genocido tabu, Armėnų genocidas, genocido pripažinimas, moralės normos

Šiame darbe nagrinėjamas Armėnų genocido pripažinimo atvejis Vokietijos Bundestage 2016 m. Analizuojama, kaip, pasitelkiant atjautą, Armėnijos pasirinkta aukos tapatybė per švelniąją galią prisideda prie Armėnijos užsienio politikos tikslų įgyvendinimo.

Pateikiami konstruktyvistiniai aukos tapatybės ir švelniosios galios aiškinimai, analizuojama, kaip pasitelkus atjautą aukos tapatybė gali būti paversta švelniąja gali ir padėti pasiekti užsienio politikos tikslų.

## Turinys

Įvadas	5
1. Tapatybės formavimo ir švelniosios galios svarba užsienio politikoje	9
1.1. Tapatybės elementas konstruktivistiniuose aiškinimuose	9
1.2. Viktimizacija – aukos tapatybė, kaip dominuojantis naratyvas, kuriantis nacionalinę tapatybę	18
2. Armėnų genocidas ir Turkijos pozicija	21
2.1. Istorinė armėnų genocido (ne) pripažinimo evoliucija	21
2.1.1. Tarptautinės bendruomenės reakcija į armėnų žudynes	22
2.1.2. Konstantinopolio tribunolas	24
2.1.3. Lemkino fenomenas	24
2.2. Turkijos neigimo priežastys ir strategija	26
2.2.1. Genocido neigimas – Turkijos tapatybės dalis	27
2.2.2. Turkijos užsienio politikos uždaviniai armėnų genocido klausimu	30
3. Genocido pripažinimas Armėnijos užsienio politikoje	34
3.1. Aukos tapatybė Armėnijos užsienio politikos prioritetuose	34
3.2. Armėnijos strategija siekiant pripažinimo	42
4. Atvejo analizė: Vokietijos sprendimas pripažinti armėnų genocidą	45
4.1. Atjautos motyvas Ericha Steinbach kalbose	45
4.2. Atjautos motyvas Vokietijos strateginiuose dokumentuose	52
4.2.1. Atjautos motyvas strateginiuose dokumentuose	53
4.2.2. Atjautos motyvai Bundestago 2016 m. birželio 2 d. posėdyje. Bundestago narių pasisakymų turinio analizė.	55
4.3. Vokietijos santykių su Turkija kontekstas	60
4.4. Vokietijos Bundestago rezoliucijos sąsajos su Armėnijos užsienio politikos tikslais	61
Išvados	63
Literatūros ir šaltinių sąrašas	66
Summary	70

## IVADAS

„Holokaustas prasidėjo ne nuo dujų kamerų, jis prasidėjo nuo neapykantos kalbos”, - tvirtina „genocido“ termino kūrėjas Rafaelis Lemkinas. Lenkijos žydas R. Lemkinas apie šią grėsmę prabilo dar gerokai prieš holokaustą, bet jo niekas negirdėjo. Karo metais, niekas nenorėjo girdėti signalų apie armėnų žudynes. Karo krečiamame pasaulyje savas išlikimas buvo svarbiau už atjautą. JAV ambasadoriaus Henris Morgenthau ir daugybės misionierių šauksmas apie augančią žmonijos katastrofą taip pat nebuvo išgirstas. Pasauliui reikėjo patirti Holokaustą, kad suprastų, jog reikia imtis priemonių užkirsti jo pasikartojimui kelią ir pasakyti – niekada daugiau.

Šiandien, kai jau esame išgyvenę šią skaudžią patirtį, kai globalių masinės informacijos priemonių dėka nebėra „tolimų nesvarbių valstybių”, kurių žaizdos mums tolimos, kai labiau nei bet kada istorijoje esame sujungti *Mitmenschen* jausmo (sąvoka rasta rašant šį darbą), galime suvokti savo žmonijos brolių ir seserų kančias. Visuomenėje, kuri per socialines medijas, žiniasklaidą, pilietines iniciatyvas, gali daryti poveikį sprendimų priėmėjams, mes visi – kiekvienas iš mūsų – esame atsakingi už jų kančią. Demokratiškų valstybių visuomenės negali pasiteisinti kaip gyvenančios režimų priespaudoje – mes turime laisvę daryti sprendimų priėmėjams poveikį. Tačiau nedarome.

„Europa nepadarė nieko, kad užkirstų kelią armėnų naikinimui”, - tvirtina Vokietijos Bundestago narė E. Steinbach, kurios pastangų dėka genocido pripažinimas iškeltas į Vokietijos politinę darbotvarkę. „Amerika niekada nepadarė nieko, kad užkirstų kelią nors vienam genocidui”, - tvirtina Samanta Power, kuri praėjus keleriems metams po šių žodžių tapo galingiausios pasaulio valstybės atstove svarbiausioje pasaulio taikos institucijoje – JT Saugumo Taryboje, tačiau jai nepavyko įtikinti JAV administracijos imtis veiksmų, kad būtų nutrauktas civilių naikinimas Sirijoje.

Ilgą laiką tarptautinių santykių istorija buvo aiškinama, jog svarbiausi sprendimai priimami remiantis galia ar interesais, tačiau pastaruoju metu vis dažniau į tokią praktiką „įsibrauna“ empatija ir atjauta – priežastys, be kurių negalėtume paaiškinti, kodėl pripažįstamos aukų kančios ir priimami politiniai sprendimai, kuriems prieštarauja galingų valstybių diplomatai ir politikai.

Po gana ilgo realistinių paradigimų dominavimo pastaraisiais dešimtmečiais santykius tarp valstybių vis dažniau bandoma aiškinti ne tik tradiciniais galios elementais ir racionaliais sprendimais, kurie „objektyviai“ būtų naudingiausi valstybėms, bet ir vertybiniais, moraliniais aspektais. Daugeliu atvejų tai patenka į taip vadinamos „postmodernios“ tarptautinės politikos lauką, kuriame daug dėmesio skiriama tapatybei, švelniajai galiai ir naujai besiformuojančioms tarptautinėms normoms. Viena iš tokių normų,

kuri pastaruoju metu tampa jau bemaž pripažinta ir institucionalizuota – atsakomybės ginti (angl. *Responsibility to Protect*) įsipareigojimas. Pastarasis kyla iš tarptautinės bendruomenės pastangų užkirsti kelią civilių žudymams, persekiojimui ir kitų elementarių žmogaus teisių pažeidinėjimams. Tokias pastangas skatina XX a. vykusios masinės žudynės ir genocidai, kurių žmonija turėtų išvengti ateityje.

Genocidų tematika atsirado dar penktajame dešimtmetyje, kuomet R. Lemkinas, vadinamas „genocido konvencijos“ tėvu, pradėjo tyrinėti teises masinių žudynių įvertinimo galimybes, o 1944 m. išleido knygą *Axis Rule*, kurioje aptarė genocido terminą.<sup>1</sup> Šias studijas R. Lemkinas pradėjo dar prieš žydų naikinimą Europoje, nes jo, kaip teisininko, susidomėjimą sužadino turkų vykdyti masiniai armėnų žudymai 1915-1923 m. Būtent šios žudynės imtos laikyti pirmuoju XX a. genocidu, kuris tampa vis plačiau pripažįstamas oficialiai.

Pastangos siekti platesnio genocidų pripažinimo, įvertinimo ir atsakomybės už juos taikymo susijusios su aukų pripažinimu. „Aukos“ statusas tampa ne tik asmenų tapatybės pripažinimas, bet ir visos genocido siaubą patyrusios tautos ar tautinės valstybės tapatybės dalimi. Tai ypač dominuoja Izraelio ir žydų tautos tapatybės naratyvuose, tačiau „aukos tapatybė“ nebėra išimtinai tik žydų monopolizuotas naratyvas, kuris naudojamas ir švelniosios galios stiprinimui.

Armėnų genocido pripažinimas yra labai sudėtingas tarptautinės politikos klausimas, nes susiduria dvi skirtingos, konfliktuojančios galios: tradicinė, „kietoji“ Turkijos galia, ir švelnioji, aukos tapatybės paremta, Armėnijos galia. Valstybėms, svarstančioms armėnų genocido klausimą, tenka įvertinti pripažinimo pasekmes savo nacionaliniams interesams, Turkijos reakciją.

**Tyrimo problema:** Nors tradicinės galios logika sakytų, jog Turkijos politinė įtaka ir tarptautinė svarba turėtų nulemti sprendimą dėl armėnų genocido (ne) pripažinimo, pastaruoju metu daugėja atvejų, kuomet valstybės labiau atsižvelgia į moralinius ir atjautos aukoms motyvus.

Armėnų genocidą oficialiuose dokumentuose (rezoliucijose, deklaracijose, įstatymuose) yra pripažinusios 28 valstybių vyriausybės ir parlamentai, dar daugiau tokio pripažinimo atvejų skelbė federaciniai subjektai žemesniu nei nacionaliniu lygiu (pvz., 48 JAV valstijos yra pripažinusios armėnų genocidą).<sup>2</sup> Armėnijos užsienio reikalų koncepcijoje ir strateginiuose dokumentuose keliamas siekis, kad kuo daugiau nacionalinių valstybių ir tarptautinių organizacijų pripažintų armėnų genocidą, vykdytą Osmanų imperijoje 1915-1923 m.

---

<sup>1</sup> Bloxham, Donald; Moses, A. Dirk, eds. *The Oxford Handbook of Genocide Studies*. New York: Oxford University Press, 2010. p. 2.

<sup>2</sup> Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia. *Genocide recognition*, 2018 <http://mfa.am/en/recognition/> [žiūrėta 2018 05 01]

Vienas iš svarbiausių politinių Armėnijos užsienio politikos pasiekimų – Vokietijos Bundestago sprendimas, priimtas 2016 m., kuriuo pripažįstamas armėnų genocidas ir įpareigojama Vokietijos vyriausybė imtis priemonių, įprasminant šį pripažinimą. Šis pripažinimas svarbus tiek dėl to, jog Vokietija yra didžiausia ES narė ir tai gali paskatinti armėnų genocido pripažinimą visos ES lygiu, ir simboliškai demonstruoja Armėnijos „švelniosios“ galios, kuriamos per atjautos sužadimą, laimėjimą prieš Turkijos įtaką ir galios spaudimą. Vokietijos sprendimas 2016 m. ypatingai aktualus dėl tuomečio tarptautinio konteksto – geri santykiai su Turkija buvo būtini Vokietijos vyriausybei, siekiančiai Turkijos paramos suvaldant migrantų antplūdį iš Sirijos į Europą. Būtent šis kontekstas skatina išanalizuoti situaciją ir priežastis, kaip ir kodėl Vokietija nusprendė oficialiai pripažinti armėnų genocidą, net nepaisydama potencialiai negatyvios Turkijos reakcijos.

**Tyrimo objektas:** Armėnų genocido pripažinimas Vokietijoje ir veiksniai, skatinantys šio pripažinimo sklaidą.

**Tikslas:** išanalizuoti armėnų genocido pripažinimo Vokietijoje priežastis, akcentuojant „švelniosios“ galios konstravimą per „aukos tapatybės“ kūrimą ir atjautos žadinimą.

**Uždaviniai:**

1. Aptarti konstruktyvistinių teorijų prielaidas, iš kurių kildinama „švelniosios“ galios koncepcija ir nacionalinės tapatybės svarba užsienio politikoje.
2. Nustatyti „aukos tapatybės“, kaip „švelniosios“ galios, elementą ir priežastis, skatinančias valstybes tikslingai konstruoti tokią tapatybę savo užsienio politikoje.
3. Aptarti Armėnijos ir Turkijos tapatybių bruožus, kylančius iš skirtingo armėnų žudynių 1915-1923 m. vertinimo, ir konstruojamos tapatybės poveikį užsienio politikos tikslams.
4. Išanalizuoti Vokietijos politikų pastangas įtraukti armėnų genocido klausimą į politinę darbotvarkę ir Bundestago sprendimą 2016 m. oficialiai pripažinti Armėnų genocidą.
5. Įvertinti Vokietijos Bundestago sprendimo kontekstą ir atitikimą Armėnijos užsienio politikos uždaviniams.

Analizuojant teorinę literatūrą ieškoma prielaidų, lemiančių tautos pasirinkimą formuoti aukos tapatybę. Siekiama išsiaiškinti, koks vaidmuo tenka atjautai siekiant aukos tapatybės pripažinimo ir kokiais būdais galima ją pasitelkti. Darbe vadovaujasi konstruktyvistinėmis teorijomis, pabrėžiančiomis „švelniosios“ galios ir tapatybės vaidmenį užsienio politikoje (Adler and Barnett, 1998; Anderson, 1991; Lynch, 1999; Wendt, 1999).



Darbe keliami prielaidai, kad Armėnijai siekiant švelniosios galios, būtina sąlyga yra susikurtos aukos tapatybės pripažinimas. Šiame darbe siekiama pagrįsti teiginį, kad būtent atjautos sužadindimas turėjo lemiamos reikšmės Armėnų genocido pripažinimui.

Pasitelkiant Armėnų genocido pripažinimo atvejį Vokietijoje, siekiama parodyti, kaip naudojant atjautą kaip pagrindinį argumentą, armėnų susikurta aukos tapatybė pripažįstama ir paverčiama švelniąja galia.

Armėnams ši skausminga patirtis tapo itin stipriai vienijančiu motyvu, pagrindiniu tautos tapatybės motyvu, padėjusiu sutelkti po visą pasaulį pasklidusius tautiečius. Pasitelkusi aukos tapatybę, maža valstybė panaudodama atjautą pavertė ją švelniąja galia, kuri jai padeda siekti užsienio politikos tikslų. Pats genocido pripažinimas savaime neužkerta kelio ateities genocidams ar kitiems nusikaltimams žmogiškumui, tačiau per jį galima įrodyti, kaip pasitelkiant atjautą galima per švelniąją galią padaryti poveikio užsienio politikos sprendimams. Armėnų genocido atveju, šis tikslas yra keliamas valstybės lygiu, tačiau kyla klausimas, kas tai turėtų daryti tais atvejais, kai valstybė/agresyvūs režimai patys naikina arba nesugeba apsaugoti žmonių. Vilties teikusi „Atsakomybė ginti“ yra įkalinta JT Saugumo Tarybos neįgalumo, kurios dvi nuolatinės narės, niekinančios žmogaus teises, naudoja veto teisę drausdamos kištis į valstybių vidaus reikalus. Pasaulyje su globalia informacijos sklaida atjauta byloja, kad bet kokia kito žmogaus kančia nėra jokios valstybės vidaus reikalas, tai – žmonijos reikalas. Vakarų demokratijos, kurių esminė vertybė yra žmogaus teisės, privalo susivienyti kitais formatais (tai, kad genocidai kartojasi, byloja, jog Jungtinių Tautų nebepakanka) ir kurti *ad hoc* koalicijas, kad užtikrintų esminę žmogaus teisę – teisę į gyvybę.

**Metodika.** Straipsnyje atliekama kokybinė atvejo analizė, įtraukiant diskurso analizės elementus. Tiriant konkretaus sprendimo – Vokietijos Bundestago sprendimo pripažinti armėnų genocidą – kontekstą, analizuojamos svarstymo metu išsakytos kalbos ir argumentai. Naudojamasi originaliais šaltiniais – Bundestago posėdžių stenogramomis (vokiečių kalba), ieškant konkrečių nuostatų, argumentuojančių, kodėl reikia pripažinti armėnų genocidą. Ypač didelis dėmesys skiriamas argumentams, apeliuojantiems į būtinybę pripažinti genocidą vadovaujantis atjautos aukoms principais.

Vienas dažniausiai kritikuojamų švelniosios galios aspektų – sudėtinga įrodyti jos poveikį. Šiame darbe pasiektą švelniosios galios poveikį siekiama įrodyti per Armėnijos užsienio politikos tikslams svarbių užduočių įtraukimą į Vokietijos Bundestago rezoliuciją, kuria numatomos konkrečios užduotys Vokietijos vyriausybei.

Darbo pranašumas yra temos naujumas bei itin menkas srities ištirtumas. Darbo svarbą liudija šiandieninės humanitarinės krizės ir nusikaltimai žmoniškumui. Atjautos kaip svarbaus veiksnio įsitvirtinimas per žmogaus teisių apsaugą, humanitarinę pagalbą, ateityje galėtų padėti skubiai spręsti humanitarines krizes ir išvengti didelio aukų masto. Atjauta kaip visuotinė norma įpareigotų nacionalinius ir tarptautinius sprendimų priėmėjus imtis skubių veiksmų ir užkirstų kelią nusikalstamam abejingumui.

Kodėl didelės, galingos ir agresyvios valstybės kaimynystėje esanti maža valstybė taip aktyviai siekia įrodyti, kad patyrė didžiosios kaimynės skriaudą? Armėnų aukos tapatybės pripažinimo strategija gali būti pavyzdžiu ir kitoms istorines skriaudas patyrusioms valstybėms, taip pat ir Lietuvai. Stipri aiški tapatybė yra vienas iš būdų įsitvirtinti tarptautinėje arenoje ir pelnyti teisę tikėtis būti išgirstai ir įgyti daugiau „politinio svorio“ per švelniąją galią. Kaip atskleidžia teorinė literatūra šiame darbe, aukos tapatybė yra itin patraukli dėl didelio emocinio krūvio. Pasitelkus aukos tapatybę, įtvirtinama istorinė įvykių atmintis, taip užkertant kelią manipuliacijoms parankiu praeities įvykių interpretavimu. Tarptautinėje arenoje nuolat stiprėjant „informacinės agresijos“ grėsmei, o didžiosioms valstybėms turint neproporcingai daugiau išteklių, aukos tapatybė ir pasitelkus atjautą pelnytas jos pripažinimas, galėtų būti viena mažos valstybės strategijų siekiant apsisaugoti nuo informacinių atakų istorinių įvykių tema.

Kaip Vokietijos Bundestagai priimant sprendimą pabrėžė vienas Bundestago narių, „Mes esame įpareigoti padaryti viską, kad joks žmogus ar tauta daugiau niekada netaptų neapykantos ir naikinimo auka“. Atjautos kaip svarbaus veiksnio įsitvirtinimas tarptautiniuose santykiuose padėtų užtikrinti, kad sprendimų priėmėjai, tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu, taip pat spaudžiami visuomenės per žiniasklaidą, nevyriausybinės organizacijas ir tiesiogiai viešosios nuomonės, priimtų sprendimus, padedančius ateityje išvengti genocido, etninio valymo ir panašių žmonijos tragedijų.

## **1. Tapatybės formavimo ir švelniosios galios svarba užsienio politikoje**

### **1.1. Tapatybės elementas konstruktyvistiniuose aiškinimuose**

Analizei pasirinktu atveju, stebime dvi valstybes, kurios susirūpinusios savo tapatybės įtvirtinimu (ir Turkijos, ir Armėnijos atveju modernios valstybės ištakos siekia aptariamą genocido laikotarpį, ir abi valstybės dar siekia įtvirtinti savo tapatybę, nesijaučia dėl jos užtikrintos). Turkijos siekiamam tapatybės elementui – būti lygiaverte civilizuoatų Vakarų valstybių sąjungininke – grėsmę kelia Armėnijos kaltinimai dėl genocido. Turkija baiminasi, kad genocido pripažinimas uždės jai „barbariškų Rytų“ etiketę ir pavers „atstumtąją“, už Vakarų bendruomenės ribų.

Vis dėlto Turkija turi daugiau galios svertų nei Armėnija, tam, kad paskatintų kitas valstybes palaikyti jos, o ne Armėnijos poziciją. Laikantis realizmo teorijos prielaidų, žymiai didesnė Turkijos galia ir, atitinkamai, svaresni kitų šalių interesai palaikyti gerus santykius su Turkija, turėtų skatinti kitas šalis pripažinti ir paremti Turkijos tapatybę. Tačiau faktas, kad nepaisant racionalių prielaidų, jau 28 valstybės pripažino armėnų genocidą ir taip parėmė Armėnijos tapatybę.<sup>3</sup>

Tai prieštarauja „intuityviai“ realizmo teorijos logikai ir verčia ieškoti kitų paaiškinimų – kodėl valstybės pripažįsta Armėnijos siekiamą genocido vertinimą nepaisydamos rizikos susigadinti santykius su Turkija ir taip pakenkti savo interesams.

Dėl šios priežasties šiame darbe remiamasi konstruktyvizmo teorijos aiškinimais. Išanalizavus konstruktyvizmo teoretikų pateikiamus tapatybės aiškinimus bei juos patvirtinančius pavyzdžius, bus ieškoma tapatybės formavimo ištakų ir atsiremiant į juos siekiama nustatyti, kodėl kai kuriais atvejais dominuojančiu tapatybės elementu tampa patirta kančia. Bus ieškoma prielaidų, lemiančių pasirinkimą tapatybę formuoti per aukos vaidmenį. Konkrečiai armėnų pasirinkimas formuoti tokią tapatybę bus aptariamas 3-oje dalyje.

Aukos tapatybę istorijoje bandyta formuoti ne kartą, tačiau klausimas, kodėl vieni genocido ir bendros kančios atvejai būna pripažinti tarptautiniu mastu, o kiti beveik nesulaukia dėmesio. Šiame darbe keliami prielaidai, jog tam, kad susikurtų aukos tapatybę būtų galima paversti valstybės švelniaja galia ir taip pasiekti trokštamą užsienio politikos tikslų ir pripažinimo, būtina sąlyga yra atjauta.

Šios dalies 2 skyriuje bus aptariama negausi mokslinė literatūra apie atjautą kaip besiformuojantį užsienio politikos veiksnį, analizuojama, kokį poveikį jo reikšmės stiprėjimui turi tarptautiniuose santykiuose įsitvirtinančios etikos ir moralės normos – pavyzdžiui, genocido tabu norma, atsakomybė ginti, prievolė teikti humanitarinę pagalbą ir pan.

Konstruktyvistai įsitikinę, kad daugelį valstybių veiksmų tarptautiniuose santykiuose lemia jų tapatybė. Įprastai tapatybę nusako keletas kertinių elementų: geografija, bendra kalba, kultūra. Kultūra yra socialinis konstruktas, kurioje atsiskleidžia būdingi požymiai. Čia reikia ir ieškoti ir polinkio formuoti aukos tapatybę ištakų. (...) Tapatybė nėra baigtinė, tai besivystanti koncepcija, kuri priklauso nuo socio-politinės ir kultūrinės aplinkos, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, į pirmą planą iškeliami tam tikri elementai.

---

<sup>3</sup> Armenian National Institute. *Countries that Recognize the Armenian Genocide*, Armenian National Institute, Washington, [http://www.armenian-genocide.org/recognition\\_countries.html](http://www.armenian-genocide.org/recognition_countries.html) [žiūrėta 2018 04 25]

Po užsitęsusio periodo, kai tapatybė kaip analizės kategorija buvo neigiama, konstruktyvistai ir post-struktūralistai pastaraisiais metais atgaivino požiūrį, kad tapatybės tarptautiniuose santykiuose vaidina lemiamą vaidmenį. Keldami iššūkį realistų prielaidai<sup>4</sup>, kad veikėjų tapatybės svarba nusileidžia objektyviems kintamiesiems<sup>5</sup>, konstruktyvistų tyrimai atskleidžia, kad tapatybė gali ne tik tapti nacionalinių ir tarptautinių interesų ašimi<sup>6</sup>, bet ir nuolat keičia valstybių sąveikos pagrindus<sup>7</sup>.

B. Bucher ir U. Jasper tvirtina, kad konstruktyvistai daug dėmesio yra skyrę mechanizmams, kuriais tapatybės keičiasi bėgant laikui ir tam kaip tai veikia interesus ir veiksmus<sup>8</sup>. Jie išskiria dvi esmines konstruktyvistų tyrimų, kuriuose analizuojama tapatybės konceptualizacija. Normoms didžiausią dėmesį skiriantys konstruktyvistai pabrėžia, kaip tapatybės formuojasi per konfliktus ir valdžios kaitą, ir egzistuojančių normų laikymąsi<sup>9</sup>. Valstybių tarpusavio santykiams dėmesio skiriantys konstruktyvistai pabrėžia kitų (išorės) veikėjų reikšmę tapatybės formavimo procesui.<sup>10</sup> B. Bucher ir U. Jasper įsitikinę, kad pastaraisiais metais būtent tapatybės koncepcija tapo centrine tarptautinių santykių teorijoje. Prieštaraudami racionalių veikėjų vertinimams, konstruktyvistai ir post-struktūralistai tvirtina, kad pasirinkimai ir interesai yra glaudžiai susijusios su veikėjų tapatybe, kuri, savo ruožtu, paaiškina veikėjų veiksmus. Jie esminį dėmesį telkia ne į pačią tapatybę, bet į tęstinį tapatybės formavimo procesą, tvirtindami, kad būtent jis geriau atskleidžia valstybės sąveiką su kitais veikėjais.

Analizuodami tapatybės formavimo aktus, autoriai pastebi, kad ne visi jie lemia tapatybę, ieško priežasčių, kodėl vienos pastangos lieka marginalizuotos, o kitos tampa centrine ašimi. Jie tvirtina, kad kai kurie tapatybių aktai tampa prioritetizuojami tam tikru metu. Autoriai įsitikinę, kad tam tikri „identifikavimo rinkiniai“ būna prioritetizuojami konkrečiu metu specialiame diskurse.<sup>11</sup> Armėnų atveju tokia moderni identifikavimo ašis yra prioritetizuotas genocido patirties motyvas, o tam palankus kontekstas - auganti moralės normų reikšmė ir atjautos galia šiuolaikinėje tarptautinėje sistemoje.

---

<sup>4</sup> Maersheimer, 2001; Moravcsik, 1998, Snidal, cituota iš: Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, p. 398.

<sup>5</sup> Fearon, 1999; cituota iš: Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, p. 398.

<sup>6</sup> Adler, 2002, Gourevitch, 2002; Tickner, 1996, cituota iš Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, p. 398.

<sup>7</sup> Adler and Barnett, 1998; Anderson, 1991; Lynch, 1999; Wendt, 1999, cituota iš Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, p. 398.

<sup>8</sup> Adler, 1997; Checkel, 1999, 2001; Crawford, 2002; Fierke, 2007: 75–98; Gurowitz, 2006; McSweeney, 1999

<sup>9</sup> e.g. Finnemore and Sikkink, 1998; Klotz, 1995; Tannenwald, 2007

<sup>10</sup> Jackson, 2013; Jackson and Nexon, 1999, cituota iš: Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, p. 394.

<sup>11</sup> Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, p. 398.

Razmik Panossian, ieškodamas tautos tapatybės ištakų, apibrėžia tautą kaip socialinį konstruktą su iki-moderniomis (istorinėmis) šaknimis. Jis išskiria tris nacionalinės tapatybės sukūrimą ir palaikymą lemiančius faktorių rinkinius. Pirmasis - tautos mitai ir simboliai. Antrasis - žmonių savęs įsivaizdavimas kaip nacionalinės bendruomenės dalies. Trečiasis susideda iš struktūrinės realybės bei jos veikiamo ideologinio proceso.<sup>12</sup>

Anthony Smith tvirtina, kad nacionalinė tapatybė yra sukurta per unikalių tikėjimų sistemas, kurios suteikia tautoms išskirtines charakteristikas. Jas sudaro visuma simbolių ir mitų, kuriuos kiekvienas tautos narys priima kaip duotybę. Labiausiai paplitusios pasak jo, yra tokios idėjos kaip dievo duota tėvynė, bendri protėviai, šventa kalba, nacionaliniai herojai ir priešai, praeities šlovė ar tragedijos (karas, tremtis).<sup>13</sup> Kolektyvinė tapatybė kuriama atsiremiant į šiuos simbolius, o priklausymas tautai per juos toliau yra konstruojamas per intelektualų ir valstybės veiklas. Jis pabrėžia, kad tapatybė įsitvirtina tuomet, kai žmonės jaučiasi su ja susieti.<sup>14</sup>

Socialinių konstruktyvistų požiūriu, kontekstinių aplinkybių faktoriai formuoja tapatybės kategorijas, o šios, savo ruožtu, turi poveikio žmonių požiūriui ir veiksams.<sup>15</sup> Keliose šalyse atlikti tyrimai patvirtina idėją, kad nacionalinės tapatybės turinys yra susijęs su bendru požiūriu, tokiu kaip etnocentrizmas, nacionalinis pasididžiavimas, ksenofobijos paplitimas ar net tokie, kaip išskirtinio statuso dominuojančiai kalbai suteikimas.<sup>16</sup> S. Shulman kaip pavyzdį pasitelkia Ukrainą ir identifikuoja dvi čia konkuruojančias etninės nacionalinės tapatybės formas: etinę Ukrainos ir Rytų slavų nacionalinę tapatybę. Jis atskleidžia, kad individo savęs priskyrimas vienai iš šių tapatybių daro poveikį, kam bus suteikta politinė pirmenybė, kuomet reikia pasirinkti kalbą ir kultūrą (pirmenybės suteikimas ukrainiečių kalbai ir kultūrai ar lygaus statuso įtvirtinimas Ukrainos ir Rusijos kalbai ir kultūrai) ir integracijai su Vakarų Europa ir JAV, ar identifikuočiai su Nepriklausomų valstybių sandrauga ir Rusija.<sup>17</sup>

Egzistuoja keletas konkuruojančių nacionalinės tapatybės koncepcijų. Vieni mokslininkai teigia, kad žmonės renkasi egzistuojančias nacionalinės tapatybės ypatybes (kalbą, religiją), kurios dar gali būti skiriamos į etnines ir pilietines (civic) dimensijas, kaip kuriančias ir nuolat formuojančias tautą<sup>18</sup>. Kiti

---

<sup>12</sup> Panossian R., *The Past as Nation: Three Dimensions of Armenian Identity*, 2002, p. 123.

<sup>13</sup> Smith, Anthony D., *Nationalism and Modernism*, 1998, p. 191.

<sup>14</sup> Panossian R., p. 124.

<sup>15</sup> Cornell 1996; Cornell and Hartmann 2007, cituota iš: Robert M. Kunovich, *The Sources and Consequences of National Identification*, p. 579.

<sup>16</sup> Arts and Halman 2006; Brubaker 1992; Hjerm 1998a, 1998b; Rusciano 2003; Shulman 2004, cituota iš Robert M. Kunovich, *The Sources and Consequences of National Identification*, 2009, p. 578.

<sup>17</sup> Shulman, Stephen. *The Contours of Civic and Ethnic National Identification in Ukraine*, 2004, cituota iš Robert M. Kunovich, *The Sources and Consequences of National Identification*, 2009, p. 578.

<sup>18</sup> Smith, Anthony D., *Nationalism and Modernism*, 1998, London, p. 198.

tvirtina, kad žmonės renkasi tautos „atstovų“ nacionalinės tapatybės versiją, kuri pasitelkia visus galimus požymius, kad atribotų „kitus“, kitokią tapatybę turinčius atstovus.<sup>19</sup>

Nacionalinės tapatybės kategorijos - arba požymiai, kuriuos individai naudoja „vienodumui“ sukurti - apima suvokimą apie bendrus protėvius, bendrą kalbą, teritoriją, religiją, masinę kultūrą, teisinės privilegijas ir prievoles, bendrą ekonomiką, mitus, istorinius prisiminimus, panašų požiūrį ir pasaulio suvokimą.<sup>20</sup> Robert M. Kunovich, analizuodamas valstybių tapatybės formavimą veikiančius veiksnius, prieina prie išvados, jog nacionalinės tapatybės požymiai išsiskiria į dvi grupes. Vieni jų atspindi pilietinę (civic) nacionalinės tapatybės formą, kurioje individai iš esmės gali pasirinkti, kuriai tautai jie priklauso. Kita grupė - etninė ar „organinė“ tapatybės forma, kurioje tokio pasirinkimo nėra.<sup>21</sup> Daugeliu atveju, jo teigimu, nacionalinei tapatybei būdingi ir vienos, ir kitos grupės požymiai, taip pat ir dėl to, kad jie padeda identifikuoti ir atskirti save nuo „kitų“. Tyrimas patvirtina kai kurių mokslininkų prielaidas, kad pilietinės (civic) nacionalinės tapatybės formos kyla iš demokratinių politinių institucijų stabilumo<sup>22</sup>, todėl yra labiau būdingos valstybėms su stipriomis demokratinėmis institucijoms. Kai demokratinės institucijos žlunga ar neegzistuoja, aiškėja uždaros nacionalinės tapatybės formos.<sup>23</sup>

Analizės rezultatai rodo, kad piliečiai šalyse su stipresnėmis demokratinėmis politinėmis institucijomis, pirmenybę teikia pilietinėms, o ne etninėms nacionalinės tapatybės formoms. Stiprios demokratijos valstybėse pirmenybę teikiama pilietinei nacionalinei tapatybei.<sup>24</sup> Jones and Smith (2001b) tirdami šiuolaikines nacionalines tapatybes, išskiria ir politinių jėgų reikšmę. Jie kelia hipotezę, kad militarizmas (egzistuojanti karinė galia ir pasirengimas leisti į karinį konfliktą bei ankstesnė patirtis) yra susijusi su polinkiu prioritetizuoti etninę, o ne civilinę nacionalinės tapatybės formą, galimai dėl konfliktų, susijusių su nacionaliniu identifikavimusi. Konfliktas su etniniais „kitais“ gali paskatinti žmones pabrėžti savo bendrą protėvių ypatybę, o ne silpnesnius jų požymius, tokius kaip pagarba politinėms institucijoms.<sup>25</sup> Tais atvejais, kuomet piliečiai pasitiki institucijomis, tiki, kad jų teisės bus apgintos, todėl nejaučia poreikio stiprinti savo nacionalinę tapatybę per etninius aspektus ir taip kurstyti priešpriešą su etniškai kitokiomis grupėmis, (pvz. tai gali padėti mažinti imigracijos baime, JP).

---

<sup>19</sup> Medrano 2005

<sup>20</sup> (Krejc̃ and Velímský 1981; Smith 1991; Triandafyllidou 1998, cituota iš Robert M. Kunovich, *The Sources and Consequences of National Identification*, 2009, p. 575.

<sup>21</sup> Kunovich, Robert M., *The Sources and Consequences of National Identification*, 2009, p. 576-577.

<sup>22</sup> Mansfield and Snyder 2005; Nodia 1994; Shulman 2004; Snyder 1993.

<sup>23</sup> Nodia 1994; Shulman 2004; Snyder 1993.

<sup>24</sup> Kunovich, Robert M. *The Sources and Consequences of National Identification*, 2009, p. 591.

<sup>25</sup> Jones and Smith (2001b), cituota iš *Robert M. Kunovich, The Sources and Consequences of National Identification*, 2009, p. 577.

Post-struktūralistų tyrimai imasi lopyti „klasikinių“ konstruktyvistų tapatybės tyrimų spragas teoriniu lygmeniu. Jie vengia apibendrinimo kuris būtų grindžiamas ribų tarp „vidaus“ ir „išorės“ nustatymu, skirties tarp savęs ir kito nustatymu (Campbell, 1998: 9). Dar svarbiau, kildindami tapatybės konstravimą iš šalies vidaus reikalų ir keldami klausimą, kaip tapatybė veikia užsienio politiką, post-strukturalistai laiko tapatybę veiksmo priežastimi. Taip keliami prielaida, kad tai, KAS yra šalis, lemia tai, KAIP ji veikia (Hagström and Hanssen, 2015: 4). Tačiau autoriai tvirtina, kad susitelkimas į vidinės (*domestic*) tapatybės diskursus, kurie lemia užsienio politiką, primena esminizacijos (*essentialist*) požiūrį, kuriame tapatybė yra veiksmų priežastis (dažnai per normų internacionalizaciją). Publikacijos autoriai, atsiremami į Santykinę konstruktyvizmą ir post-struktūralizmą, siekia įrodyti paties tapatybės formavimo proceso svarbą ir nustatyti, kodėl atskirais atvejais tam tikri identifikavimo rinkiniai tampa prioritetizuoti.<sup>26</sup> Armėnijos atveju tai aktualu siekiant nustatyti, kodėl genocidas iškeltas į esminį tapatybės požymį ir jo pripažinimas paverstas vienu svarbiausių užsienio politikos tikslų.

B. Bucher ir U Jasper keliama proceso-santykių perspektyva taip pat pabrėžia, kad identifikacijos aktus sudaro nuorodos į praeitį (iš kur mes atėjome), dabartį (kas mes esame) ir ateitį (kuo mes galime tapti ateityje)<sup>27</sup>. Svarbu pabrėžti, kad identifikavimo aktai ne tik susieja veikėjus su kitais veikėjais, bet taip pat su jų pačių versijomis apie savo praeitį, dabartį ir ateitį.<sup>28</sup>

Aptardamas armėnų tautos tapatybės, arba „armėniškumo“ kaip autorius tai vadina naratyvus, Razmik Panossian susitelkia į tris istorines dimensijas, kuriomis, jo teigimu, grindžiamas šiuolaikinis Armėnijos tautiškumo jausmas. Pirmoji – tai pati pirmoji pasaulyje krikščioniška valstybė. Armėnijos atsivertimo į krikščionybę naratyvas, pasak jo, ilgą laiką buvo vyraujantis Armėnijos tapatybėje. Iki sekuliaraus nacionalizmo laikotarpio XIX a. ir 1915 m. genocido tai buvo kertinis armėnų tapatybės naratyvas.<sup>29</sup> Jį sustiprino „išrinktųjų žmonių“ motyvas. Prisdėjo ir bažnyčia, stipriai skatinusi šį tapatybės elementą. Tačiau vėliau R. Panossian teigimu ši „pirmos krikščioniškos tautos“ kolektyvinės vaizduotės paradigma silpnėjo, su ja ėmė konkuruoti kiti tapatybės šaltiniai: sekuliarus nacionalizmas, genocidas, nepriklausomybė, Kalnų Karabacho karas. Nors ši paradigma išlieka svarbi armėnų tapatybei, tačiau ji nebėra vienintelė.<sup>30</sup>

---

<sup>26</sup> Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, 2017, p. 394.

<sup>27</sup> Berenskoetter, 2014; Emirbayer and Mische, 1998, cituota iš Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, 2017, p. 397.

<sup>28</sup> Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, 2017, p. 397.

<sup>29</sup> Panossian R., *The Past as Nation: Three Dimensions of Armenian Identity*, 2002, p. 126.

<sup>30</sup> Panossian, R., *The Past as Nation: Three Dimensions of Armenian Identity*, 2002, p. 129.

Mehran Mazizani savo straipsnyje kelia prielaidą, kad genocidu grįstos tapatybės konstravimas politinį klausimą paverčia etniniu klausimu, (tai, autoriaus įsitikinimu, ydinga), o mokslinius tyrimus apriboja ideologija grįstais sprendimais. Jis tvirtina, kad armėnų nuskriaustųjų tapatybės formavimas, besiremiantis istoriniais įvykiais dėl kurių vis dar ginčijamasi, yra pavojingas ir kelia rimtų empirinių pasekmių.<sup>31</sup> Armėnų atveju, jis išskiria keturis svarbiausius kintamuosius, kurių neapibrėžtumas labai apsunkina situacijos vertinimą. Konceptijos lygiu apsunkina tai, kad daug neapibrėžtumo dar turi pati genocido sąvoka (ar genocidas buvo vykdomas tyčia/netyčia, ar sistemiškai – išlieka daug ginčijamų kriterijų). Teisinio ar formalaus genocido apibrėžimo lygiu - medžiagos stoka ir abejotinas kai kurių šaltinių autentiškumas. Ir galiausiai - ar apskritai teisėta konstruoti tapatybę pasitelkus atvejį, kuris yra labai ginčijamas.<sup>32</sup>

Tapatybės ir su ja susijusių veiksnių visuma yra itin svarbi mažoms valstybėms. Tikslingai formuodamos pasirinktą vaidmenį, jos gali pelnyti tarptautiniuose santykiuose kur kas didesnę dėmesį ir įtaką nei turėtų dėl savo ribotos galios. Čia galima prisiminti nepavykusį Lietuvos bandymą pozicionuoti save kaip tarpininkę tarp Rytų ir Vakarų Europos, regiono lyderę.<sup>33</sup> Sėkmės istorija, kai maža valstybė įgijo išskirtinę galią dėl pasirinktos tapatybės, dažnai laikoma Šveicarija. Nors po Antrojo Pasaulinio karo Šveicarijoje kilo diskusijų dėl pernelyg mažo valstybės vaidmens tarptautinė sistemoje ir svarstyta alternatyva tapti branduoline valstybe bei taip įgyti daugiau svorio (užsienio politikos interesas), užsitikrinti didesnę saugumą (vidaus interesas), ir netgi užtikrinti savo kaip moralinės pasaulio tvarkos sergėtojos bei humanitarinės pagalbos teikėjos statusą (teigta, kad tik turėdama branduolinį ginklą ji galės būti tikra, kad kitos galios neužkirs kelio tvirtinti žmogiškomis vertybėmis grįstą pasaulio tvarką), sąmoningas pasirinkimas tęsti neutralumo tradiciją lėmė dar gilesnę šios tapatybės įtvirtinimą.<sup>34</sup> (Kitas klausimas, kiek Šveicarija sugebėjo neutralumo tapatybę paversti realia politine galia, jei to siekė, JP).

Atsiremdami į Šveicarijos pavyzdį, B. Bucher ir U. Jasper tvirtina, kad vienas tapatybei svarbių identifikacijos aktų valstybės pasirinkimas būti ar nebūti branduoline valstybe. Užuot tvirtinę, kad sprendimą lėmė tam tikri šveicariškos tapatybės požymiai, autoriai tvirtina kad sprendimo procese laikinai ir nevisiškai buvo privilegijuotas „rinkinys“ "ką reiškia būti šveicaru". (...) Anti-branduolinis judėjimas, stipriai susitelkęs į istorinį neutralumo naratyvą, tuo pat metu susiejo neutralumą su vertybių rinkiniu, kuris skyrėsi nuo atsparumo ir savisaugos argumentų, siūlytų branduolinio ginklo šalininkų. Šiuo

---

<sup>31</sup> Mehran Mazinani, *On Problems of Constructing "Genocidal Identity": The Armenians of Eastern Anatolia* 2013, p. 29.

<sup>32</sup> Mehran Mazinani, p. 39.

<sup>33</sup> Evaldas Nekrašas, „Kritiniai pamąstymai apie Lietuvos užsienio politiką“, *Politologija* 54, 2009, p. 123-142.

<sup>34</sup> Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, 2017, p. 401.



atveju neutralumas pasitarnavo kaip plačiai pripažįstama istorinė tradicija. Tačiau tuo pat metu ši sąvoka interpretuota visiškai skirtingais būdais ir buvo siejama su visai skirtingais identifikacijos procesais. Šios konkuruojančios interpretacijos aiškino, kaip trys debatuose dominuojančios grupės suprato, ką reiškia „būti šveicaru“, o tai, kaip jie regėjo Šveicarijos praeities tapatybę, buvo glaudžiai persipynę su jų regima Šveicarijos ateities vizija.<sup>35</sup>

Suprasdamos, kad dėl savo dydžio ir išskirtinio statuso (pvz. materialių išteklių trūkumo) mažos valstybės tarptautinėje sistemoje yra mažiau reikšmingos, jos siekia įtakos per išskirtinį statusą. Branduolinio Šveicarijos ginklavimosi priešininkai tvirtino, kad Šveicarija siekia atsisipirti tarptautiniam spaudimui (įsitraukti į įprastus galios žaidimus - J.P), tačiau pabrėžė valstybės kaip neutralaus tarpininko vaidmenį, kuris siekia sustiprinti tarptautinės tvarkos funkcionavimą. Jie pabrėžė valstybės unikalumą ir išskirtinumą bei atotrūkį nuo tradicinių galios politikos formų. Vaizdavo Šveicariją kaip netipinę tarptautinių santykių veikėją, tačiau dalyvaujančią tarptautinėje politikoje ir turinčią joje aktyvų vaidmenį. Tai nusvėrė net proponentų argumentus apie Šveicarijos prievolę užtikrinti taiką Europoje (kam branduolinį ginklavimąsi jie matė kaip būtiną sąlygą).<sup>36</sup> Nors šalininkai, vartodami tokius epitetus apie branduolinį ginklą kaip „gynybinis“ ir „teisėtas“, bandė vaizduoti branduolinį ginklą tai kaip neutralumo tąsą, vis dėlto buvo pasirinktas sprendimas netapti branduoline valstybe. Studijos autoriai tvirtina, kad tai lėmė ne pati tapatybė *per se*, bet tuo metu prioritetizuotas „identifikacijos veiksmų rinkinys“.

Šveicarijos atveju išskiriami tokie lemiami veiksniai: visuomenės ir nevalstybinių veikėjų spaudimas; atsiradusios studijos apie branduolinę grėsmę aplinkai ir žmogaus sveikatai; branduolinio ginklo neplatėnimas įtvirtintas kaip norma (tai nusvėrė branduolinio ginklo šalininkų argumentus, kad toks ginklas Šveicarijai reikalingas kaip „etiškios tarptautinės politikos“ užtikrinimo sąlyga, kad tai yra taikios ir neutralios valstybės politikos tąsa. Pažeidus normą, prarandama teisė į moralinio sergėtojo vaidmenį - Šveicarijos sau projektuojama tapatybė). Pasikeitusios tarptautinės politikos aplinkybės skatino valstybės veikėjus peržiūrėti savo vaidmens viziją. Mažėjanti Šaltojo karo įtampa skatino kai kuriuos šalies politikos veikėjus šalies galimybę veikti kaip „moralinei institucijai“ ar "tiltui tarp Rytų ir Vakarų.<sup>37</sup> Be to, tuo pat metu iškilo ir kitų neutralių valstybių – Švedijos, Austrijos – siekis pozicionuoti save kaip humanitarizmo skleidėjus, o tai vertė Šveicariją dar labiau pasitempti siekiant užtikrinti savo statusą. Taip studijos autoriai pagrindžia, kad ta pati tapatybė - neutralumas, pradžioje vertinta visiškai prieštarinčiai (ją pasitelkė ir branduolinio ginklo šalininkai ir priešininkai), vėliau vidaus

---

<sup>35</sup> Bernd Bucher, Ursula Jasper, p. 403.

<sup>36</sup> Bernd Bucher, Ursula Jasper, p. 404.

<sup>37</sup> Interpellation, Furgler, 1965, cituota iš Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, 2017, p. 405.

ir išorinių veiksnių dėka buvo palenkta viena kryptimi, nulemtas 7-ajame dešimtmetyje sustiprėjusio naratyvo, pabrėžiančio Šveicarijos pareigą aktyviai skatinti taiką ir stabilumą dėl humanitarinių priežasčių.<sup>38</sup> Tačiau, autorių įsitikinimu, ši sąveika nėra vienakryptė. Viena vertus, siekis įtvirtinti humanitarinę neutralią tapatybę turėjo poveikio sprendimui netapti branduoline valstybe, tačiau iš kitos pusės, pasikeitęs diskursas branduolinio ginklo atžvilgiu, lėmė sprendimą neturėti branduolinio ginklo ir tai prisidėjo prie Šveicarijos tapatybės įtvirtinimo.

Remdamiesi Šveicarijos pavyzdžiu autoriai atskleidžia, kaip vienas valstybės tapatybės naratyvas gali tapti dominuojantis politiniame sprendimų priėmimo procese. Šveicarijos atveju tai buvo vadinamasis „humanitarinis naratyvas“. Daugybė vidaus ir išorės veiksnių lemia, kodėl kažkuris vienas tapatybės elementų tampa dominuojantis. Šiame darbe toliau bus apžvelgiami valstybės motyvai pasirinkti savo vidaus ir užsienio politikos tikslams siekti aukos tapatybės naratyvą.

Remiantis Šveicarijos atvejo analize, galima išskirti šiuos tapatybės pasirinkimui svarbius veiksnius:

- Didesnis visuomenės informuotumas. Nebėra tolimų mažų valstybių, kurių rūpesčiai tolimi. Negalima pasiteisinti, kad nežinojai. Šveicarijos atveju – daugiau informacijos apie branduolines grėsmes, Armėnijos – apie nusikaltimus žmogiškumui.
- Normų pripažinimas. Šveicarų atveju – branduolinio ginklo neplatimas įsitvirtino kaip norma. Armėnų atveju – genocido tabu normos susiformavimas, kitų humanitarinių normų, tokių kaip „Atsakomybė ginti“.
- Visuomenės spaudimas
- Tapatybės konkurencija/sėkmės istorijos. Šveicarai pajuto kitų neutralių valstybių konkurenciją; armėnai mato sėkmingą žydų pavyzdį.
- 

## **1.2. Viktimizacija – aukos tapatybė, kaip dominuojantis naratyvas, kuriantis nacionalinę tapatybę**

Aukos tapatybei daug dėmesio skiria socialiniai mokslai, šį objektą analizuoja daug skirtingų disciplinų: antropologija, kriminologija, psichologija, istorija, konfliktų valdymas, ekonomika, lyčių studijos, politiniai mokslai. Šiuolaikinė literatūra apie aukas ir nusikaltimus žmogiškumui, dažniausiai identifikuoja aukų grupes nekeldami klausimo, kodėl būtent jos, o ne kitos aukos, buvo pripažintos, kas

---

<sup>38</sup> Bernd Bucher, Ursula Jasper. *Revisiting 'identity' in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, 2017, p. 406.

jas pripažino ir kodėl? Svarbu kelti klausimą, kodėl aukos tapatybė ar vaidmuo pasireiškia būtent vienoje, o ne kitose vietose; kokie politinės sistemos tipai sukuria prielaidas atsirasti aukos tapatybei; galiausiai, ar aukos tapatybė kuriama sąmoningai, siekiant konkrečių politinių tikslų?

Ieškodami, kokie galėtų būti aukos tapatybės pasirinkimo motyvai, Fassin and Rechtman, tvirtina, kad šiuolaikinių globalių žmogaus saugumo normų kontekste, atsakomybės ginti ir humanitarinių intervencijų kontekste aukos vaidmuo yra tiesiog apie "objekto teisių įtvirtinimą tarptautinėje kultūroje, kuri vis labiau grindžiama žmogaus teisėmis".<sup>39</sup>

Ieškant priežasčių, kodėl pasirenkamas aukos vaidmuo kaip priemonė teisingumui pasiekti, atskleidžiami ryšiai su platesniu pripažinimo, vienybės ir emancipacijos siekiu. Galbūt valstybė jaučiasi nesulaukianti pakankamai dėmesio tarptautinėje sistemoje, , neuztikrinta dėl savo nepriklausomybės pozicijos, pavyzdžiui, tokie gali būti Armėnijos santykiai su Rusija, arba siekia sugeneruoti tarptautinį palaikymą konflikto atveju – Kalnų Karabacho atveju, JP). Kai patiriama žala, nukentėjusi pusė siekia pripažinimo, kad galėtų reikšti pretenzijas į kompensaciją (materialinę, politinę, dvasinę ir kt.), kurios lydi aukos tapatybę, tokiaime kontekste, kuris remiasi teisėmis pagrįstu pripažinimu.<sup>40</sup>

Kalbant apie aukos statuso teisinį pripažinimą, atsispirti galima nuo JTO 1985 m. Deklaracijos, kuri nustato tarptautinę darbotvarkę gynimui aukų, apibrėžiamų kaip „asmenys, kurie individualiai ar kartu patyrė žalą, įskaitant fizinius ir psichologinius, emocines kančias, ekonominius nuostolius, esminių žmogaus teisių pažeidimą, per veiklas, kurios nepažeidžia nacionalinių baudžiamosios teisės įstatymų, tačiau tarptautiniu mastu yra pripažintos, kaip normos susijusios su žmogaus teisėmis“.<sup>41</sup>

Tačiau Tami Amanda Jacoby pastebi, kad ši deklaracija nenumato, kaip spręsti esminę aukos tapatybės dilemą – tikruose konfliktuose aukos ir agresoriaus vaidmenys labai dažnai yra išplautos kategorijos. Pavyzdžiui, dažnai daug aukų taip pat yra ir nusikaltimų vykdytojai (pavyzdžiui, vaikai kariai). Tokiaime kontekste agresoriai siekia parodyti savo smurtą kaip gynybinį ir vaizduoti save taip pat kaip aukas.<sup>42</sup>

Aukos tapatybės gali būti formuojama ir siekiant tam tikrų interesų, tvirtina Valerie M. Meredith: tai gali būti siekis pelnyti pripažinimą, teisingumo siekis, siekis gauti naudą iš reparacijų, atskleisti agresorių kaltę. Tai gali motyvuoti nukentėjusią pusę siekti aukos statuso arba trečiąsias šalies skatinti priskirti

---

<sup>39</sup> Didier Fassin, Richard Rechtman, *The Empire of Trauma: An Inquiry into the Condition of Victimhood*, 2009, p. 279.

<sup>40</sup> Tami Amanda Jacoby, *A Theory of Victimhood: Politics, Conflict and the Construction of Victim-based Identity*, 2015, p. 514.

<sup>41</sup> 1985 United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> [žiūrėta 2018 03 25]

<sup>42</sup> Tami Amanda Jacoby, p. 515.

aukos statusą nukentėjusiajam. (...) Kai šalis siekia parodyti save kaip auką, svarbu ieškoti priežasčių, kokią žinią ji nori pasiųsti, kodėl jos kaip aukos pripažinimas yra jai toks svarbus. Tais atvejais, kai aukos koncepcija naudojama politiniame diskurse, pastebi autorė, ji gali turėti stiprų poveikį dėl savo stipriai emocinio turinio.<sup>43</sup> (Gal galima sakyti, kad būtent todėl yra patraukli siekiant švelniosios galios- JP)

Tami Amanda Jacoby tvirtina, kad nuo aukų patirto viktimizacijos akto iki to, kol pripažįstama aukos vaidmeniu grįsta tapatybė, egzistuoja šie etapai: 1) Struktūrinis pranašumas (2) politinė savimonė, (3) ideologinis pritarimas/pripažinimas (4) politinė mobilizacija ir (5) politinis pripažinimas. Bet kurio iš jų nebuvimas, sumažina tikimybę įtvirtinti aukos tapatybę ir pasiekti per ją siekiamų tikslų.

Tik stabilūs ir teisėti politiniai kontekstai suteikia galimybę nukentėjusiems žmonėms tapti politinės darbotvarkės dalimi. Tami Amanda Jacoby kelia hipotezę, kad nors viktimizacija (žala tam tikrai žmonių grupei) yra labiau tikėtina nedemokratinėse santvarkose, tačiau aukos tapatybei susiformuoti **sąlygos palankesnės demokratinėse** valstybėse. Valstybės, kurios neturi išteklių ir nenori atlyginti patirtos žalos, dažniau stengiasi slopinti kaltinimus ir atmesti restitucijos pretenzijas. Represyvios šalys gali būti pačios baisiausios savo žmonių teisių pažeidėjos. Tokiose santvarkose esant mažai tikimybei, kad žala bus atlyginta, aukos nemato tikslo formuoti aukos tapatybės (šalies viduje). Tačiau jie neretai siekia aukos tapatybės pripažinimo šalies išorėje ir tarptautinėje bendruomenėje: pavyzdžiui, tibetiečiai iš Kinijos, čečėnai iš Rusijos, kurdai iš Artimųjų Rytų, Palestiniečiai).

Kitas svarbus aukos tapatybės formavimo etapas - ideologinis suderinamumas. Žalos atlyginimo siekiančios nukentėjusios šalys, privalo interpretuoti ir viešai kalbėti apie patirtą žalą socialiai priimtina kalba, kad mobilizuotų politinę paramą savo sielvartui<sup>44</sup>. Galiausiai finalinis aukos tapatybės etapas yra pripažinimas, kai tikslinė auditorija pripažįsta aukų pretenzijas. Auditorija gali būti autoritarinio režimo galios pozicijoje esantys pareigūnai, balso teisę turinti visuomenė demokratinuose režimuose ar tarptautinė visuomenė. Kad aukos pasiektų savo tikslų, tikslinė auditorija turi pripažinti jų siekį, vedama kaltės, empatijos (atjautos), moralės normų ar tiesiog vienijančio intereso.<sup>45</sup>

Ar aukos tapatybės turi pagrindo sėkmingai įsitvirtinti ir būti pripažinta, priklauso ir nuo to, kiek ji atitinka tarptautinės teisės normose ir humanitariniame diskurse apibrėžiamą aukos statusą. Pasak Valerie M. Meredith, aukos sąvoka gali būti aptariama iš trijų skirtingų perspektyvų: tarptautinės teisės,

---

<sup>43</sup> Valerie M. Meredith, *Victim identity and respect for human dignity: a terminological analysis*, 2009, p. 262.

<sup>44</sup> Tami Amanda Jacoby, *A Theory of Victimhood: Politics, Conflict and the Construction of Victim-based Identity*, p. 528.

<sup>45</sup> Tami Amanda Jacoby, p. 526.

kriminalinės teisės ir humanitarinio diskurso. Toliau tai išplėtojama į tris skirtingas dimensijas: teisinė struktūra, šiuo atveju - tarptautinę teisę sudarančios konvencijas ir protokolus; veiksmai, apimantys įvairias veiklas, per kurias teikiama humanitarinė pagalba; ir pagrindinis naratyvas, suformuotas taikomų humanitarinių principų rinkinio.<sup>46</sup>

Tvirtinama, kad apskritai tokių subjektų kaip „aukos“ sukūrimas atsiranda per teisinio diskurso evoliucionavimą. Autorė tvirtina, kad toks pats procesas vyko ir tarptautinėje teisėje: Ženevos konvencijų ir joms priskiriamų protokolų atvejis atskleidžia, kaip skirtingos žmonių kategorijos buvo oficialiai pripažinti kaip aukos. Tokiu būdu nubrėžtos aiškios gairės - tik asmenys, kurie atitiko aiškius nustatytus kriterijus buvo pripažįstami aukomis.<sup>47</sup>

Tami Amanda Jacoby atkreipia dėmesį į tai, kad aukos tapatybėje egzistuoja tam tikras galios - kaip galimybės daryti poveikį - aspektas. Galia gali būti interpretuojama kaip individų ar jų grupių gebėjimas daryti poveikį kitų elgesiui. Todėl tam tikra prasme viktimizacija toliau yra įtraukiama į prievartinius ryšius ir jų palaikomas struktūras. Vertinant tokiu požiūriu, autorės teigimu, galia pasireiškia visuose jos išskiriamuose aukos vaidmens (victimhood) etapuose: nuo viktimizacijos akto iki pastangų siekiant pripažinimo. **Teisė apibrėžti auką (ir būti taip apibrėžtam) yra tokia pati svarbi galios forma, nes suteikia pripažinimą** (legitimacy) vienoms, o ne kitoms grupėms. Iš šio "ženklavimo" (labeling) akto kyla materialinė ir kitokia nauda pripažintoms aukoms, o tie, kurie nepripažįstami, tokios naudos netenka. Galios pobūdis už kurią mainais aukos gauna šias naudas gali skirtis ir priklausyti nuo politinio konteksto. Aukos siekia šių tikslų: teisingumo, balso teisės, teisybės, taikos, kankinystės pripažinimo, piniginės kompensacijos, nepriklausomybės ar politinio atstovavimo, - tai, ką jie patys vertina kaip vertingą.<sup>48</sup>

AUKOS TAPATYBĖS PARADOKSAS pagal Tami Amanda Jacoby: tose visuomenėse, kur daugiausia patiriama skriaudų, mažesnė tikimybė, kad bus formuojama aukos tapatybė, o visuomenėse, kur sukuriama mažiau aukų, dėl jų išskirtinumo gali būti polinkis dažniau formuluoti aukos tapatybę.

## 2. Armėnų genocidas ir Turkijos pozicija

---

<sup>46</sup> Valerie M. Meredith, *Victim identity and respect for human dignity: a terminological analysis*, p. 267.

<sup>47</sup> International Committee of the Red Cross, *The Geneva Conventions of 1949 and their Additional Protocols*, 29-10-2010 Overview, <https://www.icrc.org/eng/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm> [žiūrėta 2018 03 24]

<sup>48</sup> Tami Amanda Jacoby, *A Theory of Victimhood: Politics, Conflict and the Construction of Victim-based Identity*, 2015, p. 517.

## 2.1. Istorinė armėnų genocido (ne)pripažinimo evoliucija

Kalbėdami apie genocido pripažinimą, visų pirma turime apsibrėžti genocido sąvoką - kas yra tai, dėl ko buvimas/nebuvo diskutuojama. Armėnų genocido atvejis išskirtinis tuo, kad aptariamieji įvykiai nutiko anksčiau nei buvo suformuota genocido sąvoka.

1948 m. Genocido Konvencijos II straipsnis nusako, kad genocidas yra eilė veiksmų, kuriais siekiama sunaikinti visą arba dalį nacionalinės, etninės rasiškos ar religinės grupės.<sup>49</sup> Tai reiškia, kad veiksmas turi būti specialiai tyčinis ir tai tyrėjams kelia apibrėžimo abejonių - kaip nustatyti, kada veiksmas buvo tiek tyčinis, kad jam jau gali būti taikoma genocido sąvoka. Skirtingi mokslininkų apibrėžimai kelia prielaidą, kad tai vis dar yra ginčijama sąvoka, kurios esminiai elementai nėra iki galo aiškiai apibrėžti, todėl lieka pernelyg daug erdvės interpretacijoms.

Kad sąvoka nėra baigtinė, byloja ir 2008 m. JT Saugumo Tarybos priimta rezoliucija, kuri išplėtė genocido apibrėžimą, pabrėždama, kad prievartavimas ir kitos seksualinės prievartos formos gali būti priskiriamos karo nusikaltimams, nusikaltimams žmoniškumui ir būti sudėtine genocido dalimi.<sup>50</sup>

Skirtingos genocido sąvokos interpretacijos apsunkina ir kitų istorinių įvykių, tokių kaip Holodomoro Ukrainoje vertinimą. 1932–1933 m. tyčinį badą Ukrainoje, kurio metu mirė nuo 7 iki 10 mln. žmonių, Ukraina yra pripažinusi genocidu. Tačiau priešingai nei Armėnijos atveju, jai nepavyko pelnyti tokio plataus tarptautinio pripažinimo. Europos Parlamentas 2008 m. Holodomorą pripažino nusikaltimu žmogiškumui.<sup>51</sup> Rusija neigia kaltinimus, kad tai buvo Sovietų režimo tyčinis politinis susidorojimas ir tvirtina, kad tragediją lėmė gamtinės priežastys. Diskusijos tęsiasi iki šiol, nėra vieningo mokslininkų sutarimo, ar ši tragedija gali būti vadinama genocidu.

Lietuvos teisės aktuose genocidas apibrėžiamas plačiau nei tarptautiniuose teisės aktuose. LR Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymą 1993 m. LR Seimas priėmė konstatuodamas, kad Lietuvos gyventojų genocidas buvo vykdomas Lietuvos okupacijų laikotarpiu.<sup>52</sup> Nevienalytį sąvokos supratimą Lietuvoje iliustruoja ir 2017-ųjų pabaigos iniciatyva

---

<sup>49</sup> Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį. <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.F41231DF836D> [žiūrėta 2018 03 25]

<sup>50</sup> UN Security Council, [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1820\(2008\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1820(2008)) Resolution 1820 [žiūrėta 2018 03 25]

<sup>51</sup> Parliament recognises Ukrainian famine of 1930s as crime against humanity, 2008 10 23. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=en&type=IM-PRESS&reference=20081022IPR40408> [žiūrėta 2018 03 23]

<sup>52</sup> Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymas, 1993, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.41CFC9B8CEF5> [žiūrėta 2018 03 23]

pervadinti Genocido aukų muziejų. Muziejaus pavadinimas kritikos sulaukė dėl to, kad esą sovietinius nusikaltimus kaip genocidą akcentuojanti Lietuva menkina nacistinės Vokietijos įvykdytą žydų genocidą.<sup>53</sup> Muziejaus direktorė įsitikinusi, kad genocidu be jokių išlygų galima vadinti tik nacių ir jų talkininkų vykdytas totalines žydų žudynes (...). Tuo tarpu komunizmo nusikaltimus labiau tiktų vadinti nusikaltimais žmoniškumui bei karo nusikaltimais. Tačiau ir ji pripažįsta, kad sovietų nusikaltimai turėjo ir ryškių genocidinių požymių.<sup>54</sup>

### 2.1.1. *Tarptautinės bendruomenės reakcija į armėnų žudynes*

1915 m. tarptautinė bendruomenė padarė nedaug, kad pasmerktų Turkijos veiksmus. Vokietija palaikė Turkijos poziciją, kad pranešimai apie aukas buvo labai perdėti, o jei turkai ir ėmėsi kokių griežtesnių veiklų, tai tik atsakydami į tariamą armėnų išdavystę karo metu. Tuometinis Vokietijos ambasadorius Jungtinėse Valstijose New York Times tvirtino, kad dėl įvykių kalti patys armėnai. Vokietijos kancleris asmeniškai susitiko su Vokietijos krikščionių misionieriais, kurie paliudijo matytas žudynes, tačiau atsisakė bet kokių pretenzijų, nenorėdamas pykdyti savo Turkijos sąjungininko, rytojaus dienos NYT publikacijoje tvirtino, kad šiuos vertinimus misionieriai parašė jausdami spaudimą. 1915 gegužės 15 d. Prancūzija, Didžioji Britanija ir Rusija pasirašė bendrą deklaraciją, žengė iki tol beprecedentį žingsnį ir pasmerkė „nusikaltimus žmogiškumui ir civilizacijai“.<sup>55</sup> Deklaracijoje perspėjama, kad Osmanų vyriausybės nariai ir jų pavaldiniai bus laikomi „asmeniškai atsakingais“ už vykdomas žudynes. Didžioji Britanija ir Prancūzija skelbė apie žudynes, tačiau pranešimai įtikino ne visus. Sąjungininkai manė, kad problemą išspręs laimėdami karą prieš agresorę.

Samanta Power, buvusi JAV ambasadorė JT Saugumo Taryboje, tarptautinį pripažinimą pelniusioje knygoje „A Problem from Hell: America in the Age of Genocide“ tvirtina, kad „Amerika niekada nepadarė nieko, kad nutrauktų genocidą.“ Armėnų genocido atveju, tvirtina ji, Jungtinės Valstijos atsisakė prisijungti prie sąjungininkų deklaracijos, nes žūtbūt siekė išlaikyti neutralumą, net po Lusitanijos atakos. Prezidentas V. Vilsonas, jos teigimu, pasirinko nedidinti spaudimo Turkijai, nes labai nenorėjo atkreipti visuomenės dėmesio, nes visuomenė galėjo reikalauti JAV įsitraukti į karą. Jos teigimu, kadangi

---

<sup>53</sup> <http://www.diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/genocido-auku-muzieju-zadama-pervadinti-i-okupacijos-muzieju-856448>, [žiūrėta 2018 03 23]

<sup>54</sup> Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras. Interviu su centro generaline direktore Terese Birute Burauskiene. <http://genocid.lt/centras/lt/1810/a/> [žiūrėta 2018 03 23]

<sup>55</sup> Armenian National Institute. France, Great Britain and Russia Joint Declaration. May 24, 1915 [http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.160/current\\_category.7/affirmation\\_detail.html](http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.160/current_category.7/affirmation_detail.html) [žiūrėta 2018 03 24]

formaliai turkai nepažeidė amerikiečių teisių, Vilsonas pasirinko neprotestuoti prieš jų veiksmus.<sup>56</sup> Rašydama šią knygą S. Power nenutuokė, kad po dešimtmečio pati atsidurs tuometinio Amerikos ambasadoriaus vietoje ir kaip Amerikos atstovė JT Saugumo Taryboje bandys įtikinti JAV prezidentą imtis veiksmų prieš žudynes Sirijoje.

JAV dėmesį bandė atkreipti tuometinis ambasadorius Osmanų imperijoje Henry Morgenthau. Nors pradžioje jis netikėjo, kad veiksmai prieš armėnus yra kažkuo išskirtiniai nei kiti karo veiksmai, vėliau jam neliko abejonių, kad misionierių siunčiamos žinios bei jį lankančių armėnų raudos yra tiesa. „Esu įsitikinęs, kad visoje žmonijos istorijoje nebuvo tokio siaubingo epizodo, - rašė jis. Visos baisiausios žudynės iki šiol buvo įvykdytos dėl religinių motyvų. (...) Šio nusikaltimo kurstytojai turėjo religinių motyvų, tačiau daugelis vykdytojų buvo ateistai ir nusikaltimas buvo įvykdytas tiesiog šaltakraujiškai vykdant valstybės politiką.<sup>57</sup> Be to, ambasadorius buvo įpareigotas nesikišti į valstybės, kurioje reziduoja vidaus reikalus, turkai jam tai nuolat priminė. Nusižengdamas tam jis paskelbė tiesioginį vyriausybės kreipimąsi į vyriausybę „žmonijos vardu“, nutraukti žudynes.<sup>58</sup>

Asmeniniai ambasadoriaus ryšiai su žiniasklaida padėjo jam pasiekti, kad 1915 metais „The New York Times“ paskelbė 145 publikacijas apie turkų nusikaltimus.<sup>59</sup> Tačiau nepaisant to, oficiali JAV pozicija liko laikytis nuo klausimo atokiai. Net tada, kai 1917 m. balandį JAV galiausiai įsitraukė į karą, Wilsonas atsisakė skelbti karą ar paskelbti santykių su Turkija nutraukimą, kol galiausiai pati Turkija nutraukė su JAV santykius.<sup>60</sup>

### 2.1.2. *Konstantinopolio tribunolas*

Pasibaigus karui, kaltųjų klausimas atiduotas į Paryžiaus taiko konferencijos rankas. JAV atstovai suskubo pareikšti, kad jie nevertins nieko, kas nepažeidė JAV nacionalinio intereso. Iniciatyvos bausti turkus ėmėsi Didžioji Britanija, kuri tuo metu buvo užėmusi Turkiją. Britų visuomenė ir elitas jautėsi emociškai susijusi su armėnų patirta skriauda, bet to, didelę įtaką jau anuomet turėjo įtakingi pro-armėnų lobistai, diasporos atstovai. Tai glaudžiai siejosi su liberalia universalių žmogaus teisių koncepcija: britai nemanė, jog faktas, kad nukentėję armėnai nėra Britanijos piliečių, reiškia, kad jie nėra apsaugoti įstatymais. Svarbų vaidmenį atliko britų propaguojami universalizmo ir idealizmo principai.

---

<sup>56</sup> Samantha Power, *A Problem from Hell: America in the Age of Genocide*, 2000, p. 11.

<sup>57</sup> Henry Morgenthau, *Ambassador Morgenthau's Story* (New York: Doubleday, Page & Co.: 1919), pp. 321 - 323 <https://archive.org/stream/ambassadormorge02morggoog#page/n392/mode/2up/search/the+murder+of+a+nation> [žiūrėta 2018 03 24]

<sup>58</sup> Samantha Power, *A Problem from Hell: America in the Age of Genocide*, 2000, p. 10.

<sup>59</sup> S. Power, p. 9.

<sup>60</sup> Memoires de l'Ambassadeur Morgenthau. 1919 <http://www.imprescriptible.fr/documents/morgenthau/> [žiūrėta 2018 03 25]



1915 m. gegužę sąjungininkai formaliai apkaltino Osmanų imperiją nusikaltimais žmogiškumui. Remdamiesi šia deklaracija 1919 m. britai darė spaudimą Portai-turkų vyriausybei - kad ši sukurtų karo tribunolą Konstantinopolyje. Ironiška, kad britų legalizmas pakenkė jų viltims nubausti turkus. Pradėję nagrinėti bylas, jie suprato, kad bus labai sunku surinkti pakankamai įkalčių - gauti nukentėjusių armėnų parodymus, o reikalingi dokumentai įslaptinti Osmanų archyvuose.

Tačiau autorius pastebi, kad greta universalaus teisingumo poreikio, britai turėjo ir savų interesų - norėjo atsilyginti už per karą nelaisvėn patekusių britų skriaudas. Tai stiprino motyvus siekti atpildo, tačiau tuo pat metu menkino armėnų klausimo svarbą. 1920 m. šie motyvai suplakti į viena. Dar prisidėjo turkų žiaurus elgesys su britų karo belaisvių klausimu. Britų reikalavimai sukėlė nacionalistinį turkų pasipriešinimą. Galiausiai visas teisingumo projektas degeneravo. Sulaikyta buvo tik keletas turkų, daliai jų britai neturėjo pakankamo pagrindo kaltinimams, todėl būtų turėję paleisti. Galiausiai 1921 m. Turkijoje kilus pilietiniam karui, nacionalistai paėmė britų karius įkaitais ir mainais už juos išsireikalavo paleisti įkalintus turkus. Britų teisingumo siekis nusileido poreikiui apsaugoti savo karius.<sup>61</sup>

### 2.1.3. Lemkino fenomenas

Taip pamažu armėnų genocidas traukėsi į istorijos paraštes, europiečiai jį ignoravo arba nurašė prie Rytų fenomenų. Tačiau iškilo vieno žmogaus fenomenas. Nors genocido sąvoka suformuota tik po Antrojo pasaulinio karo, armėnų atvejis ženkliai prisidėjo prie paties apibrėžimo formavimo ir teisinių atsakomybės priemonės numatymui. Vienas Osmanų imperijos vadovų netrukus po karo buvo nužudytas Berlyne armėno, kuris keršijo už savo šeimos ir visų armėnų likimą. Susidomėjęs šiuo atveju, jaunas teisininkas Raphaelis Lemkinas ėmė ieškoti atsakymo į garsųjį klausimą: kodėl nužudyti vieną žmogų buvo nusikaltimas, o tai, kad jis prieš tai nužudė milijoną žmonių, lieka nenubausta.<sup>62</sup>

1933 m. Madride baudžiamojo teismo konferencijoje jis ėmėsi priminti europiečiams apie armėnų genocidą. Tvirtino, kad tai, kas nutiko kartą, gali nutikti ir antrą; jei nutiko ten, gali nutikti ir Europoje. Būdamas tikras, kad siekiant užkirsti kelią ateityje tokioms žudynėms būtina jas uždrausti ir numatyti baudimo mechanizmą, jis parengė įstatymo siūlymą, kuriuo būtų uždraudžiamas tautinių, rasinių ar religinių grupių naikinimas. Įstatyme numatyti pagrindai tam, kas šiandien įtvirtinta kaip universali jurisdikcija - už tokį nusikaltimą būtų baudžiama visur, nepaisant kur jis įvyko. Pasiūlymas sulaukė labai menko palaikymo. Tarpukario Europoje valstybės buvo pernelyg izoliacionistinės,

<sup>61</sup> Gary Johnatan Bass, Stay the Hand of Vengeance. The Politics of War Crimes Tribunals, 2000, p. 107.

<sup>62</sup> Raphael Lemkin, *Genocide. I: A crime without a name*, p. 227-230, 1946, <http://www.preventgenocide.org/lemkin/americanscholar1946.htm>

nacionalistiškos ir ekonomiškai atsiskyrusios, kad jų atstovai skirtų dėmesio armėnų atvejui. Tautų lyga buvo pernelyg susiskaldžiusi, kad sugebėtų turėti šiuo klausimu bendrą poziciją ir priimtų bendrą įstatymą, juolab įstatymą dėl tautų, kurioms kilęs pavojus. Vokietijos atstovai įsižeidę paliko auditoriją, gimtojoje Lenkijoje Lemkinas už pasiūlymą pasmerktas ir atleistas iš darbo. Jis toliau bandė atkreipti tarptautinės bendruomenės dėmesį pristatinėdamas problemą tarptautinėse konferencijose, tačiau palaikymo nesulaukė.<sup>63</sup>

Europoje prasidedant karui, Lemkinas pasitraukė į JAV, kur tikėjosi būti išgirstas, susitikinėjo su aukštais pareigūnais, taip pat ir su prezidentu Ruzveltu, tačiau nepavyko sulaukti jų pritarimo. Jis ne tik siekė atkreipti dėmesį į armėnų skriaudas, bet ir bandė perspėti apie gresiantį pavojų – stiprėjanti neapykantos kalba, neabejojo jis, gali išaugti į naują tragediją. Nerimavo dėl to, kad nesuformuluotas tinkamas įvykių vertinimas nesukuria precedento ir neužkerta kelio pasikartoti ateityje.<sup>64</sup> Tartum patvirtindamas jo nerimą, 1939 m. Lenkijoje susitikęs su SS vadais ir duodamas nurodymus žudyti, Hitleris pareiškė, kad “istorija neprisimena aukų, prisimena tik nugalėtojus. Kas šiandien dar kalba apie armėnų žudynes?”<sup>65</sup>

Reikėjo milijonų Holokausto aukų, kad pasaulis pagaliau išgirstų R. Lemkino šauksmą ir genocido tabu būtų įtvirtintas tarptautinėje teisėje. Tačiau Armėnų genocidas, kadangi buvo įvykdytas anksčiau, liko istorijos paraštėse taip ir nesulaukęs įvertinimo. Jei Armėnų genocido atveju buvo galima prisidengti precedento nebuvimu, po Holokausto pasaulio visuomenė įtvirtino genocido tabu tarptautinėje teisėje, įsitvirtino moralės norma, ištarta –“daugiau niekada”. Tačiau Kambodžos mirties laukai, Ruandos genocidas, Balkanų žudynės byloja, kad skaudžios pamokos žmonija neišmoko.

## 2.2. Turkijos neigimo priežastys ir strategija

Turkai savo kaltę neigė nuo pat pradžių. Talaat Pasha, vienas iš trijų triumvirato narių, kurie *de facto* valdė Osmanų imperiją karo metais, vienas Jaunųjų turkų judėjimo lyderių, tikėjo kolektyvine kalte, todėl manė, kad reikia bausti visus armėnus, net jei tik keletas jų atsisakė nusiginkluoti. „Tie kurie nekalti šiandien, gali būti kalti rytoj“, - tvirtino jis.<sup>66</sup>

---

<sup>63</sup> Samantha Power, *A Problem from Hell: America in the Age of Genocide*, 2000, p. 22.

<sup>64</sup> Raphael Lemkin, *Genocide. I: A crime without a name*. p. 227-230, 1946, <http://www.preventgenocide.org/lemkin/americanscholar1946.htm>

<sup>65</sup> Jonathan Glower, *Humanity: A Moral History of the Twentieth Century*, New Haven: Yale University Press, 2000, p. 412.

<sup>66</sup> Henry Morgenthau, *Ambassador Morgenthau's Story* (New York: Doubleday, Page & Co.: 1919), pp. 220

Talaat Pasha buvo nuteistas už nedalyvaujant iki gyvos galvos. tačiau kadangi buvo pasitraukęs į Vokietiją, kuri atsisakė išduoti jį sąjungininkams. Ten rašė memuarus, kuriuose smarkiai sumažino nusikaltimų prieš armėnų mastą ir teigė, kad jei ir pasitaikė kokių nusižengimų tai tik dėl karo aplinkybių, kuriuos įgyvendino „nekontroliuojami elementai“ ar valdininkai, viršiję įgaliojimus. Vadovybės kaltę jis pripažino tik tuo aspektu, kad pajėgos buvo nukreiptos kovai su išoriniais priešais, todėl esą laiku nesureagavo į „armėnų problemą“, jis kaltę priskiria armėnams.<sup>67</sup>

Turkijos konsulas Djelal Munif Bey 1915 spalį NYT tvirtino, kad visi nužudytieji buvo „maišto kurstytojai, sučiupti kruvinomis rankomis, ar kitaip nusikaltę turkų valdžiai, ir priešingai nei teigiama, tarp jų nebuvo nei moterų, nei vaikų. O jei ir buvo nekaltų aukų, tai tik dėl karo meto.“<sup>68</sup>

Amerikos vadovybei laikantis neutralumo pozicijos (už tai smarkiai kritikavo buvęs prezidentas Ruzveltas, sakydamas, kad labai savanaudiška žūtbūt laikytis neutralumo leidžiant žudyti) ir nereaguojant į ambasadoriaus prašymus teikti pagalbą, Morgenthau surinko privačių fondų lėšų, įtikino vakarines JAV valstijas, kad armėnai bus labai naudinga darbo jėga ir suplanavo tūkstančių armėnų išsiuntimą į JAV, taip tikėdamasis išsaugoti jų gyvybes. Tačiau turkai neleido armėnams išvykti.<sup>69</sup>

Didžiausia kliūtis, kurią armėnai sutinka įtvirtindami savo aukos tapatybę ir bandydami pasitelkti ją kaip švelniosios galios priemonę, yra Turkijos pozicija. Turkijos besąlygiškas neigimas, literatūroje kildinamas iš šių pagrindinių veiksnių: komplikotos pačios Turkijos tapatybės (vidaus veiksniai ir išorės veiksniai); tarptautinio pripažinimo siekio (didžiosios galios ambicijos), užsienio politikos tikslų, teritorinių pretenzijų baimės (pripažinimas reikštų, kad Armėnija turi teisę pretenduoti į dalį dabartinės Turkijos teritorijos). Svarbu atkreipti dėmesį ir skirtingus aspektus, aktualius apie neigimo tikslus vidaus ir išorės auditorijai. Tarptautinėje politikoje ir armėnų genocido klausimu, ir apskritai žmogaus teisių klausimu, Turkija labai mėgsta „suvereniteto“ argumentą (itin mėgstamas ir kitų valstybių, kritikuojamų už blogą žmogaus teisių situaciją šalyje, JP).

Jei Armėnija genocido pripažinimą yra iškelusi į užsienio politikos prioritetus, tai Turkijai prioritetas - genocido neigimas. Ilgą laiką buvęs labiau stichiškas ir reaktyvus, po numalšinto perversmo buvo sudėliotas į aiškia strateginę darbotvarkę, kuri po poros dešimtmečių (apie 2000) sėkmingai atnaujinta ir taikoma toliau. G. Orlando savo darbe tvirtina, kad būtent Turkijos vyriausybės negebėjimas

---

<sup>67</sup> Talaat Pasha, Posthumous Memoirs, 9. Armėnų deportacija, [https://archive.org/stream/PosthumousMemoirsOfTalaatPasha/collection\\_djvu.txt](https://archive.org/stream/PosthumousMemoirsOfTalaatPasha/collection_djvu.txt) [žiūrėta 2018 03 30]

<sup>68</sup> *Turkish official denies Atrocities*, New York Times, October 10, 1915, p.4; <https://www.nytimes.com/1915/10/15/archives/turkish-official-denies-atrocities-consul-general-here-calls-report.html> [žiūrėta 2018 03 30]

<sup>69</sup> *Turkey bars red cross*, New York Times, October 19, 1915, p.4; <https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1915/10/19/100180248.pdf> [žiūrėta 2018 03 30]

adekvačiai vertinti ir perteikti valstybės praeitį, yra reikšmingas veiksnys, apsunkinantis Turkijos siekį turėti didesnę globalią galią. (Orlando, įžanga).

### 2.2.1. *Genocido neigimas – Turkijos tapatybės dalis*

Armėnų genocido neigimas yra nuolatinis dabartinės Turkijos diplomatijos požymis. Jis kyla iš Turkijos geopolitinio nerimo, glaudžiai susijusio su valstybės kūrimo procesu Anatolijos regione. Akademikai šią strategiją vadina tiesiog „neigimo politika“.

Tunç Aybak teigia, kad nors Turkija atsisakė kolektyvinės amnezijos ir visuomenė gali laisviau diskutuoti šia tema, tačiau neigimo politika tapo integruota dalimi Islamo konservatyvios Teisės ir Vystymosi partijos didžiosios neo-Osmanų strategijos ir ją lydinčių regioninių ambicijų dalimi.

Valstybės kūrimas Turkijoje buvo ilgas procesas, lydintas neturkiško etninių bendruomenių Anatolijoje naikinimo, pamiršimo ir neigimo. Anatolijoje gyvenantys armėnai buvo viena pirmųjų etno-religinių grupių, kurių egzistavimas buvo vertinamas kaip grėsmė teritoriniam integralumui ir egzistencinei Osmanų valstybės tapatybei. (...) Jis tvirtina, kad oficiali Turkijos vyriausybės neigimo politika yra oficialios valstybės ideologijos ir valstybės kūrimo proceso tąsa. Nors šiandien „turkiškumas“ Turkijoje yra dominuojanti tapatybė, tačiau taip buvo ne visada.

Iki visai nesenų laikų „turkiškumo“ niekinimas buvo nusikaltimas (Article 301 of the Criminal Code). Pavyzdžiui, turkų novelistai Orhanas Pamukas ir Elif Shafak buvo teisiami už tai, kad savo kūryboje kalbėjo apie armėnų genocidą. Po armėnų disidento Hrant Dink nužudymo 2008, article 301 Turkijos parlamentas pakeitė - žodį „turkiškumas“ pakeitė „turkų tauta“.<sup>70</sup>

Valstybės viduje taip pat labai svarbu įtvirtinti tapatybę savo žmonės, o pripažįstant armėnų genocidą, tartum būtų pripažįstama, kad valstybės kūrimo pradžia buvo žiauri ir žudikiška, tai prasilenktų su bet kokiais bandymais romantizuoti valstybės ištakų istoriją.

Orlando, analizuodamas situaciją iš ontologinio saugumo perspektyvos, tvirtina, kad abiejų konflikto pusių politiniam elitui būdingas psichologinis prierašumas prie konflikto klausimo ir tam tikra prasme jie suinteresuoti ne konflikto sprendimu, o konflikto tąsa, nes taip, per priešingos pozicijos neigimą, efektyviau sukuriama ir įtvirtinama tapatybė.<sup>71</sup> Tai iš dalies pagrindžia ir Turkijos URM interneto svetainėje išsakyta pozicija. Šiam klausimui skirta visa skiltis, kas jau savaime byloja išskirtinį

---

<sup>70</sup> Tunç Aybak, *Geopolitics of Denial: Turkish State's 'Armenian Problem'*

<sup>71</sup> Griffin Orlando, *An Age of Absurdism: Turkish Foreign Policy & Claims of Genocide*, 2015, p. 24.

dėmesį klausimui. Joje dėstoma, kad "Turkija nuo pat 1991 m. rėmė Armėnijos nepriklausomybės siekį, teikė humanitarinę pagalbą ir padėjo integruotis Vakarų organizacijose (...). Dar daugiau, siekdama gerų santykių su Armėnija, Turkija pristatė eilę bendradarbiavimo skatinimo priemonių, tačiau, nepaisant to, iš Armėnijos pusės konstruktyvaus požiūrio nesulaukė.<sup>72</sup> Kita vertus, priduriama pabaigoje, kol Armėnija nėra išsprendusi konflikto su Azerbaidžanu, vien Turkijos - Armėnijos santykių normalizavimo nepakaktų ilgalaikiam efektui pasiekti. Taip tartum užtvirtinama, kas, Turkijos požiūriu, yra konfliktiškoji santykių pusė.

Vahakn N. Dadrian kelia prielaidą, kad Turkijos neigimo politika yra susijusi su siekiu nusišlepti faktą, kad Armėnų genocidas buvo iš anksto suplanuotas, o karo metas buvo labai tinkamas valymui įgyvendinti. Jo teigimu, nėra atsitiktinumas, kad du didžiausi praėjusio amžiaus genocidai buvo įvykdyti būtent karo metais. Jis tvirtina, kad oficialūs dokumentai Vokietijos ir Austrijos archyvuose atskleidžia, kad buvo numatytos juodraštinės gairės ikikarinei schemai, kuria numatyta tinkamai progai pasitaikius likviduoti Osmanų imperijos armėnų populiaciją. Taip buvo siekiama išspręsti stiprėjantį armėnų klausimą, kuris silpnėjančiai imperijai kėlė nerimą. Autorius tvirtina, kad dar prieš 1915 m. naikinimo operacijas Jaunųjų turkų vadovybė įgyvendino pasiruošimo veiksmų.<sup>73</sup>

Vahakn N. Dadrian įsitikinęs, kad Turkijos argumentai, jog genocidas buvo atsakas į armėnų anti-turkiškas veiklas karo metu, yra skirti nukreipti dėmesį nuo fakto, kad tikrieji turkų motyvai buvo visai kiti. Bandydama pateikti šį klausimą kaip kontroversišką ar diskutuotiną, Turkija siekia nukreipti dėmesį nuo fakto, kad tai buvo tikslingai suplanuotas valymas. Visais Turkijos pateikiamais ir patikrinamais įrodymais tvirtinama, kad įvykiai buvo nulemti I Pasaulinio karo aplinkybių.<sup>74</sup>

Pasak Selina L. Mangassarian, jaunoji turkų karta armėnų genocidą mato kaip krikščioniškųjų Vakarų tendenciją nuvertinti turkus kaip barbarišką kultūrą bei priminimą apie tai, kad žlugus Osmanų imperijai, turkai prarado daugybę teritorijų. (Cooper & Akcam, 2005). Autorė tvirtina, kad čia armėnų tapatybės poreikis susiduria su turkų tapatybės poreikiu: tuo metu, kai armėnai konstruoja savo tapatybę per genocido pripažinimą, turkai nori atkurti moralinį tautos veidą per genocido neigimą.<sup>75</sup>

Dalis mokslininkų įsitikinę, kad oficialus naratyvas dėl „armėnų klausimo“ yra susijęs su sunkumais, paveldėtais kuriant Respubliką. Jie atkreipia dėmesį į Respublikos periodu besitęsiančias

---

<sup>72</sup> Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, *Relations between Turkey and Armenia* <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-armenia%20.en.mfa> [žiūrėta 2018 04 05]

<sup>73</sup> Vahakn N. Dadrian, *The signal facts surrounding the Armenian genocide and the Turkish denial syndrome*, p. 272.

<sup>74</sup> Vahakn N. Dadrian, p. 278.

<sup>75</sup> Vollhardt & Bilewicz, 2013, cituojama Selina L. Mangassarian, *100 Years of Trauma: the Armenian Genocide and Intergenerational Cultural Trauma*, p. 374.

kovas tarp Jaunųjų Turkų politinio elito bei kitų įtakingų veikėjų intereso nuslėpti, kad jų praturtėjimo pėdsakai gali nuvesti iki iš armėnų konfiskuoto turto; bei taip pat valstybės kūrimo pradžioje matyto žūtūtinio poreikio pačiai Turkijai įtvirtinti savo tapatybę - homogenizuoti ir suvienyti ją. (...) Pradžioje, prasidėjus nepriklausomybės karui, turkų lyderiai toleravo diskusijas šiuo klausimu. 1920 m. naujojo nacionalistinio judėjimo lyderiai apgręžė tyrimą ir pradėjo neigti oficialią atsakomybę dėl įvykių. Tai lėmė, pirma, kad jei Osmanų pareigūnai būtų pripažinti kaltais, būtų kilusi grėsmė, kad Anatolija būtų užtikrinta turkams. Antra, daugelis genocido planuotojų ir vykdytojų buvo aktyvūs nacionalistų judėjimo nariai.<sup>76</sup>

Lozanos sutartimi pažymimas oficialus armėnų klausimo užtildymas oficialiame Turkijos diskurse.<sup>77</sup>

Ši oficiali tyla tęsėsi dešimtmečius, lygiagrečiai pamažu naikinant fizinius įrodymus, dokumentus, galinčius paliudyti prieš nusikaltimus prieš armėnus. Ši tyla buvo įgyvendinama ir per Turkijos geopolitinę poziciją Šaltojo karo metais (Bloxam, 2005), ir per demokratinių laisvių apribojimus bei mažumų priespaudą. Greta temos užslopinimo šalies viduje, klausimas buvo slopinamas ir tarptautiniu mastu, per diplomatinis kanalus ir tarptautinį spaudimą. (Jennifer M. Dixon, *Defending the Nation? Maintaining Turkey's (Narrative of the Armenian Genocide, 470)*

### 2.2.2. Turkijos užsienio politikos uždaviniai armėnų genocido klausimu

Analizuojant Turkijos užsienio politikos tikslus, svarūs du esminiai geopolitiniai pokyčiai, veikiantys tai, kaip Turkija mato savo vietą pasaulyje: Turkijos valstybės susiformavimo po Osmanų imperijos griūtis ir po Šaltojo karo pabaigos. Pasibaigus Šaltajam karui ir išnykus Sovietų sąjungos grėsmei, atsirado prielaidos Turkijai pakeisti savo padėtį iš buferinės Rytų/Vakarų zonos į svarbią TS veikėją, sumažėjo Turkijos poreikis palaikyti gyvybiškai svarbius ryšius su Vakarais. Tai padiktavo naujus, ambicingesnius, Turkijos užsienio politikos tikslus.<sup>78</sup>

Po Antrojo pasaulinio karo beveik du dešimtmečius pasaulis beveik negirdėjo apie armėnų genocidą – naujos pasaulio tvarkos kūrimas ir aštrėjantys konfliktai tarp Rytų ir Vakarų užėmė didžiausią tarptautinės darbotvarkės dalį. Tačiau 50-ųjų genocido metinių minėjimas 1965 m. pritraukė labai daug

<sup>76</sup> Akc am, T. *From Empire to Republic: Turkish Nationalism and the Armenian Genocide*, Zed Books, London, 2004.

<sup>77</sup> William L. Langer, *The Lausanne Treaty, Turkey and Armenia*, <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/1926-04-01/lausanne-treaty-turkey-and-armenia> [žiūrėta 2018 04 05]

<sup>78</sup> Ömer YILMAZ, A Constructivist analysis of Turkish Foreign Policy in 1980s and 2000s: The example of Turkey- U.S. Relations, [http://dokumentix.ub.uni-siegen.de/opus/volltexte/2015/908/pdf/Dissertation\\_Oemer\\_Yilmaz.pdf](http://dokumentix.ub.uni-siegen.de/opus/volltexte/2015/908/pdf/Dissertation_Oemer_Yilmaz.pdf) [žiūrėta 2018 04 06]

armėnų diasporos visame pasaulyje, kai kurios jų nusprendė pasinaudoti šia proga ir padidinti armėnų genocido žinomumą ir pripažinimą pasaulyje. (Bloxxham 2005, p. 215).

8-ajame dešimtmetyje išryškėjo du skirtingi požiūriai. Vienos grupės ir asmenys pradėjo politines pastangas, siekiant kitų valstybių pripažinimo. Tuo pat metu kitos grupės nusprendė imtis terorizmo: 1975-1983 m. radikalios armėnų teroristinės grupuotės kėsinosi į turkų diplomatus ir kitus turkų atstovus, siekdamos taip padaryti Turkijai spaudimą, kad ši pripažintų vykdžiusi genocidą. (e.g. Lu`tem 2008), Tačiau nepaisant to, didelio Turkijos institucijų dėmesio tai nebuvo atkreipę, iš dalies dėl to, kad esminis dėmesys buvo nukreiptas į Kipro problemą. Todėl atsakas dažniausiai būdavo reakcinis, apsiribodavo pasmerkimu bei diplomatų apsaugos priemonių sustiprinimu.<sup>79</sup>

Vis dėlto 8-ojo dešimtmečio įvykiai atkreipė pasaulio dėmesį į Turkijos tylą. Imta matyti, kad reaktyvaus atsako nebepakanka, reikalinga nuosekli nuolatinė strategija. Po 1980 m. perversmo Turkijos karinis ir biurokratinis elitas suformavo ir įgyvendino strategiją, kuria siekta skleisti ir įtvirtinti jų naratyvą armėnų genocido klausimu.

Remiantis apžvelgta antrinių šaltinių literatūra, galima apibendrinti, jog buvo suformuotos kelios Turkijos veiksmų strategijos:

1. Oficialaus naratyvo centralizavimas.
2. Oficialų naratyvą ginančių publikacijų skatinimas.
3. Oficialų naratyvą ginančių įrodymų generavimas.
4. Oficialaus naratyvo diegimas mokymo sistemose.
5. Tarptautinės paramos pritraukimas oficialiam Turkijos naratyvui.

Oficialus naratyvus buvo grįstas šiais teiginiais: genocido kaltinimai neturi pagrindo, kaltinimai grįsti armėnų propaganda, armėnai apskritai sudarė labai nedidelę mažumą Osmanų imperijoje, kur, esą, su armėnais, buvo labai gerai elgiamasi; armėnai kolaboravo su Osmanų imperijos priešais II PK metais ir priešinosi imperijos valdžiai siekdami nepriklausomybės; be to, patys armėnai žudė turkus, naudodami teroristinius metodus, ką esą paliudija vėlesni išpuoliai prieš turkų diplomatus.<sup>80</sup> Siekiant užtikrinti centralizuoto naratyvo kontrolę, sukurtos valstybinės institucijos, kurios tai užtikrino. Turkijos užsienio reikalų ministerija ėmėsi centrinio vaidmens, įkurtos už „armėnų klausimą“ atsakingos agentūros.

---

<sup>79</sup> Jennifer M. Dixon, *Defending the Nation? Maintaining Turkey's* (Narrative of the Armenian Genocide, 471

<sup>80</sup> Jennifer M. Dixon, *Defending the Nation? Maintaining Turkey's* (Narrative of the Armenian Genocide, 471

Antroji veiksmy strategija buvo užtikrinti publikavimą literatūros, sustiprinančios oficialų naratyvą ir padedančių jo sklaidai. Jennifer M. Dixon teigimu, pradžioje bandyta šiai veiklai pritraukti istorikus, tačiau netrukus diplomatai nusprendė, kad jie geriau išmano šį klausimą, publikacijų skaičius sparčiai augo. Literatūroje reikėjo susitarti dėl konkrečių skaičių - tonų uždavė vienos pirmų publikacijų autorius, Turkijos užsienio reikalų viceministras, Kamuran Gu'ru'n, teigęs, (1985, p. 217), kad 702,900 armėnų buvo deportuoti ir ne daugiau kaip 300,000 žuvo per Pirmąjį Pasaulinį karą. Šiais skaičiais vėliau oficialusis naratyvas žongliravo visais atvejais. 3. Kad užtikrintų reikiamą faktinę paramą, buvo generuojami įrodymai. Tam buvo įdarbinami tarnybą baigę diplomatai. Galiausiai oficiali valstybės pozicija buvo įtvirtinta švietimo sistemose.<sup>81</sup>

Vienas svarbiausių ir galutinių šios strateginės darbotvarkės tikslų - tarptautinės paramos oficialiam naratyvui pritraukimas. Juo siekta atremti išorinę kritiką. Turkija pradėjo atsakinėti į tarptautines rezoliucijas ir spaudimą argumentais, kad istorija turėtų būti palikta istorikams, o ne reguliuojama politikų. Siekdama tai įtvirtinti, 1985 m. Turkijos valdžia paskelbė atverianti archyvus, susijusius su „armėnų klausimu“ (van Gorder 2004, p. 20).

Po Šaltojo karo pabaigos „armėnų genocido klausimas“ įgavo kitokią problematiką. Čia svarbiu Turkijos užsienio politikos akcentu tapo Turkijos pastangos integruotis į ES. Flirtas su Europos Sąjunga dėl narystės yra reikšmingas Turkijos neigimo motyvas. Nors derybose dėl narystės ES yra pasakiusi, kad Turkija privalo pripažinti Armėnų genocidą, tačiau tai nėra oficiali narystės sąlyga. ES institucijų vadovai (tuometinis President of the European Parliament Martinus Šulcas) ir kai kurių valstybių (Prancūzijos UM Michel Barnier) atstovai yra pareiškę, kad nesutiks su Turkijos naryste, kol šis klausimas nebus išspręstas. Tačiau Turkijos valdžia atmeta tokią išankstinę sąlygą ir nepripažįsta to kaip oficialaus narystės ES kriterijaus. 2006 m. Europos Parlamentas nubalsavo prieš tokią oficialią narystės sąlygą.<sup>82</sup>

Tačiau genocido neigimas ir gebėjimas pritraukti paramą savo pozicijai, Turkijai yra labai reikšmingas siekiant pagrįsti savo viltis narystės bendrijoje, deklaruojančioje bendrų vertybių svarbą. Kai kurių mokslininkų tvirtinimu, šioje situacijoje Turkijos pozicija gerokai prasilenkia su realistų prielaida, kad intereso tapti bendrijos nare vardan, Turkijai vertėtų moti ranka į ginčą dėl genocido ir pripažinti jį. Todėl keliama prielaida, kad šis klausimas Turkijai svarbesnis nei tiesiog racionalūs užsienio politikos interesai.

---

<sup>81</sup> Jennifer M. Dixon, *Defending the Nation? Maintaining Turkey's* (Narrative of the Armenian Genocide, 473

<sup>82</sup> Accession\_of\_Turkey\_to\_the\_European\_Union

[https://en.wikipedia.org/wiki/Accession\\_of\\_Turkey\\_to\\_the\\_European\\_Union#Armenian\\_Genocide\\_recognition](https://en.wikipedia.org/wiki/Accession_of_Turkey_to_the_European_Union#Armenian_Genocide_recognition) [žiūrėta 2018 04 06]



Kita vertus, Rusijos pripažinimo atvejis siūlo priešingą prielaidą. Nors Rusija armėnų genocidą yra pripažinusi, Turkijos pareigūnai pripažinimą yra pasmerkę ir vadinę tarptautinės teisės pažeidimu, tačiau dvišaliams santykiams tai didesnės įtakos neturi. Tai siūlo galvoti, kad vis tik yra klausimų, Turkijai gyvybiškai svarbesnių nei ideologinis genocido klausimas. Šią „progą susipykti“ su Rusija, kaip ir daug kitų pastaruoju metu, Turkija praleido. Pripažįstama, kad šiai Ankaros pozicijai įtakos turi priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių.<sup>83</sup>

Turkija išnaudoja labai įvairias diplomatinės priemones, siekdama paramos savo oficialiai pozicijai armėnų genocido klausimu. Vienas poveikio diplomatiniais kanalais pavyzdžių galėtų būti Armėnų genocido šimtmečio sukakties alternatyvus minėjimas. Siekdama nukreipti pasaulio visuomenės dėmesį nuo armėnų minėjimo, Turkija bandė surengti kitą šimtmetį - Gallipolio mūšio minėjimą. Tuo metu, kai genocidą pripažinusių valstybių atstovai - V. Putinas ir F. Holandas dalyvavo minėjime Jerevane, kitų valstybių lyderiai rinkosi Turkijos minėjimą.<sup>84</sup> Aplinkybė, kad renginys buvo tyčia paankstintas, kad sutaptų su minėjimu Jerevane, tai tik sustiprina prielaidą dėl renginio tikslų.

Įgyvendinant neigimo strategiją, vienas svarbių vidaus ir išorės auditorijai, yra žodžio laisvės suvaržymai. Ir nors tai nėra būdinga tik "armėnų klausimo" atveju, žiniasklaidos padėtis Turkijoje vertinama kaip labai bloga - "Reporteriai be sienų" reitinge ji užima 157 vietą.<sup>85</sup> Tačiau armėnų klausimu suvaržymai reiškiasi itin stipriai. Vertinant iš kitos pusės, pačios Turkijos visuomenės (žiniasklaidos, kūrėjų) galimybė kalbėti armėnų tema gali būti vertinamas kaip vienas Turkijos demokratizacijos barometrų. Represijų neišvengia ir kūrėjai (kuriuos jau reikėtų vertinti kaip svarbius ne tik vidaus, bet ir užsienio politikai), prasilenkiantys su oficialia pozicija armėnų klausimu Turkijoje taip pat sulaukia represijų. Vienas garsiausių Turkijos rašytojų, Nobelio taikos premijos laureatas, parašęs novelę apie kūrėją, kuriam teko bėgti iš tėvynės, netrukus pats sulaukė tokio likimo - jam teko trauktis iš Turkijos.<sup>86</sup>

Jennifer M. Dixon neneigia, kad šie veiksniai svarbūs, tačiau greta jų iškelia, kad svarbus buvo 1980 - 1983 m. karinės galios valdomų Turkijos tarnautojų ir biurokratų sukurtas valstybinio atsako modelis. Kis veiksmingai naudotas du ateinančius dešimtmečius biurokratinio elito, siekiant atsakyti į

---

<sup>83</sup> Orlando Brian, CEU

<sup>84</sup> <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/gallipoli-centenary-thousands-gather-in-turkey-to-pay-tribute-to-the-fallen-on-anzac-day-10203494.html> [žiūrėta 2018 04 16]

<sup>85</sup> <https://rsf.org/en/ranking/2018> [žiūrėta 2018 04 16]

<sup>86</sup> *The Guardian*, 'I stand by my words. And even more, I stand by my right to say them...', <https://www.theguardian.com/world/2005/oct/23/books.turkey> [žiūrėta 2018 04 16]

naujus kylančius iššūkius, vėliau dar atnaujintas. Sukurta mechanizmų visuma leido patikimai apginti ir įtvirtinti oficialų naratyvą.<sup>87</sup>

Formuoti ir palaikyti oficialią valstybinę poziciją Turkijoje palanki ir politinė aplinka. Nors pirmieji rinkimai Turkijoje įvyko dar 1946 m., pasikartojančios karinės intervencijos apsunkino Turkijos demokratizacijos procesą, jis buvo vis sustabdomas, o autoritarinėms jėgoms vis pavykdavo išlaikyti savo įtaką. Todėl Turkijoje demokratija yra gana nekonsoliduota, pilietinė visuomenė silpna, dažnai nepaisoma teisės viršenybės, institucijoms didelę galią turi politinės partijos. Tokia geopolitinė aplinka jau pati savaimė labai palanki įtvirtinti valstybinį naratyvą klausimais, kurie tikrai demokratinėse visuomenėse galėtų kelti diskusijų, palanki įtvirtinti tabu nepatogiais klausimais. Jennifer M. Dixon tvirtina, kad Turkijos biurokratinis ir karinis elitas prisiėmė didžiulę atsakomybę, kad „Armėnų klausimo“, kaip tai vadino Turkijos politinis elitas, tabu būtų neliečiamas.

Atsakydama į iššūkius oficialiam naratyvui, Turkijos biurokratai išvystė įvairiakryptę strategiją, nukreiptą į šalies vidaus ir užsienio auditoriją. Taip lygiagrečios gynybinė ir proaktyvi strategija pirmą kartą buvo sukurtos 1980 - 1983 m., vėliau buvo pakartotos 2000. Nepaisant to, kad politinė aplinka šalies viduje ir tarptautinėje arenoje pasikeitė, esminiai strategijos „Armėnų klausimu“ elementai liko pastovūs.<sup>88</sup>

Vahakn N. Dadrian kelia prielaidą, kad Turkijos neigimo politika yra susijusi su siekiu nuslėpti faktą, kad Armėnų genocidas buvo iš anksto suplanuotas, o karo metas buvo labai tinkamas valymui įgyvendinti. Jo teigimu, nėra atsitiktinumas, kad du didžiausi praėjusio amžiaus genocidai buvo įvykdyti būtent karo metais. Jis tvirtina, kad oficialūs dokumentai Vokietijos ir Austrijos archyvuose atskleidžia, kad buvo numatytos juodraštinės gairės ikikarinei schemai, kuria numatyta tinkamai progai pasitaikius likviduoti Osmanų imperijos armėnų populiaciją. Taip buvo siekiama išspręsti stiprėjančią armėnų klausimą, kuris silpnėjančiai imperijai kėlė nerimą. Autorius tvirtina, kad dar prieš 1915 m. naikinimo operacijas Jaunųjų turkų vadovybė įgyvendino pasiruošimo veiksmų.<sup>89</sup>

Vahakn N. Dadrian įsitikinęs, kad Turkijos argumentai, jog genocidas buvo atsakas į armėnų anti-turkiškas veiklas karo metu, yra skirti nukreipti dėmesį nuo fakto, kad tikrieji turkų motyvai buvo visai kiti. Bandydama pateikti šį klausimą kaip kontroversišką ar diskutuotiną, Turkija siekia nukreipti dėmesį

---

<sup>87</sup> Jennifer M. Dixon, *Defending the Nation? Maintaining Turkey's* (Narrative of the Armenian Genocide

<sup>88</sup> Vahagn Avedian, *State Identity, Continuity, and Responsibility: The Ottoman Empire, the Republic of Turkey and the Armenian Genocide*, <http://www.ejil.org/pdfs/23/3/2306.pdf> [žiūrėta 2018 04 16]

<sup>89</sup> Vahakn N. Dadrian, *The signal facts surrounding the Armenian genocide and the Turkish denial syndrome* p. 272.

nuo fakto, kad tai buvo tikslingai suplanuotas valymas. Visais Turkijos pateikiamais ir patikrinamais įrodymais tvirtinama, kad įvykiai buvo nulemti I Pasaulinio karto aplinkybių.<sup>90</sup>

### **3. Genocido pripažinimas Armėnijos užsienio politikoje**

#### **3.1. Aukos tapatybė Armėnijos užsienio politikos prioritetuose**

Esminis vaidmuo įtraukiant armėnų genocidą į Armėnijos užsienio politikos prioritetus tenka ne tik politiniams elitui, bet ir armėnų visuomenei. Giliai armėnų sąmonėje išsisknijusi aukos tapatybė buvo svarbus veiksnys neleidęs išsižadėti genocido pripažinimo siekio gerų santykių su Turkija vardan, kaip to siekė pirmasis nepriklausomos Armėnijos elitas. Aram Terzyan primena, kad Armėnijai tapus nepriklausoma, naujasis politinis elitas prislopino nacionalistinę retoriką ir bandė kurti naują neutralią pilietinę tapatybę, nes manyta, kad taip bus sumažintos potencialios grėsmės naujai valstybei. Taip siekta transformuoti Armėnijos ir Turkijos santykius. Nepaisant to, kad Osmanų imperijos skriaudos armėnams buvo svarbi kolektyvinės atminties ir tapatybės dalis, tuometinė Armėnijos valdžia anti-turkiškus sentimentus matė kaip trukdį suartėjimui su Turkija, kuris valdančiųjų buvo suprantamas kaip būtina Armėnijos stabilios plėtos ir regiono stabilumo pagrindas. (...) Tuometinio prezidento Ter-Petrosyan administracija neįtraukė genocido pripažinimo į užsienio politikos darbotvarkę, o politinis elitas iš paskutiniųjų stengėsi numaldyti giliai Armėnijos visuomenėje išsisknijusį pyktį prieš Turkiją.<sup>91</sup>

Atsižvelgdamas į tai, kad tokia pirmtako užsienio politika nebuvo populiari, antrasis Armėnijos prezidentas Robert Kocharyan kardinaliai pakeitė Armėnijos užsienio politiką. Jis susitelkė į naujos užsienio politikos kūrimą, kuri buvo grindžiama trimis esminėmis dimensijomis: genocido pripažinimas, integruota politika ir europinė integracija. Tapatybės klausimą jis padarė esminiu, skiriančiu jo politiką nuo pirmtako, pabrėždamas, kad nepriimtina tokia užsienio politikos darbotvarkė, kuri į pirmą vietą iškelia "materialius" interesus ir už kurią tenka mokėti nacionalinės tapatybės ir kolektyvinės atminties kainą.<sup>92</sup>

Svarbus buvo ir to meto visuomenininkų, menininkų, kitų visuomenės atstovų vaidmuo. 150 visuomenės veikėjų viešu laišku kreipėsi į Armėnijos valdžią ir tarptautinę visuomenę: "Smerkiame Turkijos siekį manipuluoti Amerikos vyriausybe ir Amerikos institucijomis, siekiant paneigti genocidą.

---

<sup>90</sup> Vahakn N. Dadrian, *The signal facts surrounding the Armenian genocide and the Turkish denial syndrome* p. 278.

<sup>91</sup> Aram Terzyan, *The Evolution of Armenia's Foreign Policy Identity: The Conception of Identity driven Paths. Friends and Foes in Armenian Foreign Policy Discourse*, p. 147.

<sup>92</sup> Aram Terzyan, p. 149.

Raginame mūsų vyriausybės atstovus, mokslininkus ir žiniasklaidą liautis vartojus aptakią ir nutylinčią retoriką Turkijos valdžios atžvilgiu, prašome 1915 m. armėnų tautos naikinimą įvardinti kaip genocidą.<sup>93</sup>

Reaguodamas į visuomenės spaudimą ir siekdamas įtvirtinti populiareesnį užsienio politikos kursą, Kocharyan pristatė genocido pripažinimo siekį kaip Armėnijos užsienio politikos prioritetą minint 50-ąsias JT Genocido konvencijos metines 1998 Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje.<sup>94</sup>

2007 m. Armėnijos nacionalinio saugumo strategijoje pabrėžiama, kad "siekdama visuotinio Armėnų genocido pripažinimo ir pasmerkimo, taip pat ir Turkijos, Armėnija vertina šį klausimą ne tik kaip istorinio teisingumo atkūrimą, bet ir siekdama kurti regione abipusį pasitikėjimą bei užkirsti kelią tokių tragedijų pasikartojimui ateityje."<sup>95</sup>

2008 m. naują požiūrį į Turkijos pripažinimą dėl Armėnų genocido įnešė prezidento Seržas Sargsijanas inicijuota vadinamoji "futbolo diplomatija". 2009 m. spalį Armėnijos ir Turkijos užsienio reikalų ministrai pasirašė du protokolus, numatančius diplomatinių santykių saukūrimą ir dvišalių santykių vystymą. S. Sargsijanas pabrėžė, kad tai neturi kelti abejonių dėl Armėnijos pozicijos genocido klausimu. Tačiau protokolai neratifikuoti: Armėnijos pusė sakė, kad laukia žingsnių iš Turkijos, Turkijos pusė sakė, kad protokolų neratifikuos, kol nebus išspręstas Kalnų Karabacho konfliktas. Tačiau kaip pastebi publikacijos autoriai, šiuos S. Sargsijano veiksmus labai kritikavo armėnų diaspora, nes manė, kad tais slaptais protokolais Armėnija atsisako kelti kompensacijos genocido aukoms klausimą. (...) Kadangi iki šimtųjų genocido metinių 2015 m. protokolų Turkija neratifikavo, S. Sargsijanas atšaukė juos iš Nacionalinės Asamblėjos.<sup>96</sup>

2015 m. rugsėjį Armėnijos Konstitucinio Teismo pirmininkas pateikė prezidentui teisinių reikalavimų rinkinį (a package of legal demands to the president), kuriame numatyta, kad Armėnijos ir Turkijos santykiai yra susiję su Armėnų genocidų pripažinimu ir kompensacijomis už jo žalą. Kol šios problemos nebus išspręstos, santykių normalizavimo tikėtis negalima.<sup>97</sup>

2015 m. minint šimtąsias Armėnų genocido metines, Valstybinė šimtmečio atminimo koordinavimo komisija priėmė deklaraciją, kurioje toliau ragina Turkiją pripažinti atsakomybę dėl Armėnų genocido,

---

<sup>93</sup> *Statement by Concerned Scholars and Writers*, April 24, 1998, Yerevan, [http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.22/current\\_category.3/affirmation\\_detail.html](http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.22/current_category.3/affirmation_detail.html) [žiūrėta 2018 04 15]

<sup>94</sup> Robert Kocharian (president 1998-2008) on Turkey, August 2009, European Stability Initiative, [https://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=322&debate\\_ID=2&slide\\_ID=11](https://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=322&debate_ID=2&slide_ID=11) [žiūrėta 2018 04 15]

<sup>95</sup> СТРАТЕГИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ, 2007, [http://www.mfa.am/u\\_files/file/doctrine/Doctrinerus.pdf](http://www.mfa.am/u_files/file/doctrine/Doctrinerus.pdf) [žiūrėta 2018 04 15]

<sup>96</sup> Alexander Markarov, Narek S. Galstyan and Grigor Hayrapetyan, *The Main Dimensions and Issues of Armenia's Foreign Security Policy*, p. 112.

<sup>97</sup> Alexander Markarov, Narek S. Galstyan and Grigor Hayrapetyan, p. 114.

išreiškia vieningą Armėnijos žmonių valią siekti genocido pripažinimo visame pasaulyje, atkuriant armėnų teisėtus interesus; dėkoja valstybėms, kurios jau pripažino armėnų genocidą, išreiškia Armėnijos įsipareigojimą tęsti tarptautines pastangas, kad būtų išvengta genocido ateityje.<sup>98</sup>

Iš chronologiškai aptartos genocido vaidmens Armėnijos užsienio politikoje ir atsižvelgiant į Armėnijos užsienio reikalų ministerijos nurodytus prioritetus, ryškėja šie esminiai Armėnijos užsienio politikos siekiai, kurių įgyvendinimui įtakos turi genocido ir aukos tapatybės pripažinimas.

Didžioji dalis Armėnijos užsienio reikalų ministerijos išskiriamų užsienio politikos prioritetų vienaip ar kitaip gali turėti teigiamo poveikio užsienio politikos įgyvendinimui, jei būtų pasiektas visuotinis armėnų genocido pripažinimas. Tikslą "užtikrinti, kad tarptautinė bendruomenė suprastų ir paremtų Armėnijos poziciją" galime tiesiogiai interpretuoti, kaip siekį, kad būtų priimta per genocido pripažinimą konstruojama aukos tapatybė.

Kitam tikslui – Kalnų Karabacho konflikto sprendimui – Armėnijai svarbu pelnyti tarptautinį palaikymą, kad būtų didesnė tikimybė, jog konflikte bus palaikoma Armėnijos pusė. Kad tarptautiniam palaikymui sukurti siekiama pasitelkti aukos tapatybę, byloja ir tai, kad Kalnų Karabacho, kurį Armėnija vadina Artsakh, klausimas pasitelkiamas ir minint genocido šimtmetį paskelbtoje deklaracijoje. Išvardijus tiesiogiai su genocide pripažinimu susijusius tikslus, dokumento pabaigoje pridedamas raginimas išsaugoti patriotiškumą ir ryžtą, tam, kad būtų išsaugota tėvynė, tautos vienybė pasaulyje bei "vyktų progresas ir stiprėtų nepriklausomas Artsakh"<sup>99</sup>.

Atgijus diskusijoms dėl Armėnų genocido Armėnijoje istorinius įvykius neretai linkstama sieti su nūdienos įvykiais, tokiais kaip pogromai Sumgaite 1998 m. ir armėnų situacija Kalnų Karabache, mėgstama pasitelkti aukų ir nuskriaustųjų motyvą.<sup>100</sup> Kad aukos tapatybės nevengiama pasitelkti konflikto dėl Kalnų karabacho atveju, byloja buvusio Armėnijos prezidento Kocharyan išsakyta mintis, kad galbūt armėnai ir azerai yra etniškai nesuderinami, pabrėždamas genocido patirtį. "Anti-armėniški

---

<sup>98</sup> Armėnijos Respublikos prezidentūra, *Pan-Armenian Declaration on the Centennial of the Armenian Genocide*, 29.01.2015 <http://www.president.am/en/press-release/item/2015/01/29/President-Serzh-Sargsyan-visit-Tsitsernakaberd-Genocide/> [žiūrėta 2018 04 15]

<sup>99</sup> Armėnijos Respublikos prezidentūra, *Pan-Armenian Declaration on the Centennial of the Armenian Genocide*, 29.01.2015 <http://www.president.am/en/press-release/item/2015/01/29/President-Serzh-Sargsyan-visit-Tsitsernakaberd-Genocide/> [žiūrėta 2018 04 16]

<sup>100</sup> Tevan Poghosyan, *The Armenian ENP and Conflict Resolution in Nagorno Karabakh*, The International Center for Human Development Crisis Management Initiative, September 2009, Yerevan [https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/D7A2ABCC2B953F358525765000528218-Full\\_Report.pdf](https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/D7A2ABCC2B953F358525765000528218-Full_Report.pdf) [žiūrėta 2018 04 17]

pogromai (1988 Sumgait ir 1990 Baku) parodė, kad armėnai ir azerai yra etniškai nesuderinami. Žmonės, kurie išgyveno genocidą, negali leisti jam pasikartoti.”<sup>101</sup>

Tikslas, kurį Armėnijos URM įvardija kaip „sukurti atviromis sienomis bei partneryste grįstą kaimynystę” tiesiogiai apeliuoja į siekį, kad sienas su Armėnija pripažintų Turkija. Numatydamą savo užsienio politikos tiksluose prieštaringas gaires kaip „stiprinti partnerystę su Rusija”, bet kartu ir gerinti santykius su JAV bei siekti tapti ES bendruomenės dalimi, Armėnija kelia sau iššūkių, kaip išlaviruoti tarp šių prieštaringų interesų. Pripažintas išskirtinis statusas galimai padėtų neutralizuoti kaltinimus dėl bandymų žaisti „keliais frontais”.<sup>102</sup>

Aukos tapatybės pripažinimo siekio motyvus, mokslininkų tvirtinimu lemia skirtingi motyvai, dažniausiai jų visuma. Kaip vienas esminių siekių išskiriamas pačių armėnų pasirinkimas sąmoningai priskirti sau aukos tapatybę.

Razmik Panossian tvirtina, kad „armėniškumo” sąvoką apibrėžia du istoriniai elementai. Armėnai po 1915, ypač diaspora, matė save kaip „pirmą krikščionišką tautą” ir „pirmąsias genocido aukas XX amžiuje”. Jis pabrėžia, kad neįmanoma suprasti XX amžiaus armėniškos tapatybės, ypač būdingos diasporai, be suvokimo, kad pačiame tapatybės centre yra genocido faktas. Armėnų pašalinimas iš gimtųjų žemių, jų vertinamas kaip katastrofa, teikia pagrindą vienijančiam naratyvui. Pats genocido faktas ir vėlesnis Turkijos institucijų neigimas tapo kertiniu šiuolaikinės armėniškos tapatybės sukūrimo elementu.<sup>103</sup>

Kitas aukos tapatybės formavimo politinis tikslas gali būti siekis įtvirtinti savo nepriklausomos valstybės statusą. Nerimas gali kilti dėl ilgalaikio netikrumo ir neapibrėžtumo dėl tautos padėties ir kentimo kitų jėgų priespaudą. Selina L. Mangassarian pastebi, kad aukos tapatybės pasirinkimui svarbi ir armėnų tautos istorija dar iki 1915 m. įvykių. Dėl ypatingos geografinės padėties (tarp Rytų Europos ir Vidurio Rytų) dažnai tapę kryžkele konkuruojančioms imperijoms (Graikų, Romėnų, Persų, Bizantijos, Arabų, Osmanų), jiems dažnai teko kentėti priespaudą ir kautis už kertines teises; ilgai siekė sukurti savo tėvynę bei gyventi ten laisvai, bet susidurdavo su kliūtimis. Osmanų imperijoje kaip religinė ir tautinė mažuma jie taip pat kentėjo laikomi antrarūšiais.<sup>104</sup>

---

<sup>101</sup> Tevan Poghosyan, p. 168.

<sup>102</sup> Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia <http://www.mfa.am/en/foreign-policy/> [žiūrėta 2018 04 17]

<sup>103</sup> R. Panossian, *The Past as Nation: Three Dimensions of Armenian Identity*, p. 136.

<sup>104</sup> Selina L. Mangassarian, *100 Years of Trauma: the Armenian Genocide and Intergenerational Cultural Trauma*, p. 374.

Pripažinimo tarptautinėje bendruomenėje siekis taip pat skatina plėtoti aukos naratyvą. Tačiau kai kurių mokslininkų teigimu, aukos vaidmens pasirinkimas tartum dar labiau stiprina tokio pripažinimo siekį, nes tikima, kad netekus tokio išskirtinio statuso Armėnijos reikšmė tarptautinėje sistemoje sumenkta. Įsitvirtinti giliai armėnų sąmonėje svarbus aukos tapatybės perdavimas iš kartos į kartą. Selina L. Mangassarian pastebi, kad pasitraukus tiems, kurie išgyveno genocidą, tolesnės kartos tęsia kovą už teisingumą, reiškia savo protėvių skausmą, gedi savo šeimos praradimą. Tai sukūrė socio-kultūrinę traumą, kuri turi itin stiprų iš kartos į kartą perduodamą efektą, kuriantį priklausymo bendruomenei jausmą, grįstą tikėjimu, kad praeitės nuoskaudos labai reikšmingos ateities kartoms. Šį reiškinį ji analizuoja pasitelkdama konstruktyvistų išsivystymo teoriją.<sup>105</sup> Remdamasi šia teorija, autorė tvirtina, kad viktimizacija turi neigiamo poveikio tautos ir individo vystymuisi, veikia tokius aspektus kaip savivertė, todėl gali skatinti dar labiau prisirišti prie susikurtos tapatybės ir siekti jos pripažinimo. Tuo pat metu tai skatina armėnų nepasitikėjimą išoriniu pasauliu, ne armėnais, o tai dažnai apriboja jų socialinį bendradarbiavimą su kitų kultūrų atstovais ir apsunkina pripažinimą. Remdamasi įvairių mokslininkų išvadomis, autorė tvirtina, kad aukos tapatybė stiprinama ir bendruomenės mastu, per bendros patirtos skriaudos jausmą, bet kartu ir individų lygiu - vaikams nuo mažų dienų skiepijama, kad jų gyvenimas yra apibrėžtas to, kad jų protėviai patyrė genocidą, todėl jie turėtų būti tartum paveldėję liūdesį ir jausti atsakomybę dėl tautos likimo. Taip aukos tapatybė perduodama iš kartos į kartą ir jos tęstinumas užtikrinamas daugiau nei šimtą metų. O bet koks bandymas neigti genocidą priimamas kaip pasikėsinimas į esminę asmeninės tapatybės dalį. Kaip vieną iš to pasekmių autorė nurodo armėnų reakciją į genocido neigimą.<sup>106</sup>

Autoriai pastebi, kad armėnų pasirinkimą vystyti aukos naratyvą keičia ir šiuolaikinės visuomenės informavimo priemonės, dėl kurių poveikio jų sprendimas jau yra nebe tik instinktyvus kaip ankstesnių kartų - iš kartos į kartą, tačiau sąmoningas, siekiant prisidėti prie konkrečių valstybės tikslų siekimo. Jei ankstesniu laikotarpiu didžiausią įtaką genocido klausimo kėlimui į tarptautinę darbotvarkę turėjo valstybinės programos, tai pastaruoju metu vis didesnę svarbą įgauna nevalstybiniai veikėjai, taip pat ir pavieniai piliečiai. Visuomeninė grupė armėnų žurnalistų Jerevane ir diasporoje „EVN Report“ autoriai, diskutuodami apie armėnų tapatybę, pastebi, kad priešingai nei praėjusiame amžiuje, dabar didesnę galia kuriant tapatybę tenka ne valstybinėms institucijoms, bet atskiriems piliečiams. Praėjusiame amžiuje elito ir institucijų vaidmuo buvo svarbus formuojant tapatybės diskursą. Pavyzdžiui, pokariu Armėnijos

---

<sup>105</sup> Selina L. Mangassarian, *100 Years of Trauma: the Armenian Genocide and Intergenerational Cultural Trauma*, p. 373.

<sup>106</sup> Kalayjian & Weisberg, 2002, cituota iš Selina L. Mangassarian, *100 Years of Trauma: the Armenian Genocide and Intergenerational Cultural Trauma*, p. 378

politinės partijos turėjo iš dalies esminę reikšmę diasporos bendruomenės gyvenime. Jų ideologinis diskursas buvo skleidžiamas per partijos spaudą, mokyklas, klubus, jaunimo programas. XXI amžiuje autoriaus teigimu, armėniška tapatybė daugeliui yra jų pačių pasirinkimo reikalas ir ketvirtosios kartos armėnai diasporoje, savęs priskyrimą bendruomenei mato labiau kaip savanorišką pasirinkimą nei prievolę. Tradicinė įtaka „iš viršaus į apačią“ nyksta, procesas tampa labiau horizontalus nei vertikalus.<sup>107</sup> Tapatybei svarbios institucijos pamažu praranda efektyvumą, patirdamos spaudimą dėl pokyčių. Socialinių tinklų ir sparčių technologinių pasiekimų eroje, žmonės daugiau nebepasitiki keletu „gerai informuotų nuomonės formuotojų, tokių kaip politiniai veikėjai ar straipsnių autoriai, bažnyčios lyderiai, tačiau labiau kliaujasi socialiniais tinklais ar kitais generuojamo turinio kanalais, paieškos sistemomis, kur informacija generuojama pagal kitų vartotojų poreikius, kliaujasi savo artimo rato perteikiama informacija.<sup>108</sup> Taip formuojasi informacinė erdvė, kurioje „žmogus kaip tu“ yra toks pats patikimas kaip „akademiniškas ekspertas“ ir kur kas patikimesnis nei valdžios atstovas ar bendruomenės lyderis. Todėl, pasak autoriaus, XXI amžiuje yra daug daugiau „informuotų armėnų“ nei „masių sekėjų“.<sup>109</sup> Todėl šiandienos armėnų tapatybė yra labiau grįsta nebe tapatybės jausmu, bet išmąstymu. Todėl galima kelti prielaidą, kad jei ankstesnių kartų armėnų aukos tapatybės pasirinkimas buvo instinktyvus, tartum paveldėtas, šiandien jis labiau sąmoningas, sukcentruotas į konkrečių tikslų siekį.

Finansinių reparacijų galimybė šioje situacijoje taip pat nėra nereikšminga. Armėnai mato reparacijų holokausto aukoms precedentą ir galimai būtų pasiryžę jį pasitelkti, pripažinimas tam padrašintų. Nors Armėnijos politikoje nėra teritorinių pretenzijų ar reparacijų reikalavimo, to pageidautų kai kurios griežtesnių pažiūrų diasporos organizacijos. Jerevanas siekia santykių su Ankara normalizavimo, pradėdamas sienos atvėrimu skatinti susitaikymą, tikintis, kad tai ilgainiui nuves į genocido pripažinimą.<sup>110</sup> NYT autoriai kelia prielaidą, kad reparacijų, kurių vertė galėtų siekti milijardus, klausimą suinteresuotos grupės gali iškelti bet kuriuo metu susiklosčius palankiai situacijai (pasiekus pripažinimą - JP). Aktyvistai dienraščio teigimu jau padavę keletą smulkių ieškinių prieš Turkiją. Jie

---

<sup>107</sup> 2016 Edelman Trust Barometer Global Results, 2016, <http://www.slideshare.net/EdelmanInsights/2016-edelman-trust-barometer-global-results>, [žiūrėta 2018 04 18]

<sup>108</sup> Tonia Ries, „The Inversion of Influence,” Edelman.com, January 18 2016, <http://www.edelman.com/post/inversion-of-influence/> (September 20, 2016)

<sup>109</sup> Hratch Tchilingirian, *What is "Armenian" in Armenian Identity?* <https://www.evnreport.com/raw-unfiltered/what-is-armenian-in-armenian-identity> [žiūrėta 2018 04 18]

<sup>110</sup> *A small country but a big nation: how genocide shaped the Armenia of today*, (<https://www.theguardian.com/world/2015/apr/22/turkish-silence-fans-century-of-armenian-grief-over-genocide>) [žiūrėta 2018 04 18]



rėmėsi būtent holokausto aukų ieškiniais Vokietijai bei Amerikos indėnų bei afro-amerikiečių pastangomis gauti reparacijas.<sup>111</sup>

Tokią prielaidą patvirtina ir faktas, kad 2015 m. atlikta studija, kuria įvertinta patirta žala. Specialioje interneto svetainėje (<http://armeniangenocidelosses.am>) pateikiamos skaičiuoklės, pagal kurias visa bendra patirta žala siekia apie 3 trilijonus dolerių, Turkijai priskiriama daugiau nei pusė žalos. Svetainėje pateikiamais vertinimais, mažiausiai 9 valstybės gavo netiesioginės naudos iš šio genocido, tarp jų - JAV ir dalis Europos valstybių. Greta Vokietijos kaip agresorės, nurodomos ir Prancūzija, JK, Rusijos, kurios svetainės autorių teigimu, laiku neįsikišo, kad sutrukdytų tragedijai.<sup>112</sup> Nurodoma 19 skirtingų nuostolių formų ir pridėdama pastaba, kad studijos autoriai net nebandė įvertinti finansine išraiška genocido aukų gyvybių, suma nusako tik materialinius nuostolius.

2014 m. vadovaujantys Armėnijos bažnyčios dvasininkai pranešė, kad jie padavė į teismą Turkiją, siekdami restitucijos už genocido metu bažnyčios prarastą turtą. Jei ieškinys nebus patenkintas, advokatai žadėjo kreiptis į Europos žmogaus teisių teismą.<sup>113</sup>

Armėnija nėra pirma valstybė, kuri savo tapatybę grindžia kančia. Matydama sėkmingą tokios strategijos Izraelio pavyzdį, gali būti paskatinta toliau stiprinti šį motyvą. Kaip maža valstybė statuso tarptautiniuose santykiuose užsibrėžė siekti per išskirtinumą. Bendra skausminga istorinė patirtis jį suteikė.

Didelę reikšmę genocido pripažinimo kėlimui tarp prioritetinių klausimų turi ir diaspora. Nepaisant to, kad daugelis išvykusių žmonių niekada neplanuoja grįžti į Armėniją, juos su tėvyne sieja glaudus emocinis ryšys. Gimtos žemės ilgesys jiems persipina su istorine nuoskauda dėl prarastų teritorijų, todėl jie siekia įprasinti save per paramą tėvynei - padėdami siekti vieno esminio užsienio politikos tikslų. Genocidą išgyvenę armėnai pasklido po įvairias šalis, kurios priėmė pabėgėlius, daugiausia JAV, Rusiją, Europos valstybes. Kai išgyvenę armėnai pasklido po įvairias šalis, šis psichologijos aspektas tik pradėjo vystytis - vos keletas išgyvenusiųjų galėjo vystyti šią traumą. Turkijos nuolatinis genocido neigimas toliau sustiprino emocines reakcijas ir skatino prisiminti protėvių kančias. Greta kitų jėgų (Sovietų

---

<sup>111</sup> Armenian Groups Are Increasingly Focused on Reparations for Genocide, 2015 04 23, <https://www.nytimes.com/2015/04/24/world/europe/turkey-fear-of-reparations-possibly-in-many-billions-is-a-factor-in-armenian-genocide-denials.html> [žiūrėta 2018 04 18]

<sup>112</sup> <http://armeniangenocidelosses.am> [žiūrėta 2018 04 19]

<sup>113</sup> Armenian Church Seeks Restitution From Turkey, <https://iwpr.net/global-voices/armenian-church-seeks-restitution-from-turkey> [žiūrėta 2018 04 19]

Sajungos, Azerbaidžano) skriaudų Armėnijai XX a., genocido atminimas buvo svarbus Amerikos armėnų diasporai.<sup>114</sup>

Po-genocidinė Armėnijos tapatybė tapo susieta su „prarastos tėvynės“ leitmotyvu ir poreikiu ją atgauti ar bent jau turėti teisę patekti į ją. Siekis, kad Turkija ir visas pasaulis pripažintų genocidą tapo aukščiausiu politiniu armėnų diasporos prioritetu. Jų tapatybės politika, ypač Vakarų valstybėse, yra išreiškiama per lobizmą dėl armėnų genocido pripažinimo.<sup>115</sup>

R. Panossian įsitikinęs, kad neįtikėtina, jog dėl teisės į istorinę tėvynę karštai kovojantys armėnų diasporos atstovai kada nors norėtų išties į ją grįžti - daugelis jų įsitvirtinę kitur. Tačiau iš dalies būtent todėl jie dar karščiau siekia įrodyti, kad jie yra armėnai, o genocido pripažinimo siekis yra viena esminių priemonių. Tai antrasis post-genocidinės diasporos tapatybės komponentas: tauta yra čia ir dabar, mumyse, mūsų teigime, kad esame armėnai, nepaisant 1915-ųjų. Centrinė ašis - atsisakymas išmirti kaip tautai ar asimiliuotis visuomenėse, kuriose gyvena.

Armėnų diaspora JAV rengia plataus masto atminimo renginius, renkasi į kasmetinius protestus prieš Turkijos ambasadą, rengia eitynes prieš istorinę neteisybę. Kad visuomenė geriau išgirstų, pasitelkia žinomus žmones, net pop-pasaulio įžymybes, tokias kaip Kardašian, armėnų-amerikiečių roko grupę „System of a Down“.<sup>116</sup> Faktas, kad valstybė, kurioje gyvena didžioji armėnų diasporos dalis ir su kuria sieja savo ateitį, nepripažįsta jiems taip svarbaus genocido fakto, armėnų diasporai JAV yra skausmingas.

### **3.2. Armėnijos strategija siekiant pripažinimo**

Genocido pripažinimo Armėnija siekia strategiškai ir nuosekliai. Greta aukos tapatybės, į pirmą planą dar iškeliamas visų nuo genocido nukentėjusiųjų vaidmuo. Greta valstybinių veiklų, vykdomų Armėnijos užsienio reikalų ministerijos, prisideda gausus būrys valstybinių institucijų<sup>117</sup> iki aktyvių visuomeninių organizacijų ir tarptautinių iniciatyvų, tokių kaip Aurora.<sup>118</sup> Veiklas, siekiant Armėnų genocido pripažinimo kaip vieno užsienio politikos prioritetų įgyvendinimo, koordinuoja trys pagrindinės valstybinės institucijos: Armėnijos užsienio reikalų ministerija, Armėnų genocido institutas muziejus ir Armėnų diasporos ministerija.

---

<sup>114</sup> Dagirmanjian, 2005, cituota iš Selina L. Mangassarian, *100 Years of Trauma: the Armenian Genocide and Intergenerational Cultural Trauma*, p. 372

<sup>115</sup> R. Panossian, *The Past as Nation: Three Dimensions of Armenian Identity*, p. 137

<sup>116</sup> Selina L. Mangassarian, *100 Years of Trauma: the Armenian Genocide and Intergenerational Cultural Trauma*, p. 378.

<sup>117</sup> Armenian Genocide Museum – Institute, <http://www.genocide-museum.am/eng/index.php> [žiūrėta 2018 04 25]

<sup>118</sup> About the Aurora Humanitarian Initiative, <https://auroraprize.com/en/prize/detail/about> [žiūrėta 2018 04 25]

Kaip teigia Tami Amanda Jacoby, norėdamos realizuoti aukos tapatybės galią, aukos turi: suformuluoti savo siekius per idėjas, kurios turi poveikumą visuomenėje, rasti tinkamus būdus, per kuriuos pristatytų problemas ir pritaikyti šias idėjas per suprantamas tikėjimo sistemas.<sup>119</sup> Šiuos tikslus galima perteikti per tradicinių komunikacijos strategijų struktūrą ir išskirti, kokie esminiai strategijos elementai naudojami siekiant Armėnų genocido pripažinimo.

Esminė **žinia**, kuri siunčiama tikslinėms auditorijoms: mes esame auka. Razmik Panossian teigimu įvairiais minėjimais ir kitomis priemonėmis armėnai siunčiama aiškias žinias: „Pirma - „mes esame tauta – auka“. Antra - mes vis dar kenčiame, nes ši neteisybė vis dar nėra pripažįstama agresorių ir didžiosios pasaulio dalies. Trečia - praradome savo tėvynę, kuri laukia grįžtant savo „tikrųjų gyventojų“. Ir galiausiai - siekis reikalauti ir apsaugoti tai, kas priklauso armėnams.”<sup>120</sup> Papildoma žinia mažos valstybės tapatybei sustiprinti ir įvaizdžiui pagerinti – mes giname ne tik savo, bet ir visų aukų teises.

**Tikslinės auditorijos:** užsienio valstybių lyderiai ir diplomatai, užsienio valstybių visuomenė, užsienio valstybių žiniasklaida, visuomeninės organizacijos, dirbančios su žmogaus teisių ir genocido atminties klausimais (Armėnų genocido įtraukimas į jų darbotvarkę taip pat reiškia pripažinimą), užsienio valstybių mokslininkai, studentai (Lemkino stipendija), garsiausi žmogaus teisių gynėjai (pvz. įtraukiant juos į iniciatyvos “Aurora” komisiją); pasaulio paveldo apsaugos institucijos (“kultūrinis genocidas”), Turkijos mokslininkai ir visuomenininkai.

Ypatingas vaidmuo tenka armėnų diasporai. Viena vertus, ji yra ir tikslinė auditorija, kita vertus – dėl diasporoje itin įsitvirtinusios aukos tapatybės, diasporos atstovai yra ir tarptautiniai genocido pripažinimo “advokatai”. Organizuodami atminimo renginius, telkdamiesi į pavienes iniciatyvas bendraudami šia tema su užsienio valstybių žiniasklaida, diasporos atstovai atlieka labia svarbų vaidmenį siekiant armėnų genocide ir aukos tapatybės pripažinimo. Mokslininkų teigimu, itin svarbus iš kartos į kartą perduodamas išgyventos bendros aukos motyvas. Tačiau ne mažiau svarbu ir tai, jog šiandien didelės pastangos sutelktos armėnų diasporos mobilizavimui ir koordinavimui – pagrindinį vaidmenį čia atlieka Armėnijos diasporos ministerija.<sup>121</sup>

---

<sup>119</sup> Tami Amanda Jacoby, *A Theory of Victimhood: Politics, Conflict and the Construction of Victim-based Identity*, p. 517.

<sup>120</sup> R. Panossian, *The Past as Nation: Three Dimensions of Armenian Identity*, p. 137.

<sup>121</sup> <http://www.mindiaspora.am> [žiūrėta 2018 04 25]

Priemonės ir kanalai. Viena pagrindinių priemonių skleisti informaciją visuomenei užsienio valstybėse ir Armėnijoje (į kuriuos kviečiami užsienio valstybių atstovai) yra kasmetiniai atminimo renginiai, taip pat ir Lietuvoje.<sup>122</sup>

Ypatingai didelis dėmesys buvo sutelktas 100-ųjų Armėnų genocido metinių minėjimui. Tam buvo skirta daugybė atminimo renginių visame pasaulyje, kuriais buvo siekiama pritraukti visų tikslinių grupių dėmesį. Kaip rimtai Armėnijos valdžia vertino šį atvejį liudija tai, jog dar 2011 m. prezidentas Seržas Sargsianas patvirtino Valstybinę komisiją, skirtą koordinuoti Armėnų genocido šimtmečio renginius.<sup>123</sup>

Rengiantis atminimo renginiams greta aukos tapatybės pasitelkiamas ir nuskriaustųjų gynėjų motyvas. “Esame atsakingi žmonės, kurie išgyveno Armėnų genocidą ir patyrė daug sunkumų XX amžiuje, tačiau į XXI amžių įžengėme kaip išdidūs ir nepriklausomi žmonės. Tapdami teisėtu tarptautinės visuomenės nariu, mes niekada nepamiršome savo skausmo, niekada neužsimerkėme prieš kitų tautų kančias ir nuolat skatinome siekti genocido prevencijos bei pabrėžėme būtinybę bausti už šį nusikaltimą.”<sup>124</sup>

Didelis dėmesys yra skiriamas užsienio valstybių piliečių ir diplomatinio korpuso informavimui apie Armėnų genocido klausimą. Kiekviena su šiuo klausimu dirbanti institucija angliškoje tinklapyje versijoje pateikia detalų Armėnų genocido chronologijos aprašymą, taip pat ir prezidentūra.<sup>125</sup> Yra pagrindo teigti, kad Armėnų genocido aukų memorialų lankymas yra tapęs itin svarbia Armėnijos diplomatinio protokolo dalimi. Vien šių metų vasario mėnesį memorialus aplankė Bulgarijos prezidentas Rumen Radev, Lenkijos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Armėnijoje Pawel Cieplak aplankė memorialinį kompleksą "Armėnų genocidas". Graikijos užsienio reikalų viceministras Terens Nikolaos Quig, Šveicarijos nacionalinės tarybos pirmininkas Dominique de Buman.<sup>126</sup>

Dar vienas būdas, kuriuo siekiama tarptautinio pripažinimo – mokslinių tyrimų skatinimas, parama su Armėnų genocidu susijusiems moksliniams tyrimams. Mokslo renginių, kuriuose aptariamas Armėnų genocidas, organizavimas, siekiant įtvirtinti savo Armėnų genocido vietą tarp kitų XX a. genocidų, suburti Armėnų aukos tapatybę palaikančią mokslininkų bendruomenę bei taip pat didinti mokslinių

---

<sup>122</sup> Armėnų tautos genocido 100-ųjų metinių minėjimas, 2015 m. kovo 16 d., Vilnius, <http://genocid.lt/centras/lt/2426/a/>

<sup>123</sup> President Serzh Sargsyan presided over the inaugural meeting of the State Commission on Coordination of the events dedicated to the 100th anniversary of the Armenian Genocide, 30.05.2011, <http://www.president.am/en/domestic-visits/item/2011/05/30/news-273/> [žiūrėta 2018 04 25]

<sup>124</sup> President Serzh Sargsyan presided over the inaugural meeting of the State Commission on Coordination of the events dedicated to the 100th anniversary of the Armenian Genocide, 30.05.2011, <http://www.president.am/en/domestic-visits/item/2011/05/30/news-273/> [žiūrėta 2018 04 25]

<sup>125</sup> Genocide of Armenians in Ottoman Empire, <http://www.president.am/en/genocide/> [žiūrėta 2018 04 25]

<sup>126</sup> <http://www.genocide-museum.am/eng/delegation.php> [žiūrėta 2018 04 25]

studijų, kurios įrodo Armėnų genocidą, skaičių. Pavyzdžiui, metinė Tarptautinės genocido mokslininkų asociacijos konferencija daugiau nei dešimtmetį vyksta Jerevane.<sup>127</sup>

Armėnų genocido institutas skatina tarptautinės visuomenės susidomėjimą šiuo klausimu yra Rafaelio Lemkino stipendijomis.<sup>128</sup> Stipendija suteikiama užsienio valstybių studentams ir doktorantams bei jauniems mokslininkams, kurie vykdo genocido studijas, ypač Armėnų genocido. Suteikiama parama mėnesį vykdyti tyrimus Armėnijos mokslinėse institucijose ir bibliotekose.

Greta valstybinės veiklos labai svarbios ir privačios visuomeninės iniciatyvos. Iniciatyva "Aurora"<sup>129</sup>, kuria siekiama atkreipti dėmesį ne tik į Armėnų genocido istoriją, bet ir į visus nuskriaustuosius, įkurta privačių filantropų lėšomis. Teigiama, kad ši humanitarinė iniciatyva "siekia paversti armėnų patirtį globaliu judėjimu, kuris siektų įkvėpti kiekvieną iš mūsų apsaugoti žmoniją ir savo "bendražmonių" gyvybes. Įkurta Armėnų genocidą išgyvenusiųjų vardu ir siekiant padėkoti tiems, kurie juos gelbėjo, ši humanitarinė iniciatyva siekia sustiprinti ir paremti šiandieninius skriaudžiamųjų gelbėtojus, kad šie galėtų gyvenimą ir viltį tiems, kuriems skubiai reikalinga humanitarinė pagalba. Tai aštuonerių metų iniciatyva, skirta paremti labiausiai pasaulyje vargstančius žmones per įvairias iniciatyvas. Viena jų - autoritetinga tarptautinė komisija (ją sudaro tokie asmenys kaip buvusi JAV atstovė JT Saugumo Taryboje Samanta Power) kasmet skiria 100 tūkst. dolerių apdovanojimą bei milijoną dolerių humanitarinės pagalbos. Tarptautinė iniciatyva vienija tris visuomenines organizacijas: Auroros humanitarinės iniciatyvos fondas (JAV), 100 gyvybių fondas (Šveicarija) ir IDeA fondas (Armėnija). Tai vienas pavyzdžių, atskleidžiančių, kaip genocido klausimas suvienija armėnų diasporą ir armėnus Jerevane.

#### **4. Atvejo analizė: Vokietijos sprendimas pripažinti armėnų genocidą**

Šioje tyrimo dalyje bus nagrinėjama, kokiais konkrečiais Vokietijos Vyriausybės nutarimais ar programomis per dvejus metus buvo paversti Bundestago sprendimu (rezoliucija), kuriame buvo suformuluoti Vokietijos Vyriausybei numatyti įpareigojimai. Tai leis iširti, kaip Vokietijos oficialiame diskurse vystėsi atjautos motyvas, apie kurį pradėta kalbėti strateginiuose dokumentuose bei

---

<sup>127</sup> International Association of Genocide Scholars Yerevan Meeting, 2015 07

08, [http://www.armeniansgenocide.am/content\\_images/Conference-programme-IAGS2015\(1\).pdf](http://www.armeniansgenocide.am/content_images/Conference-programme-IAGS2015(1).pdf) [žiūrėta 2018 04 25]

<sup>128</sup> Armenian Genocide Museum – Institute, 2018 LEMKIN SCHOLARSHIP FOR FOREIGN STUDENTS; <http://www.genocide-museum.am/eng/Lemkin-2018.php> [žiūrėta 2018 04 25]

<sup>129</sup> About the Aurora Humanitarian Initiative, <https://auroraprize.com/en/prize/detail/about> [žiūrėta 2018 04 25]

stiprintas Bundestago posėdžiuose, per kuriuos dokumentai svarstyti. Taip pat bus analizuojama, kaip atjautos armėnų tautai, patyrusiai genocidą, motyvas pasitelktas kai kurių pavienių politikų retorikoje bei galiausiai įtvirtintas 2016 m. birželio 2 d. Bundestago nutarime su konkrečiais įpareigojimais Vokietijos vyriausybei. Visą procesą galima laikyti Armėnijos švelniosios galios, paremtos atjautos žadiniu, pergale prieš konkuruojantį Turkijos diskursą ir „kietąją“ politiką – nepaisant to, jog 2016 m. Turkija buvo itin svarbi Vokietijai dėl būtinybės suvaldyti didžiausią nuo II-ojo pasaulinio karo pabaigos migracijos krizę Europoje.

#### **4.1. Atjautos motyvas Erikos Steinbach kalbose**

Minint šimtųjų 1915-1916 m. įvykių metines Armėnų genocido pripažinimo klausimas greičiausiai nebūtų iškeltas Bundestago diskusijoje, jei ne pavienės asmeninės parlamentarų iniciatyvos. Erika Steinbach, buvusi ilgametė CDU narė ir kanclerės A. Merkel bendražygė (iki tol, kol pabėgėlių krizės metu pradėjo aštriai kritikuoti A. Merkel vykdymą pabėgėlių politiką ir dėl to turėjo palikti partiją), itin aktyviai siekė iškelti Armėnų genocido pripažinimo klausimą į valstybinių lygmenį.

Erika Steinbach yra konservatyviųjų pažiūrų Vokietijos politikė, Bundestage dirbanti nuo 1990 m. Krikščionių demokratų sąjungos CDU narė nuo 1974 m. iki 2017 m., įtakinga partijos narė. 2000–2010 metais dirbo kaip CDU nacionalinės tarybos narė, buvo viena CDU/CSU parlamentinės grupės lyderių. 2005–2017 m. buvo CDU/CSU's atstovė (Sprecher, spokeswoman) žmogaus teisių ir humanitarinės pagalbos klausimais.<sup>130</sup>

E. Steinbach buvo viena pirmųjų, iškėlusį Armėnų genocidų pripažinimo klausimą ir nuosekliai kėlusį jį į politinę darbotvarkę. Šioje tyrimo dalyje analizuojamos E. Steinbach kalbos, sakytos įvairiomis progomis, įvairiai auditorijai nuo 2003 m. Turinio analizė atskleidžia, kad dar prieš patenkant armėnų genocido klausimui į Bundestago darbotvarkę, atjautos motyvas buvo dominuojantis. Šioje tyrimo dalyje analizuojama, kaip pasitelkusi atjautos argumentus E. Steinbach žadino visuomenės savimonę ir sprendimų armėnų genocido klausimu (vienas poveikio būdų) ir ragino sprendimų priėmėjus pripažinti armėnų genocidą.

Turinio analizei pasirinktos 6 skirtingomis progomis ir skirtingai auditorijai sakytos E. Steinbach kalbos. Jos atskleidžia, kaip nuosekliai E. Steinbach kėlė pripažinimo klausimą į visuomeninę ir politinę darbotvarkę. Turinio analizė atskleidžia, kad pagrindinis įvairiais aspektais naudotas argumentas – atjauta.

Analizėje aptariamos šios kalbos:

---

<sup>130</sup> Erika Steinbach, <https://www.erika-steinbach.de/index.php/willkommen.html> [žiūrėta 2018 04 28]

1. 2003 m. minint „Tėvynės dieną“, kaip visuomeninės organizacijos „Tremtinių sąjunga“ prezidentė, metiniame trėmimo atminties renginyje ji pirmą kartą įtraukia armėnų klausimą į bendrą europietišką su trėmimu susijusių klausimų kontekstą ir jau tada armėnų žudynes pavadina genocidu. Apdovanojimas už žmogaus teisių apsaugą skiriamas Armėnų genocido klausimą tiriančiam mokslininkui.
2. 2005 m. teikiant Franz Werfel Žmogaus teisių apdovanojimą E. Steinbach mini pirmąjį Vokietijos bandymą viešai įvertinti armėnų žudynes Osmanų imperijoje ir audringą Turkijos reakciją.<sup>131</sup>
3. 2006 m. gegužės 20 d. kalba sakyta atveriant atminimo renginį Miunchene „Pamiršti likimai“. *Rede von Erika Steinbach MdB, anlässlich der Gedenkveranstaltung des „Vereins der Griechen aus Pontos e.V.“ sowie der „Assyrisch Demokratischen Organisation e.V.“ „Vergessene Schicksale“*<sup>132</sup>
4. 2009 m. Pasveikinimo kalba Armėnų Bendruomenei Berlyne. *Grußbotschaft an die Armenische Gemeinde zu Berlin von Erika Steinbach MdB, menschenrechtspolitische Sprecherin der CDU/CSU- Bundestagsfraktion*
5. 2011 m. balandžio 24 d. kalba, pasakyta minint 96-ąsias Armėnų genocido metines. 2011 Rede zum 96. Jahrestag des Türkischen Genozides an den Armeniern 24. April 2011 in der Frankfurter Paulskirche Erika Steinbach MdB<sup>133</sup>
6. 2015 m. balandžio 24 d. kalba Bundestage, pasakyta minint 100-ąsias Armėnų genocido metines ir reaguojant į partijų pateiktus siūlymus dėl Armėnų genocido pripažinimo. *100 Jahre ArmenierVölkermord.*<sup>134</sup>

2003 m. Tėvynės dienos proga E. Steinbach sakė kalbą kaip visuomeninės organizacijos "Tremtinių sąjunga" prezidentė. Jos ir šios visuomeninės organizacija ženkliai prisidėjo prie to, kad dar po dvejų metų Bundestage priimta pirmoji rezoliucija dėl Armėnų genocido pripažinimo.

Ji tvirtino, kad prieš trejus metus įkurta sąjunga "solidarizuojasi su visomis genocido ir trėmimų aukomis", nes žmogaus teisės yra nedalomos, apeliuodama į tai, kad organizacija rūpinasi ne tik nukentėjusių Vokietijos piliečių teisėmis. Steinbach tvirtina, kad organizacija gimė iš vokiečių tremtinių suvokimo, kad nepakanka apsiriboti savo skausmingais prisiminimais, bet būtina sukurti instrumentą,

<sup>131</sup> [http://www.zentralrat.org/files/Rede\\_Steinbach\\_25.Juni\\_2005.pdf](http://www.zentralrat.org/files/Rede_Steinbach_25.Juni_2005.pdf) [žiūrėta 2018 04 28]

<sup>132</sup> <http://www.aga-online.org/news/attachments/SteinbachRedeGeno2006-1.pdf> [žiūrėta 2018 04 28]

<sup>133</sup> [http://www.zentralrat.org/files/Microsoft%20Word%20-%20Ansprache\\_Erika\\_Steinbach%2C%2024.04.2011.pdf](http://www.zentralrat.org/files/Microsoft%20Word%20-%20Ansprache_Erika_Steinbach%2C%2024.04.2011.pdf) [žiūrėta 2018 04 28]

<sup>134</sup> <https://www.erika-steinbach.de/index.php/reden-details/vertreibung-und-massaker-an-armeniern-191516.html> [žiūrėta 2018 04 28]

kuris prisidėtų prie to, kad trėmimai ir genocidas būtų galutinai pasmerkti kaip politikos priemonė. Ji primena, kad tarptautinė teisė teoriškai tai padariusi jau seniai, tačiau apgailestauja, kad žmonėms kenkėjiškos veiklos dažnai tai ignoruoja.

E. Steinbach atkreipia dėmesį, kad vien Europoje nuo tokių ŽT pažeidimų kaip trėmimai ir genocidas yra nukentėjusios 35 tautinės grupės, tarp jų minimi armėnai.

"Tarptautinė bendruomenė apsileidusi toleravo 1915 m. armėnų tautos genocidą Osmanų imperijoje. Tautų sąjunga ne tik toleravo, bet ir leido 1922 m. "etninę žemių konsolidaciją" pasitelkus prievartinius iškraustymus. Balkanuose ir Čėčėnijoje iki šių dienų dar matome žiaurumo apraiškas, vedamas keršto. Jau nebekalbant apie kitus žemynus. Visada ieškoma pateisinimo. Jis neegzistuoja! Genocidas ir trėmimai negali būti pateisinti. Tai visada yra nusikaltimas, kuris pažeidžia žmogaus teises ir kyla iš archainio mąstymo apie kraujo kerštą. Mes nenorime atpildo, mes norime nuolat priminti žmonėms paskatinti juos užjausti bei dalintis skausmu. Visos genocido ir trėmimo aukos turi rasti vietą mūsų širdyse ir istorinėje atmintyje."

E. Steinbach vadovaujama „Tremtinių sąjunga“ įkuria Franzo Werfelio Žmogaus teisių apdovanojimą (Franz-Werfel-Menschenrechtspreises). Jis sukuriamas pasitelkus Armėnų genocido leitmotyvą - Franzas Werfelis, Armėnų genocidą išgyvenęs rašytojas, parašęs garsiausią visų laikų Armėnijos grožinės literatūros kūrinį – „40 Musa Dago dienų“. Juo siekiama atkreipti dėmesį į žudynes ir trėmimus iškentėjusias tautas.

Pirmasis prizas 2003 m. skirtas armėnų genocido istorinius tyrimus vykdžiusiam mokslininkui. E. Steinbach atkreipė dėmesį į žiuri, kad labai nori pagerbti drąsias pastangas ir mokslines veiklas kitoje labai sudėtingoje srityje - mokslinei veiklai apie „beveik pamirštą genocidą - skausmingą armėnų tautos likimą“. Svarbu atkreipti dėmesį, kad jau tuomet E. Steinbach retorikoje vartota Armėnų genocido sąvoka.

Dar po dvejų metų, 2005 m. apdovanojimas teiktas antrą kartą. Per teikimą E. Steinbach, kalbėdama apie didžiausias žmonijos skriaudas vėl kartojo, kad armėnai patyrė genocidą ir tai privalu pripažinti.

„Politinių lyderių palikuonys neigia savo atsakomybę su gąsdinančiu atkaklumu. Tokiu būdu tęsiamas nusikaltimų pateisinimas ar net neigimas. Išgyvenusios Osmanų imperijos krikščionių kartos patiria jų skausmingo likimo neigimą per Turkijos politiką iki šių dienų, devyniasdešimt metų po nusikaltimo. Tai buvo genocidas!“<sup>135</sup>

Svarbu atkreipti dėmesį į nuoseklumą ir pažangą. Sveikindama į ceremoniją atvykusį ankstesnių metų laureatą armėną ji priminė, kad apie armėnų genocido pripažinimą pradėta kalbėta jau 2003, o

---

<sup>135</sup> Rede zur Verleihung des Franz-Werfel-Menschenrechtspreises am 25. Juni 2005 in der Frankfurter Paulskirche von Erika Steinbach MdB, 2005 06 25, p. 2. [http://www.zentralrat.org/files/Rede\\_Steinbach\\_25.Juni\\_2005.pdf](http://www.zentralrat.org/files/Rede_Steinbach_25.Juni_2005.pdf) [žiūrėta 2018 04 28]



šiandien klausimo reikšmė dar labiau išaugo. Pabrėžia, ką per tuos dvejus metus pavyko padaryti Armėnų genocido pripažinimo klausimu. E. Steinbach džiaugiasi, kad visos parlamentinės partijos parėmė jos CDU/CSU frakcijos iniciatyvą ir specialiu kreipimusi paragino Turkiją prisiiinti atsakomybę. Tačiau Turkijos reakcija, jos teigimu, buvo neįtikėtina priešiška.

Turkijos užsienio reikalų ministras Bundestago rezoliuciją griežčiausiai pasmerkė. Turkijos premjeras Erdoganas tai pavadino "bjauriu poelgiu", o turkų bendruomenė Vokietijoje apkaltino Bundestagą vykdant „amerikiečių neapykantos kurstymo propagandą“<sup>136</sup>. Prieš tai Bundestago nariai buvo tiesiogine prasme užversti Turkijos pusę pateisinančia medžiaga. Taip išryškėja Vokietijos visuomenėje ir sprendimų priėmėjų gretose dviejų viena kitą paneigiančių tapatybių konfliktas: armėnų aukos tapatybė ir turkų – ne žudikų tapatybė.

Pirmą kartą šio atvejo istorijoje Vokietijos užsienio politikoje susiduria du konkuruojantys elementai: geri dvišaliai santykiai su Turkija ir tarptautinėje politikoje įsitvirtinančios moralės normos, kurios per atjautą skatina pripažinti nukentėjusiojo skriaudą. Jei iki tol dar buvo galima tikėtis, kad Turkija yra pasirengusi pripažinti istorinę atsakomybę, savo reakcija į Bundestago rezoliuciją Turkija nubrėžia aiškią liniją – pripažinimas nesuderinamas su gerais dvišaliais santykiais.

2006 m. atminimo renginyje "Pamiršti likimai" kalbėdama apie turkų susidorojimą su ne tik armėnų, bei ir kitų Kaukazo bei likusios centrinės Azijos regione, E. Steinbach primena Vokietijos ir visų to meto Europos lyderių atsakomybę. "Europos didžiosios galios atliko labai svarbų vaidmenį. Jos toleravo genocidą. Taip jos iš dalies prisidėjo prie šių įvykių. Pasaulio auditorijai šie įvykiai nebuvo nežinomi, nepaisant to, kad Europos spaudoje tai buvo aprašoma."<sup>137</sup> Genocido klausimas keliamas žmogaus teisių kaip įtvirtintos pamatinės pasaulio visuomenės vertybės kontekste. Ji pabrėžia, kad žmogaus teisės Osmanų imperijoje buvo sutryptos ne tik dėl pačių žudynių, bet ir dėl jų ignoravimo Europos valstybėse bei nesiryžimas nutraukti žudynes. Nepaisant to, kad apie tai buvo žinoma, genocidas buvo nutylėtas - tai taip pat nusikaltimas, įsitikinusi E. Steinbach.<sup>138</sup>

Kalba apie tai, kad ne tik anuomet Europos valstybės buvo atsakingos už armėnų žudymus, kai nesiėmė veiksmų jiems sustabdyti, bet ir dabar, kai nesiima užtikrinti armėnų ir kitų tautų atminimo, o valstybę, neigiančią nusikaltimus žada priimti į savo bendruomenę. "Kaip gali valstybė, kuri nepripažįsta

---

<sup>136</sup> Rede zur Verleihung des Franz-Werfel-Menschenrechtspreises am 25. Juni 2005 in der Frankfurter Paulskirche von Erika Steinbach MdB, 2005 06 25, p. 3. [http://www.zentralrat.org/files/Rede\\_Steinbach\\_25.Juni\\_2005.pdf](http://www.zentralrat.org/files/Rede_Steinbach_25.Juni_2005.pdf) [žiūrėta 2018 04 28]

<sup>137</sup> Rede von Erika Steinbach MdB, anlässlich der Gedenkveranstaltung des „Vereins der Griechen aus Pontos e.V.“ sowie der „Assyrisch Demokratischen Organisation e.V.“ „Vergessene Schicksale“ 2006 <http://www.aga-online.org/news/attachments/SteinbachRedeGeno2006-1.pdf> p. 2 [žiūrėta 2018 04 28]

<sup>138</sup> Rede von Erika Steinbach MdB, anlässlich der Gedenkveranstaltung des „Vereins der Griechen aus Pontos e.V.“ sowie der „Assyrisch Demokratischen Organisation e.V.“ „Vergessene Schicksale“ 2006 <http://www.aga-online.org/news/attachments/SteinbachRedeGeno2006-1.pdf> p. 4 [žiūrėta 2018 04 28]

savo nusikaltimų, garantuoti, kad jie nebepasikartos. Kaip gali Europos Sąjungos valstybių visuomenė, kurios tikslas visuomet buvo apginti žmogaus teises, svarstyti galimybę priimti į savo bendruomenę valstybę, kuri nepripažįsta savo mažumų ir prieš juos įvykdytų nusikaltimų”.<sup>139</sup> Akivaizdus pavyzdys, kaip pasitelkiant emocinius / moralinius atjautos elementus kvestionuojamas tarptautinės politikos sprendimas - derybos dėl Turkijos narystės ES.

Šioje kalboje ji pirmą kartą asmeniškai prisiima politinę atsakomybę kelti Armėnų genocido klausimą į politinę darbotvarkę. "Kaip CDU / CSU parlamentinės grupės Žmogaus teisių ir humanitarinės pagalbos darbo grupės pirmininkė, aš prižadu siekti, kad Turkija prisiimtų atsakomybę dėl savo vaidmens armėnų, asirų ir graikų tautų istorijoje. Turime siekti, kad šių tautų susitaikymas būtų pasiektas ir pripažinimą ir istorinės kaltės atleidimą.”<sup>140</sup>

2009 m. E. Steinbach kreipėsi į armėnų bendruomenę Berlyne atminimo kalba kaip CDU/CSU Žmogaus teisių atstovė. Šioje kalboje ji atsispiria nuo tuometinio JAV prezidento B. Obamos vizito Turkijoje, kurio metu kaip vieną esminių Turkijos problemų įvardijo tai, kad "neišanalizuota praeitis gali būti labai sunki našta, kiekviena valstybė privalo susitaikyti su savo praeitimi." Ji primena, kad apie Armėnų genocidą B. Obama kalbėjo dar savo rinkimų kampanijos metu, jis tvirtino, kad "Armėnų genocidas nėra požiūris, asmeninė nuomonė ar vertinimas, tai yra stipriai dokumentais pagrįstas faktas."<sup>141</sup> Ji pabrėžia, kad nepaisant to, jog šiandien visuomenė yra geriau informuota, genocidai ir šiandien yra paslėpti ir neigiami ir pabrėžia, kad privalome padaryti viską, kad šie skausmingi likimai nebūtų palaidoti užmarštyje. Ji pabrėžia, kad CDU/CSU Žmogaus teisių darbo grupė siekia, jog Turkija privalo pripažinti savo vaidmenį ir atsakomybę prieš nukentėjusias tautas. Džiaugiasi, kad šis klausimas keliamas jau ne tik pavienių valstybių, bet ir visos Europos lygiu, šį klausimą į darbotvarkę įtraukia ne tik Vokietijos Bundestagas, bet ir Europos Parlamentas.<sup>142</sup>

E. Steinbach primena, kad Turkijos neigimas turi katastrofiškas pasekmes žmogaus teisėms ne tik istorinio teisingumo požiūriu, bet ir per šiandienos įvykius ir primena apie šią temą kėlusio armėnų kilmės žurnalisto Hrant Dink nužudymą Turkijoje 2007 m. Tačiau kartu tokie įvykiai žadina Turkijos

---

<sup>139</sup> Rede von Erika Steinbach MdB, anlässlich der Gedenkveranstaltung des „Vereins der Griechen aus Pontos e.V.“ sowie der „Assyrisch Demokratischen Organisation e.V.“ „Vergessene Schicksale“ 2006 <http://www.aga-online.org/news/attachments/SteinbachRedeGeno2006-1.pdf> p. 5 [žiūrėta 2018 04 28]

<sup>140</sup> Rede von Erika Steinbach MdB, anlässlich der Gedenkveranstaltung des „Vereins der Griechen aus Pontos e.V.“ sowie der „Assyrisch Demokratischen Organisation e.V.“ „Vergessene Schicksale“ 2006, p. 5 <http://www.aga-online.org/news/attachments/SteinbachRedeGeno2006-1.pdf> [žiūrėta 2018 04 28]

<sup>141</sup> Parsons, Christi and Laura King, „Obama avoids saying 'genocide' while in Turkey“, *Los Angeles Times*, April 07, 2009. <http://articles.latimes.com/2009/apr/07/world/fg-obama-armenia7>

<sup>142</sup> Grußbotschaft an die Armenische Gemeinde zu Berlin von Erika Steinbach MdB, menschenrechtspolitische Sprecherin der CDU/CSU- Bundestagsfraktion, p.1, 2009, <http://www.aga-online.org/news/attachments/SteinbachRedeGeno2006-1.pdf> [žiūrėta 2018 04 28]

visuomenę, žadina jos atjautą, padeda suvokti, kad jie yra suvienyti žmogiškumo sąvokos (vartojama lietuvių kalboje atitinkamas neturinti "Mitmenschen" sąvoka), kurie nepaisant priklausomybės tautybei dalijasi tą pačią žmogiškąją prigimtį. "Empatija ir atjauta kitų skausmui yra svarbiausi aukoms ir jų artimiesiems. Noriu Jums duoti pavyzdį: antrą dieną po Hrant Dink nužudymo tūkstančiai turkų pasirašė kreipimąsi, kuriuo jie atsiprašė armėnų už jiems padarytas skriaudas, pripažino savo armėniškų brolių kančias, išreiškė solidarumą ir taip padėjo sumažinti jų palikuonių skausmą. Tai yra teisingas kelias."<sup>143</sup>

2011 m. Frankfurto Šv. Pauliaus bažnyčioje E. Steinbach kreipėsi į tikinčiuosius 96-ųjų Armėnų genocido minėjimo proga. Kalboje ji atsiremia nuo ciniškos Josifo Stalino, kurį ji vadina masiniu žudiku frazės: "Vieno žmogaus mirtis yra tragedija, milijono - statistika." Būtent tuo naudojasi agresoriai, tęsia ji.

Ji pastebi, kad daugeliui žmonių genocidas yra beveidis ir kuo daugiau aukų, tuo labiau jo paveikslas išskaidytas, nes žmogaus vaizduotė tiesiog nepajėgi aprėpti siaubingo nusikaltimo masto ir pasąmoningai bando apsisaugoti nuo to didžiulio siaubo. Kaip ir ankstesnėse kalbose, pabrėžia Vokietijos bei kitų Europos valstybių neparodytą atjautą kenčiantiems armėnams ir iš to kylančią atsakomybę.

Pabrėžia svarbias kultūrinės pastangas didinti visuomenės dėmesį šiam klausimui. Primena 2008 m. Armėnų tarybos Vokietijoje organizuotą rašytojo Arnim T. Wegner fotografijų parodą. Arnim T. Wegner Pirmojo Pasaulinio karo metais buvo Vokietijos karys Osmanų imperijoje, kuris savo nuotraukose fiksavo turkų vykdomus žiaurumus, jo nuotraukos vertinamos kaip vienas nusikaltimų įrodymų.<sup>144</sup>

Steinbach pasigenda nuoseklios Vokietijos pozicijos Armėnų genocido klausimu ir piktinasi, kad nuo tada, kai jos iniciatyva, minint 90-ąsias Armėnų genocido metines, jos CDU/CSU frakcija paskelbė nutarimą (Antrag), kuriuo išreiškė solidarumą su Armėnų tauta, nėra progreso šiuo klausimu.

"2005 m. pirmą kartą ši drama pateko tarp Bundestago svarstomų temų. Mes įpareigojome tuomet kanclerio G. Šrioderio vadovaujamą vyriausybę siekti, kad Turkija pripažintų savo kaltę prieš armėnų tautą ir prisiimtų atsakomybę, ir kad siektų užtikrinti žodžio laisvę Turkijoje, ypač Armėnų genocido tema. (...) Kas nuo tada nutiko? Nieko! Ar Turkija pripažino savo atsakomybę už šį siaubingą palikimą? Ne! Ar už šį genocidą buvo atsiprašyta? Ne!"<sup>145</sup>

---

<sup>143</sup> *Grüßbotschaft an die Armenische Gemeinde zu Berlin von Erika Steinbach MdB, menschenrechtspolitische Sprecherin der CDU/CSU- Bundestagsfraktion, p.3, 2009,*

<http://www.aga-online.org/news/attachments/SteinbachRedeGeno2006-1.pdf> [žiūrėta 2018 04 28]

<sup>144</sup> <http://www.armenian-genocide.org/wegnerbio.html> [žiūrėta 2018 04 28]

<sup>145</sup> *Rede zum 96. Jahrestag des Türkischen Genozides an den Armeniern 24. April 2011 in der Frankfurter Paulskirche Erika Steinbach MdB. p. 3* [http://www.zentralrat.org/files/Microsoft%20Word%20-%20Ansprache\\_Erika\\_Steinbach%2C%2024.04.2011.pdf](http://www.zentralrat.org/files/Microsoft%20Word%20-%20Ansprache_Erika_Steinbach%2C%2024.04.2011.pdf)

"Kaip politikė, kovojanti už žmogaus teises, aš trokštu nuolat stiprėjančio drąsių žmonių choro. Po žurnalisto Hrant Dinks nužudymo pilietinėje visuomenėje pamažu atsiranda maži šviesos blyksniai", - sakė E. Steinbach. Kaip pavyzdį ji mini 2009 m. Turkijos mokslininkų ir visuomenininkų iniciatyvą, kai jie atsiprašė už genocidą. "Tačiau iš Turkijos vyriausybės pusės, aukos priversto iki šios dienos laukti atjautos, jau nebekalbant apie atsiprašymą. Aš raginu Turkijos premjerą prisiimti atsakomybę už savo valstybę ir pagaliau atsiprašyti aukų palikuonių".

2015 m. minint šimtąsias Armėnų genocido metines, sakydama kalbą Bundestage, kur diskutuota dėl trijų Parlamentinių frakcijų pateiktų pasiūlymų šia tema, E. Steinbach ėmėsi paties stipriausio emocinio argumento (iš visų jos kalbų) - paralelės su holokaustu. Apdairiai palyginimas apteiktas ne jos pačios žodžiais, tačiau pasitelkiant Vokietijos žydų centrinės tarybos prezidento Josef Schuster citatą: "Šie siaubingi įvykiai privalo būti tinkamai įvardinti, tai buvo genocidas. (...) Hitleris vėliau armėnų genocido modelį pasitelkė žydų naikinimui". Kad sustiprintų armėnų skriaudų paveikslą, ji pasitelkia ano meto liudytojų pasakojimus.

Ji pabrėžia, kad žmogiškumas ir humanitarinės vertybės turi būti iškeliamos aukščiau už gerus dvišalius Turkijos ir Vokietijos santykius. Pabrėžia, kad NATO sąjungininkės Turkijos požiūris, kai ji draudžia Osmanų imperijoje vykdytas žudynes vadinti genocidu, yra vertinimas yra netinkamas. Nepasmerkdamą Turkijos veiksmų Vokietija atsuka nugarą "drąsioms jėgoms" Turkijos viduje (kurios siekia priminti apie genocidą).

Akcentuoja, kad pripažinimas svarbus ir naikintų tautų ateičiai: "Kai kurie veikėjai pataria armėnams susitelkti į dabartį ir ateitį užuot dėjus tiek daug pastangų į praeitį įvykių pripažinimą. Tačiau kyla klausimas apie šio nusikaltimo pasekmes tautai - ar jis neparaližiuoja viso ateities kartų vystymosi, gal net sustabdo jį. Pasidalinti šiomis kančiomis, jas pripažindami, įvardindami jas tikroju vardu, galime grąžinti tautai prarastą stiprybę." <sup>146</sup>

Kalbos pabaigoje E. Steinbach pasitelkia kelių dienų senumo įvykį - Popiežiaus Pranciškaus kalbą, kurioje jis armėnų kančias pavadina genocidu, tuo labai užrūstindamas Turkiją.<sup>147</sup> E. Steinbach pažymi, kad Popiežius prilygino Armėnų genocidą stalinizmo ir nacizmo nusikaltimams bei pabrėžė istorinės atminties ir istorinio teisingumo svarbą: "Ten, kur nėra jokių prisiminimų, blogis laiko žaizdas atviras".

Šis atvejis atskleidžia kaip pavieniai politikai, visuomenės veikėjai gali kelti į politinę darbotvarkę istorinės atminties ir teisingumo klausimus, pasitelkę atjautos motyvą. Efektyvaus rezultato pasiekti

---

<sup>146</sup> Erika Steinbach. *100 Jahre ArmenierVölkermord*. 2015, p. 4.

<https://www.erika-steinbach.de/index.php/reden-details/vertreibung-und-massaker-an-armeniern-191516.html>

<sup>147</sup> Pope Calls Killings of Armenians 'Genocide,' Provoking Turkish Anger, Jim Yardley and Sebnem Arsu, <https://www.nytimes.com/2015/04/13/world/europe/pope-calls-killings-of-armenians-genocide-provoking-turkish-anger.html> [žiūrėta 2018 04 28]

padeda ne tik tikslingai pasirinkta emocinė retorika, bet ir nuoseklus klausimo kėlimas ir vykstančio progreso analizė padeda užtikrinti pasiekti.

#### **4.2. Atjautos motyvas Vokietijos Bundestago strateginiuose dokumentuose**

2015 m., minint įvykių Armėnijoje šimtmetį, valdančioji koalicija (GroKo - Grosse Koalition) bei opozicinės partijos (Die Grüne, Die Linke, kartu su nepartiniais Bundestago nariais) partijos pateikė siūlymus dėl to, kaip Vokietija turėtų pagerbti 1915-1916 m. aukų atminimą. Tuo metu terminas genocidas dar nebuvo vartojamas, tai vadinta „tragiškais įvykiais“, o genocido pripažinimas dokumentuose keliamas kaip vienas tikslų. Šių atskirų partijų pozicijų pagrindu, suformuluotas bendras projektas, atsisakant nesuderinamų nuostatų.

2016 m. gegužės 31 d. partijos suformulavo bendrą poziciją Bendrame visų parlamentinių partijų nutarime (Rezoliucijoje), kuriuo Vokietija pripažįsta Armėnų genocidą.<sup>148</sup> 2016 m. birželio 2 d. Vokietijos Bundestagas balsavimu pritarė šiam galutiniam nutarimo variantui, tuo pripažino Armėnų genocidą ir numatė susijusius įpareigojimus Vokietijos Vyriausybei. Vėlesnė analizė atskleis, kaip šie įpareigojimai tiesiogiai siejasi su Armėnijos užsienio politikos tikslais, kurių, kaip teigiama šiame darbe, buvo siekiama pasitelkus atjautą.

1. 2005 m. Parlamentinių frakcijų siūlymas dėl Armėnų žudynių atminimo ir Armėnijos bei Turkijos sutaikymo. Antrag der Fraktionen SPD, CDU/CSU, BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN und FDP, Erinnerung und Gedenken an die Vertreibungen und Massaker an den Armeniern 1915 – Deutschland muss zur Versöhnung zwischen Türken und Armeniern beitragen, 2005 <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/15/056/1505689.pdf> "
2. Valdančiosios CDU/CSU ir SPD frakcijų pasiūlymas "Atminimas ir paminėjimas armėnų žudynių ir trėmimo prieš 100 metų  
Antrag der Fraktionen der CDU/CSU und SPD "Erinnerung und Gedenken an die Vertreibungen und Massaker an den Armeniern vor 100 Jahren", Deutscher Bundestag, Drucksache 18/4684, 21.04.2015, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/046/1804684.pdf>
3. Nepriklausomų pavienių narių ir opozicinės Die Linke frakcijos pasiūlymas.  
Antrag (...) und der Fraktion die Linke,  
Drucksache 18/4335, 18.03.2015 "100. Jahregedenke des Vorkermords (...)"  
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/043/1804335.pdf> \
4. Nepriklausomų pavienių narių ir opozicinės frakcijos BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN pasiūlymas.  
Antrag der Abgeordneten Cem Özdemir, Claudia Roth (Augsburg), Peter Meiwald, Annalena Baerbock, Marieluise Beck (Bremen), Dr. Franziska Brantner, Agnieszka Brugger, Ekin Deligöz, Uwe Kekeritz, Tom Koenigs, Dr. Tobias Lindner, Omid Nouripour, Manuel Sarrazin, Dr. Frithjof Schmidt, Jürgen Trittin, Doris Wagner, Luise Amtsberg, Matthias Gastel, Kai Gehring, Britta Haßelmann, Katja Keul, Renate Künast, Monika Lazar, Dr. Konstantin von Notz und der Fraktion

---

<sup>148</sup> [https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2015/kw17\\_de\\_armenier/369868](https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2015/kw17_de_armenier/369868) [žiūrėta 2018 04 29]

BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN ; Drucksache 18/4687,  
22.04.2015, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/046/1804687.pdf>

5. Siūlomas apibendrinimas ir Užsienio reikalų komiteto ataskaita  
Beschlussempfehlung und Bericht des Auswärtigen Ausschusses (3. Ausschuss); Drucksache  
18/7909; 21.03.2016 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/079/1807909.pdf>
6. Bendra partijų pozicija, kurios pagrindu priimta rezoliucija.  
Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN „Erinnerung und  
Gedenken an den Völkermord an den Armeniern und anderen christlichen Minderheiten in den  
Jahren 1915 und 1916“, Deutscher Bundestag Drucksache 18/8613,  
31.05.2016 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/086/1808613.pdf>

#### 4.2.1. Atjautos motyvas strateginiuose dokumentuose

Analizuojamuose dokumentuose tiesiogiai apie atjautą kalbama per **aukų atminimo įtvirtinimą, užuojautą ir pagarbą aukoms** Valdančiosios GroKo (Didžiosios koalicijos, sudarytas iš CDU/CSU ir SPD) bei opozicijos partijų (Die Grüne ir Die Linke) esminė pozicija šiuo klausimu panaši. Tačiau netiesiogiai su atjauta galima sieti ir keletą kitų dokumentuose aptariamų aspektų

Šia Bundestago iniciatyva įtvirtinami 2005 m. Bundestago nutarime *Bundestagsdrucksache 15/5689* numatyti siekiai skatinti aukų atminimą ir tautų susitaikymą: "Bundestagas reiškia pagarbą šio neįtikėtina žiauraus nusikaltimo aukoms"<sup>149</sup>.

CDU/CSU ir SPD frakcijų pasiūlyme, kaip ir kitų frakcijų pasiūlymuose išreiškiama jaučiama Vokietijos atsakomybė už ano meto įvykius. Šis motyvas įtvirtinamas ir galutiniame nutarime.

**Atjauta per savanorišką kaltės prisiėmimą.** Apeliuojama į aukštesnį atsakomybės lygį - atsakomybė dėl abejingumo. (...) Pabrėžiama, kad nepaisant misionierių ir diplomatų teikiamos informacijos apie vykdomus žiaurumus Osmanų imperijoje, Vokietijos reichas nesiėmė veiksmų, kad juos sustabdytų. Toks moralinės atsakomybės prisiėmimas taip pat glaudžiai susijęs su atjauta, nes formaliai dabartinė Vokietija į armėnų naikinimą nebuvo įsitraukusi - kažkas kitas negalėtų įrodyti Vokietijos atsakomybės, jei ji neprisiimtų to savo valia. Galutiniame dokumente deklaruojama: Vokiečių reichas prisiima bendrą kaltę (*Mitschuld*) dėl to meto įvykių.<sup>150</sup>

**Atjauta per istorinės atsakomybės pripažinimą.** Galutiniame projekto tekste išreiškiama, kad "Bundestagas pripažįsta, jog Vokietija šioje situacijoje turi ypatingą istorinę atsakomybę". Toliau

---

<sup>149</sup> Antrag der Fraktionen SPD, CDU/CSU, BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN und FDP, Erinnerung und Gedenken an die Vertreibungen und Massaker an den Armeniern 1915 – Deutschland muss zur Versöhnung zwischen Türken und Armeniern beitragen, 2005 <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/15/056/1505689.pdf>

<sup>150</sup> Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN „Erinnerung und Gedenken an den Völkermord an den Armeniern und anderen christlichen Minderheiten in den Jahren 1915 und 1916“, Deutscher Bundestag Drucksache 18/8613, 31.05.2016 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/086/1808613.pdf>

aiškinama, kad tai reiškia, jog Vokietija imasi tarpininko vaidmens siekiant sutaukinti turkų ir armėnų tautas. Taip Bundestagas tvirtina matantis Vokietijos indėlį į taikų ir darnų visuotinį tautų sugyvenimą. Numatoma ir platesnė Vokietijos atsakomybė už ES kaimynystės politikos įgyvendinimą, kuriam yra būtinas taikus sugyvenimas visame Kaukazo regione (nuoroda ne tik į turkų-armėnų, bet ir armėnų - azerų konflikto sprendimą).

**Atjauta atjautusiems** - ne tik aukoms, bet ir jų gelbėtojams. Bundestagas siekia pagerbti ne tik aukų atminimą, bet ir atminimą tų žmonių, kurie ėmėsi gelbėti šiuos žmones, ne tik Osmanų imperijoje, bet ir Vokiečių reiche - tuos, kurie patys parodė atjautą.<sup>151</sup>

**Atjauta per istorinės atminties įtvirtinimą.** Bundestagas ragina Vokietijos vyriausybę skirti išskirtinį dėmesį Armėnų genocido atminimo renginiams. Dokumentuose tvirtinama, kad privalo skatinti ir raginti kiekvieną iniciatyvą, kuria siekiama priminti apie ano meto įvykius.

**Atjauta kaip siekis užkirsti kelią genocidui ateityje.** Numatoma "atsakomybė šiandien gyvenantiems". Pabrėžiama, kad tinkamai interpretuojami praeities įvykiai - suteikiant jiems atitinkamą vertinimą padeda užkirsti kelią manipuliacijoms ateityje ir pastebėti atpažįstami požymiai gali pasitarnauti kaip ankstyvo perspėjimo ("early warning") ženklai, kad besiformuojanti pavojinga situacija nevirstų tokio masto tragedija (JP). "Prisiminimai apie praeitį primena mums, kad privalome likti budrūs ir užkirsti kelią, kad neapykanta ir naikinimo troškimas dar kada nors užterštų žmones ar tautas."<sup>152</sup>

Tai atliepia JT specialiojo patarėjo Adama Dieng pasisakymą minint Ruandos genocido metines, apie genocido prevenciją ir jos svarbą: "Genocidas yra procesas. Holokaustas neprasidėjo nuo dujų kamerų. Jis prasidėjo nuo neapykantos kalbos."<sup>153</sup>

Istorinės atminties įtvirtinimas išskiriamas kaip dar vienas prevencijos aspektų. "Konstruktyvi istorijos analizė yra būtinas pamatas dabarties ir ateities suvokimui."

**Atjauta Turkijos piliečiams,** kurių teisė į žodžio laisvę pažeidžiama dėl Turkijos represijų prieš piliečius, neremiančius valstybinės Turkijos pozicijos Armėnų genocido klausimu. Tvirtinama, kad tai trukdo pačiai Turkijai susitaikyti su savo istorija ir tartum įkalina visuomenę praeities įvykių neigime, užuot susitaikius su jais kaip tai, teigiama dokumentuose, padarė Vokiečiai. "Mokslininkams,

---

<sup>151</sup> Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN „Erinnerung und Gedenken an den Völkermord an den Armeniern und anderen christlichen Minderheiten in den Jahren 1915 und 1916“, Deutscher Bundestag Drucksache 18/8613, 31.05.2016 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/086/1808613.pdf>

<sup>153</sup> On Rwandan genocide anniversary, UN leaders ask: Can world muster the will to prevent new atrocities? UN news, 2018.04.06. <https://news.un.org/en/story/2018/04/1006732> [žiūrėta 2018 04 29]

žurnalistams, menininkams privalo būti suteikta teisė kalbėti apie armėnų žudynes ir trėmimus, nebijant, kad prieš juos už tai bus imtasi represijų.”

*4.2.2. Atjautos motyvai Bundestago 2016 m. birželio 2 d. posėdyje. Bundestago narių pasisakymų turinio analizė.*

2016 m. gegužės 31 d. bendras visų parlamentinių partijų projektas dėl Armėnų genocido pripažinimo<sup>154</sup> svarstytas 2016 m. birželio 2 d. Bundestago posėdyje. Šio posėdžio metu Vokietijos Bundestagas beveik vienbalsiai pritarė Armėnų genocido pripažinimui.

Šioje tyrimo dalyje analizuojami posėdžio metu Bundestago narių išsakyti argumentai, kodėl Vokietija turėtų pripažinti Armėnų genocidą. Išanalizavus pasisakymus ryškėja, kad daugelis išsakytų argumentų yra tiesiogiai arba netiesiogiai susiję su atjauta arba kitais moraliniais motyvais, todėl galima teigti, kad moraliniai argumentai buvo esminiai, paskatinę Bundestago sprendimą pripažinti Armėnų genocidą.

Verta atkreipti dėmesį į itin emocionalią retoriką, kuria apeliuojama į auditorijos jausmus. Tokią retoriką galima kildinti iš pačių armėnų vartojamos retorikos.

Posėdžio metu Armėnų genocido pripažinimo klausimu pasisakė šie įvairių parlamentinių partijų Bundestago nariai:

Dr. Rolf Mützenich (SPD)  
Dr. Gregor Gysi (DIE LINKE)  
Dr. Franz Josef Jung (CDU/CSU) .  
Cem Özdemir (BÜNDNIS 90/ DIE GRÜNEN)  
Dr. Christoph Bergner (CDU/CSU)  
Dietmar Nietan (SPD)  
Dr. Hans-Peter Uhl (CDU/CSU)  
Albert Weiler (CDU/CSU)  
Dr. Martin Pätzold (CDU/CSU)

Nors ypatingai daug dėmesio skiriama pačios Vokietijos kaltei ir atsakomybei (kaip atskleis tolesnė analizė, tai taip pat iš dalies gali būti interpretuojama kaip atjautos apraiška - atjauta per atsakomybę dabar kenčiantiems), beveik visi kalbėjusieji argumentuodami, kodėl reikėtų pripažinti Armėnų genocidą, įvairiais aspektais pasitelkė atjautos argumentą.

Itin tiksliai posėdžio ir visos iniciatyvos tikslą apibūdino Dietmar Nietan (SPD), cituodamas deklaracijos tekstą: Tai ne kaltinimas, tai pagarbos ir atjautos aukoms išreiškimas. "Manau, kad tik tie,

---

<sup>154</sup> Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN „Erinnerung und Gedenken an den Völkermord an den Armeniern und anderen christlichen Minderheiten in den Jahren 1915 und 1916“, Deutscher Bundestag Drucksache 18/8613, 31.05.2016 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/086/1808613.pdf> [žiūrėta 2018 04 29]



kas turi klastingų ketinimų, galėtų klaidingai interpretuoti mūsų bendro nutarimo tekstą kaip kaltinimą. Jau pats pavadinimas ir pačios pirmosios teksto eilutės sako: tai nėra kaltinimas, tai aukų pagerbimas."<sup>155</sup>

Dr. Franz Josef Jung (CDU/CSU) į kolegas kreipiasi kviesdamas bendram istorinių įvykių atminimui. Jis ragina pripažįstant genocidą išreikšti aukoms gilią pagarbą ir *Atjautą* (Mitgefühl) - visoms to meto įvykių aukoms, o ypač armėnams, vienai seniausių krikščioniškų tautų. "Šiose žudynėse gyvybes prarado 1.5 milijono žmonių. Tai buvo visiškas absoliutus armėnų sunaikinimas Osmanų imperijoje."<sup>156</sup>

Šie pasisakymai iliustruoja pagrindinį pasisakymuose ryškėjantį atjautos leitmotyvą - *atjauta, kaip kančių atminimas*.

Dietmar Nietan (SPD) atjautos argumentą gridžia toliau: "Mes kaip Parlamentas norime pagerbti ir atjausti aukas. Norime padaryti tai nuolankiai ir kukliai, neapsimesdami teisuoliais. Norime nuoširdžiai pagerbti šio nusikaltimo žmogiškumui aukas, norime parodyti joms pagarbą. Todėl būtina, kad tai būtų pavadinta tikroju vardu - tai buvo genocidas (Volker mord). (...) Nepamirškite, kad aukos šiandien negali kovoti už pripažinimą, jos negali dalyvauti šioje diskusijoje. Kaip negalėjo apsiginti ir anuomet. (...) Ir net jų palikuonys negalėjo to padaryti, kai nusikaltimai buvo reliatyvizuojami, o juos vykdę kratėsi kaltės."<sup>157</sup>

Dr. Martin Pätzold (CDU/CSU) pabrėžia, kad tema ne tik istorinė, bet ir moralinė. Klausimo išsprendimas turėtų prisidėti prie tautų susitaikymo. Jis pristato savo armėniškas šaknis - mama gimusi Armėnijoje. Įtraukiama asmeninė perspektyva ir kartu atskleidžiama, koks svarbus pripažinimo procese diasporos elementas. "Kaip vokiečiai, turintys armėniškų šaknų, aš užaugau su aiškiu supratimu, kad genocido temos kėlimas nėra siekis bestį į kažką pirštu ir nuspręsti jų kaltę. Kur kas svarbiau yra kalbėti apie susitaikymo ir santarvės galimybę."<sup>158</sup>

Dr. Hans-Peter Uhl (CDU/CSU) atkreipia dėmesį į platesnę aptariamo klausimo dimensiją - po Antrojo pasaulinio karo visoje Europoje išaugusį poreikį atjausti aukas ir išaugusį "europietišką sąmoningumą", reiškiantį, kad aukos atjautimas jokiu būdu nereiškia noro kažkam užkrauti kaltės našta. Jis išreiškė lūkestį, kad Turkijos vadovybė tai supranta.<sup>159</sup>

---

<sup>155</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

<sup>156</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

<sup>157</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

<sup>158</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

<sup>159</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

Palaipsniui kalbose ryškėja kitas atjautos elementas – *Atjauta per istorinės atminties ir istorinio teisingumo įtvirtinimą.*

Dietmar Nietan (SPD) tvirtina, kad įvykių neigimas ir nepripažinimas žiaurumu beveik prilygsta pačiam nusikaltimui. Jis cituoja Elie Wiesel, kuri 2000 m. Bundestage pasakė: kas leidžia aptemdyti aukų atminimą, nužudo jas antrą kartą. Dietmar Nietan tvirtina tikintis, kad vis daugiau žmonių, ypač jaunų žmonių Turkijoje išgirsta į šį kreipimąsi. "Jie klausosi širdies. Jų širdis atjaučia aukas (Jie turi širdį aukoms.) Jie ateityje nebeleis valstybiniams veikėjams perrašyti istorijos. Tai man teikia vilties, kad susitaikymas yra įmanomas."<sup>160</sup>

Albert Weiler (CDU/CSU) užsimena apie kitas Armėnų genocidą pripažinusias valstybes ir tvirtina, kad Vokietija, kaip pagrindinė tuometinė Osmanų imperijos sąjungininkė, negali būti išimtis. "Mes turime istorinę pareigą įvardinti jaunųjų turkų vykdytus žiaurumus ir pavadinti juos tikroju - genocido - vardu."<sup>161</sup>

Dr. Gregor Gysi (DIE LINKE) pabrėžia istorinio teisingumo svarbą: vokiečių tauta tapo laisva tik tada, kai pripažino karo nusikaltimus, tvirtina jis, ir priduria, kad vokiečiai iš patirties žino, kad istorinė patirtis gali būti skaudi, todėl gali patarti kitiems, kaip svarbu su ja susitaikyti. Jis taip pat pabrėžia, kad labai svarbu išsaugoti ir atminimą ir tų Osmanų imperijos žmonių, kurie priešinosi genocidui ir bandė jam sutrukdyti. Pripažinimas tam padėtų, įsitikinęs jis.

Dietmar Nietan (SPD) pabrėžia, kad istorinę atmintį ir atjautą per ją įmanoma įtvirtinti tik per gebėjimą šiandien kritiškai įvertinti ano meto įvykius. Jis kreipiasi į jaunus visų tautų - turkų, vokiečių, armėnų - žmones, ragindamas kritiškai vertinti informaciją ir patiems studijuoti, kas yra tiesa, iš tų dokumentų, kiek yra prieinama. Jis ragina vadovautis širdimi - jausmais (taigi, gali daryti prielaidą - pasitelkti atjautą) vertinant praeities įvykius. "Leiskite kalbėti savo širdžiai, kai analizuosite dokumentus, tačiau neleiskite, kad kas nors Jus įtikintų, jog žodis "genocidas" įžeidžia šių dienų Turkijos žmones. (...) Kovokite už tai, kad būtų pripažinta, nes tai yra vienintelis teisingas kelias išpildyti savo atsakomybę, kurią mums užkrovė istorija."<sup>162</sup>

#### *Atjauta per kaltę ir atsakomybę*

Beveik visi kalbėjusieji pabrėžia Vokietijos kaltę ir atsakomybę už 1915-1916 m. įvykius. Kaip ir analizuotuose dokumentuose, kaltė interpretuojama ne kaip tiesioginis dalyvavimas, bet kaip

---

<sup>160</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

<sup>161</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

<sup>162</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

susitaikymas su stebėtojo pozicija ir veiksmų, kuriais būtų užkertamas kelias žudynėms, nesiėmimas. Tačiau, kaip pabrėžė keletas kalbėjusiųjų, kaltės pripažinimas reiškia ne saviplaką ar nusižeminimą, tačiau atsakomybės už dabarties procesų prisiėmimą.

Pasak parlamentarų, Vokietija, pripažindama savo kaltę, šioje situacijoje privalo imtis tarpininko vaidmens ir priiimti atsakomybę dėl turkų ir armėnų tautų sutaikymo ir užtikrinti darnų jų sugyvenimą ateityje. Kaip tvirtina Dr. Franz Josef Jung (CDU/CSU), "Mes norime šiuo savo bendru nutarimu aiškiai pareikšti, kad mes remiame ir skatiname praeities įvykių persvarstymą (die Aufarbeitung) bei šiandieninės Turkijos ir Armėnijos susitaikymą ir suartėjimą."<sup>163</sup>

Tautų sutaikymo ir darnaus sugyvenimo argumentas taip pat grindžiamas emociniais moraliniais argumentais. Kalbant apie sienų atvėrimą bei siekį užtikrinti armėnams priėjimą prie istorinių vietų, pasitelkiamas vokiečiams iki skausmo pažįstamas sienos motyvas. Armėnų negalėjimas pateikti į savo istorines vietas dabartinės Turkijos teritorijoje tartum emociškai siejamas su padalytos Vokietijos žmonių skausmu, negalint patekti į jiems svarbias vietas kitoje Vokietijos pusėje (JP interpretacija). Dr. Martin Pätzold (CDU/CSU) primena, kad Ciuricho protokoluose, kuriuos atsisakyta patvirtinti, numatyta atverti Turkijos ir Armėnijos sieną. "Šiandieninėje Europoje, kur vėl statomos sienos (nuoroda į Vengriją - JP), nuo pat šių debatų pradžios aš siunčiau aiškią žinią, kad jei mums pavyks pasiekti, kad sienos tarp Turkijos ir Armėnijos būtų atvertos, armėnai iš to patirtų naudą, nes jiems atsivertų daugiau galimybių."

Atsakomybę už nusikaltimus žmogiškumui Vokietijos parlamentarai Turkijai siūlo priiimti ir padedant spręsti dabartines humanitarines krizes, pavyzdžiui, prisidedant prie humanitarinės situacijos Sirijoje gerinimo bei sprendžiant pabėgėlių krizę Europoje.

Kita vertus, Dr. Martin Pätzold (CDU/CSU), keldamas moralinės atsakomybės dėl dabarties situacijos klausimą, pabrėžia, kad tai, jog Turkija padeda spręsti pabėgėlių krizę Europoje, neturėtų paveikti sprendimo dėl Armėnų genocido pripažinimo. "Mes matome ir vertiname Turkijos pastangas sprendžiant pabėgėlių krizę - 2,5 - 3 mln. sirų ten gauna paramą ir apsaugą. Tačiau moralinis genocido vertinimas negali būti apribojamas šio dabarties konteksto, tvirtina Dr. Martin Pätzold (CDU/CSU).

*Pripažinimas – būdas parodyti atjautą ir užkirsti kelią ateities genocidams*

Albert Weiler (CDU/CSU) tvirtina, kad "genocido pripažinimas yra svarbus žingsnis siekiant, kad būtų užkirstas kelias genocidui pasikartoti ateityje ir žingsnis, kuriuo siekiama parodyti ATJAUTĄ milijonams armėnų palikuonių." Jis tvirtina, kaip rodo pačių vokiečių pavyzdys be praeities pripažinimo neįmanomas susitaikymas, kuris būtinas siekiant išvengti tokių įvykių pasikartojimo ateityje.

---

<sup>163</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

Dr. Franz Josef Jung (CDU/CSU) tvirtina, kad vokiečiai įsipareigojo užtikrinti, kad ateityje joks žmogus ar tauta daugiau netaps tokio žiaurumo auka.

"Prisimenant tą neteisybę, auga supratimas, kaip svarbu, kad tai nepasikartotų. Mes visi kartu esame įpareigoti daryti viską, kad jos žmogus ar tauta daugiau niekada netaptų neapykantos ir naikinimo auka, nei dabar, nei kada nors ateityje. Todėl nuoširdžiai raginu Jus paremti mūsų bendrą nutarimą."<sup>164</sup>

Šiame kontekste atkreipiamas dėmesys į žmogaus teisių suvaržymus kaip ankstyvus pavojaus ženklus - kalbama apie suvaržytą Turkijos piliečių laisvę Armėnų genocido klausimu. Parlamentarai pabrėžia, kad pripažinimu jie siekia paskatinti Turkijos valdžią netildyti su valstybine pozicija šiuo istoriniu klausimu nesutinkančių balsų. "Savo iniciatyva taip pat norime paskatinti tuos garbingus moteris ir vyrus, kurie jau imasi drąsių žingsnių, tuos turkų intelektualus, kurie kritiškai vertina šią savo istorijos dalį", - sako Albert Weiler (CDU/CSU)<sup>165</sup>.

Budestago narių pasisakymų turinio analizė atskleidžia, kad atjautos motyvas buvo lemiantis argumentas Bundestagui beveik vienbalsiai pripažįstant Armėnų genocidą. Kalbose pasireiškia keturi pagrindiniai atjautos motyvai:

1. ATJAUTA, KAIP AUKŲ KANČIŲ ATMINIMAS,
2. ATJAUTA PER ISTORINĖS ATMINTIES IR ISTORINIO TEISINGUMO ĮTVIRTINIMĄ,
3. ATJAUTA PER KALTĘ IR ATSAKOMYBĘ,
4. PRIPAŽINIMAS - BŪDAS PARODYTI ATJAUTĄ IR UŽKIRSTI KELIĄ ATEITIES GENOCIDAMS.

Ši tyrimo dalis atskleidžia, kaip Vokietijos sprendimų priėmėjų retorikoje (ir sprendimo pripažinti Armėnų genocidą motyvuose) išivyrėja atjautos motyvas ir nusveria gerų dvišalių santykių su Turkija motyvą. Genocido pripažinimas kaip armėnų aukos tapatybės patvirtinimas, veikiant atjautai, iškeliamas aukščiau už dvišalius santykius. Etikos ir moralės normos pripažįstamos universalia vertybe ir nusveria racionalų naudingų dvišalių santykių elementą.

### **4.3. Vokietijos santykių su Turkija kontekstas**

---

<sup>164</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

<sup>165</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, p. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028>

Svarbu nepamiršti tuo metu aktualaus politinio konteksto. Bundestago posėdis, kurio metu pripažintas Armėnų genocidas, vyko būtent tuo metu, kai Vokietijai ir visai ES buvo labai reikalingas bendradarbiavimas su Turkija, siekiant spręsti pabėgėlių krizę Europoje. Tačiau nepaisant to, Turkijos oficialiai pozicijai prieštaraujantis armėnų genocido pripažinimas buvo patvirtintas. Nors beveik visi be išimties kalbėjusieji pabrėžia gerus dvišalius Vokietijos ir Turkijos santykius, kuriems norėtų nepakenkti savo sprendimu, tačiau pabrėžia, kad svarstomas klausimas yra kur kas aukščiau dvišalių santykių dimensijos - pateikia tai kaip atsakomybę ne tik prieš armėnų tautą, bet ir kaip prieš visą žmoniją.

Dietmar Nietan (SPD) tvirtina, kad turkai yra didi tauta ir jiems visiškai nereikia slėpti savo praecities, reikia pripažinti nuolankiai kaip tai padarė vokiečiai. Dr. Hans-Peter Uhl (CDU/CSU) pabrėžia pagarbą "didžiai turkų tautai". Albert Weiler (CDU/CSU) įsitikinęs, kad genocido pripažinimu padrąsins Turkijos vyriausybę pripažinti ir susitaikyti su šiuo istoriniu klausimu, nes Vokietija "iš savo patirties žino, kad tai labai sklausmingas ir sudėtingas procesas, bet būtinas pačiai visuomenei ir siekiant pelnyti tarp[tautinį pripažinimą."(Atjauta ir Turkijos pozicijai tam tikra prasme, ir pripažinimas, kad tai Turkija tai taip pat galėtų panaudoti kaip švelniąją galią - pripažindama - JP).

Neabejotinai svarstyta ir tai, kokią reakciją genocido pripažinimas sukeltų gausioje Vokietijos turkų diasporoje. Tarpininko vaidmens šioje situacijoje ėmėsi anuomet opozicinei BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN partijai atstovavęs turkų kilmės parlamentaras Cem Özdemir. Jis tarytum bando pateisinti Vokietijos veiksmus, aiškindamas situaciją kaip ne kaip Vokietijos norą iš savo perspektyvos primesti Turkijai, kas yra teisinga, bet kaip situaciją, į kurią vokiečiai taip pat įtraukti ne savo valia, bet dėl praecities įvykių (kaip ir dabartinės Turkijos atstovai. - JP) "Mūsų draugams Turkijoje noriu pasakyti: nemanykite, kad mes esą bedame pirštu į jūsų praecitį, jausdamiesi turintys moralinę viršenybę. Mes keliame šį klausimą ne todėl, kad jaučiamės turį moralinę teisę ir ne todėl, kad norėtume kištis į tarptautinius santykius, bet todėl, kad įvykiai apie kuriuos kalbama, yra dalis ir mūsų, vokiškos, istorijos," - tvirtina Cem Özdemir (BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN).

#### **4.4. Vokietijos Bundestago rezoliucijos sąsajos su Armėnijos užsienio politikos tikslais**

Vokietijos Bundestago rezoliucijoje (2016 m. gegužės 31 d.), kuria pripažįstamas Armėnų genocidas, yra numatyti konkretūs Bundestago įpareigojimai Vokietijos Vyriausybei. Jų analizė atskleidžia, kad nemaža dalis jų siejasi su Armėnijos užsienio politikos tikslais. Tai suteikia pagrindo teigti, kad pasitelkus aukos atjautos motyvą (tai įrodo ankstesnės tyrimo dalys) Vokietijos Bundestago priimtas sprendimas tiesiogiai realizuoja Armėnijos švelniąją galią ir taip padeda jai pasiekti užsienio politikos tikslų.

Rezoliucijoje numatyti įpareigojimai Vokietijos Vyriausybei, kurie tiesiogiai siejasi su Armėnijos užsienio politikos tikslais.

**Aukos tapatybės įtvirtinimas.** Rezoliucijoje išlieka valdančiosios koalicijos akcentuotas aspektas, kad 1915 m. žudynės yra vienas kertinių armėnų tautos tapatybės aspektų, greta religijos ir kalbos. Taip Vokietijos Bundestagas tiesiogiai prisideda prie armėnų tautos tikslo įtvirtinti savo aukos tapatybę. "Armėnų naikinimas Osmanų imperijoje Pirmojo pasaulinio karo metais buvo didžiausia ir labiausiai įsimintina katastrofa daugiataūkstantinėje armėnų tautos istorijoje."<sup>166</sup>

**Turkijos pripažinimas.** Reiškiant palaikymą susijusioms tarptautinėms pilietinėms iniciatyvoms, į kurias įsitraukia ir Turkijos atstovai, bei žadant skirti joms finansinę paramą, prisidedama prie Armėnijos siekio skatinti Turkijos pripažinimą. Jei nebūtų užgniaužiamas aktyvistų balsas, Turkijos visuomenėje galėtų lėtai pradėti formuotis nuomonių įvairovė armėnų genocido klausimu, kuri ilgainiui galėtų bent iš dalies paveikti Turkijos poziciją šiuo klausimu. Taip būtų prisidedama prie Armėnijos siekio sulaukti Turkijos pripažinimo.

Vyriausybė raginama "paskatinti Turkiškąją pusę atvirai svarstyti jai pateiktus kaltinimus, taip siekiant sukurti pamatą susitaikymui su armėnų tauta."<sup>167</sup> Taip pripažįstama, kad tai jau nebėra dviejų valstybių reikalas ir trečioji, Vokietija, turi teisę ir pareigą Vyriausybės lygiu prisidėti prie vienos iš konflikto pusių pozicijos rėmimo. Su tuo tiesiogiai susijęs ir kitas įpareigojimas vyriausybei - skatinti mokslines, pilietines visuomenės ir kultūrinės veiklas, susijusias su šiuo klausimu. Taip prisidedama prie Armėnijos tikslo pasiekti Turkijos pripažinimą. Vyriausybė raginama skirti specialias stipendijas šioje srityje dirbantiems tyrėjams.

**Sienų atvėrimas** - dar vienas Armėnijos interesas, kurio įgyvendinimui skiriama dėmesio strateginiuose dokumentuose. Rezoliucija Bundestagas Vokietijos vyriausybę skatina politiškai raginti Armėnijos ir Turkijos Vyriausybės ratifikuoti 2009 m. Ciuricho protokolus, kuriais diplomatinių santykių normalizavimas ir bendros sienos atvėrimas.<sup>168</sup> Galutiniam nutarime perimtas CDU/CSU ir SPD iškeltas

---

<sup>166</sup> Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN „Erinnerung und Gedenken an den Völkermord an den Armeniern und anderen christlichen Minderheiten in den Jahren 1915 und 1916“, Deutscher Bundestag Drucksache 18/8613, 31.05.2016; p. 4 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/086/1808613.pdf> [žiūrėta 2018 04 29]

<sup>167</sup> Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN „Erinnerung und Gedenken an den Völkermord an den Armeniern und anderen christlichen Minderheiten in den Jahren 1915 und 1916“, Deutscher Bundestag Drucksache 18/8613, 31.05.2016; p. 3 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/086/1808613.pdf> [žiūrėta 2018 04 29]

<sup>168</sup> Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN „Erinnerung und Gedenken an den Völkermord an den Armeniern und anderen christlichen Minderheiten in den Jahren 1915 und 1916“, Deutscher Bundestag Drucksache 18/8613, 31.05.2016; p. 3 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/086/1808613.pdf>

reikalavimas Vokietijos Vyriausybei imtis tarpininko vaidmens, siekiant Armėnijos ir Turkijos sutaukymo.

**Paveldo išsaugojimas.** Vokietijos Vyriausybė raginama skatinti Turkiją, kad būtų aktyviai imtasi išsaugoti istorinėse teritorijose likusį armėnų kultūrinį palikimą. Nors tiesiogines sąsajas įrodyti sudėtinga, tačiau dar po mėnesio (2016 m. liepą) Ani - senovės Armėnijos miesto liekanos, archeologinė vietovė rytų Turkijoje, Karso vilajete, buvo įtraukta į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą.<sup>169</sup> Žiniasklaida tvirtina, kad tai šiuo metu tai bene vienintelis nuo išnykimo saugomas armėnų paveldo Turkijoje objektas.<sup>170</sup> Tai atspindi Armėnijos tikslą apsaugoti savo kultūrinį paveldą buvusiose etninėse žemėse ir nutraukti, jų žodžiais tariant, kultūrinį genocidą. Iš dalies ji atliepia ir Armėnijos tikslą, susijusį su teritorinėmis pretenzijomis dabartinėje Turkijoje.

**Parama per kultūrinę diplomatiją.** Vokietijos vyriausybė raginama pati skirti finansinių išteklių, kad pačioje Vokietijoje būtų rengiami renginiai, vystomi projektai, skirti 1915-1916 m. įvykių atminimui. Frakcijų siūlymuose, kurie kelti 2015 m., daug dėmesio siūlyta skirti šimtmečio minėjimo renginiams (2016 m. nebeaktualu, todėl į galutinę rezoliuciją neįtraukta), kurie taip pat stipriai prisidėjo prie Vokietijos ir tarptautinės visuomenės informuotumo šia tema bei Armėnijos aukos tapatybės įtvirtinimo.

Bene akivaizdžiausiai užsienio politikos tikslų siekimą pasitokus istorinę perspektyvą ir atjautos elementą iliustruoja į galutinį nutarimo variantą nepatekęs Žaliųjų (Die Grünen) frakcijos raginimas Vokietijos Vyriausybei stiprinti **Armėnijos sąsajas su Europos Sąjunga**.<sup>171</sup> Tokio naratyvo iškėlimas dokumente, kalbančiame apie istorinės atminties įvykius ir atjautą armėnų tautai, siūlo prielaidą, kad stipresnė integracija bendrijoje yra vertinama kaip viena kompensacijos priemonių. Kadangi tai yra vienas Armėnijos UP tikslų, galima kelti prielaidą, kad šiuo atveju akivaizdu, kaip atjauta skatina užsienio valstybių sprendimų priėmėjus (šiuo atveju, politinę partiją) įtraukti į savo strateginius dokumentus veiklas, tiesiogiai susijusių su Armėnijos tikslais. Nors į galutinį nutarimo variantą ši nuostata nebuvo įtraukta, jau pats jos iškėlimas byloja apie švelniosios galios pasireiškimą. "Federalinė Vyriausybė turėtų siekti sustiprinti Armėnijos ryšius su Europos Sąjunga. (...) Nepakanka ribotų jau sudarytų bendradarbiavimo susitarimų, turi būti vystomas. Regioniniam sugyvenimui būtinas išskirtinis Europos sąjungos ir visos tarptautinės visuomenės dėmesys."<sup>172</sup>

---

<sup>169</sup> <https://whc.unesco.org/en/list/1518> [žiūrėta 2018 04 29]

<sup>170</sup> RFE/RL, Armenia's Broken Heritage, <https://www.rferl.org/a/armenian-heritage-in-turkey/28029302.html> [žiūrėta 2018 05 01]

<sup>172</sup> Antrag der Abgeordneten Cem Özdemir, Claudia Roth (...) und der Fraktion BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN ; Drucksache 18/4687, 22.04.2015, p. 3; <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/046/1804687.pdf> [žiūrėta 2018 05 01]

CDU/CSU ir SPD pozicijoje tvirtinama, kad Vokietija dėl savo ypatingo vaidmens Turkijos ir Armėnijos santykiuose jaučiasi atsakinga ir už viso Kaukazo regiono stabilizavimą kaip ES kaimynystės politikos dalį.

Kitas svarbus siūlymas, taip pat nepatekęs į galutinį nutarimą - Die Grune ir iš dalies die Linke siūlė pagerbiant aukų atminimą, armėnų genocidą, taip pat ir kitus pamištus XX a. genocidus, **įtraukti į valstybines mokymo programas** ir sustiprinti šiuo aspektu valstybinę Vokietijos švietimo sistemą.<sup>173</sup> Tokiu būdu Armėnijos užsienio politikos tikslai - įtvirtinti aukos tapatybę bei Armėnijos siūlomą istorinių įvykių interpretaciją, būtų įtvirtinti dar giliau - valstybių vidaus politikos procesuose.

## IŠVADOS

Armėnų genocido pripažinimo pavyzdys demonstruoja, kaip norėdama savo užsienio politikos tikslams pasitelkti švelniąją galią, valstybė gali susitelkti į vieną, skaudžiausią savo istorijos motyvą. Per genocido ir patirtų kančių naratyvą valstybė gali formuoti savo tapatybę ir pasitelkusi atjautos motyvus siekti tokios tapatybės pripažinimo tarptautiniu mastu. Kartu tai gali tapti esmine užsienio politikos tikslų formulavimo ir įgyvendinimo misija. Šiame darbe atskleidžiama, kaip susikurtą aukos tapatybę, pasitelkdama atjautą, valstybė gali panaudoti švelniajai galiai sukurti ir per ją pasiekti savo užsienio politikos tikslų.

Aukos tapatybė yra patraukli strategija mažai valstybei, išgyvenusiai agresiją iš didesnių valstybių pusės – dėl labai stipraus emocinio krūvio ir galimybės pripažinimui pasitelkti atjautą, maža valstybė gali į save atkreipti dėmesį ir net konkuruoti su didžiųjų valstybių „tradiciniais“ galios interesais. Tiesa, būtina pabrėžti, kad siekiant susikurtą aukos tapatybę paversti švelniąja galia, būtina nuosekli komunikacijos su išorės auditorijomis strategija. Armėnijos užsienio politikos tikslai ir platus diasporos panaudojimas padėjo tokią strategiją įgyvendinti.

Pasitelkus Armėnijos genocido pripažinimo atvejį Vokietijoje 2016 m., šiuo darbu buvo siekiama parodyti, kaip naudojant atjautą kaip pagrindinį argumentą, armėnų susikurta aukos tapatybė gali būti pripažinta, net ir esant stiprioms konkuruojančioms strategijoms. Vokietijos ir Turkijos santykių svarba 2016 m., vykstant deryboms dėl galimybių švelninti migracijos srautus į Europą, nesukliudė Bundestagai priimti rezoliucijos, iš esmės prieštaraujančios Turkijos užsienio politikos strategijai. Galima teigti, kad

---

<sup>173</sup> Antrag (...) und der Fraktion die Linke Drucksache 18/4335, 18.03.2015 "100. Jahregedenke des Vorkermords (...)" p. 4; <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/043/1804335.pdf> \ [žiūrėta 2018 05 01]



šiuo atveju Armėnijos „švelnioji“ galia pasirodė svarbesnė nei Turkijos „politinių interesų“ galia. Vokietijos atvejis atskleidžia, kaip įsitvirtinančios moralės ir etikos normos, kurios lemia atjautos iškilimą, tarptautiniuose santykiuose gali tapti svarbesne vertybe nei geri dvišaliai santykiai.

Šiame darbe patvirtinamos dvi esminės tezės:

1. Per susikurtą aukos tapatybę pasitelkdami atjautą armėnai siekia vieno esminių savo užsienio politikos tikslų – genocido pripažinimą.
2. Pasitelkdami atjautą armėnai sugebėjo susikurtą aukos tapatybę paversti švelniąja galia ir pasiekti, kad kitų valstybių (konkrečiu atveju, Vokietijos) darbotvarkėje atsirastų iniciatyvos ir sprendimai (Bundestago įpareigojimai Vokietijos vyriausybei), kurie tiesiogiai prisideda prie Armėnijos užsienio politikos tikslų įgyvendinimo.

Iki šiol tarptautinių santykių teorijose, kalbančiose apie „švelniąją“ galią didžiausias dėmesys būdavo skiriamas pastangoms per „pozityvią trauką“ didinti valstybės įtaką (apie tai kalba ir Joseph Nye). Dažniausiai valstybių poveikis ir galimybės sukurti savo „patrauklumą“ politinėje, ekonominėje ar kultūrinėje sferose siejamos su tikslingomis valstybių pastangomis plėsti savo žinomumą ir poveikį tokiomis savybėmis, kurios kelia pozityvias emocijas (pvz., dėl to varžomasi, kas turės teisę organizuoti Olimpines žaidynes ar Pasaulio futbolo čempionatus), skatina priimti ar puoselėti valstybės kalbą, kultūrą, politinius ir ekonominius režimus. Genocido ir kančių akcentavimas kaip „švelniosios“ galios elementas yra gana neįprastas kontrastas tipiniam, ypač didžiųjų valstybių kuriamai „švelniosios“ galios tradicijai. Tačiau Armėnijos užsienio politikos analizė ir aptartas armėnų genocido pripažinimo atvejis parodo, kad politinė įtaka ir kiti „švelniajai“ galiai būdingi privalumai gali būti kuriama pasitelkiant ir bendražmogišką empatiją ir atjautą dėl patirtų kančių. Tokia užsienio politikoje akcentuojama „švelnioji“ galia, žinoma, yra gana vienpusiška ir gali turėti ribotą poveikį, tačiau mažoms valstybėms tai gali būti patrauklus būdas globaliu mastu sulaukti pripažinimo savo konstruojamai tapatybei.

„Aukos“ tapatybė yra menkai tyrinėtas tarptautinių santykių reiškinys net konstruktyvistiniuose darbuose, todėl ši tema gali būti verta platesnio dėmesio. Armėnijos atveju tai itin ryški nacionalinės tapatybės dalis, tačiau nemažai valstybių taip pat gali įterpti „aukos“ tapatybę į savo konstruojamų nacionalinių tapatybių pagrindą – ypač tai gali būti būdinga tautoms, nukentėjusioms nuo okupacinių, nacistinių ar komunistinių režimų.

Darbe atlikta analizė leidžia pateikti potencialias išvagas, kaip pasitelkus atjautą galima suformuluotą „aukos“ tapatybę paversti „švelniąja“ galia:

1. Susikurti stiprų „prekės ženklą“. Aukos tapatybė patraukli ir gali padaryti didelį poveikį dėl stipraus emocinio aspekto.
2. Išanalizuoti „rinką.“ Tam padeda „sėkmės istorijos“, kuriomis galima sekti (pvz. holokaustas).
3. Susikurti stiprią komunikacijos strategiją: turi būti aiški žinia, kanalai, priemonės, tikslinės auditorijos. Nuosekliai ją įgyvendinti.
4. Pasiiekti, kad per visuomenės dalis (diasporą), žiniasklaidą, kultūrinius renginius, suinteresuotus pavienius sprendimų priėmėjus (E. Steinbach) susikurta aukos tapatybė būtų iškelta į politinę kitos valstybės darbotvarkę.
5. Siekti išlaikyti klausimą politinėje darbotvarkėje ir nuolat priminti apie aukos tapatybę bei patirtas kančias. Išnaudoti palankų politinį kontekstą, pasitelkti palankias istorines datas.
6. Pasiiekti susiformuoto „aukos“ tapatybės patvirtinimo ir siekti, kad jis lemtų konkrečių politinių sprendimų užsienio šalyje priėmimą, kurie tiesiogiai siejasi su aukos tapatybę turinčios valstybės užsienio politikos tikslais.

Vis dėlto šalia racionaliai skambančių valstybinio lygmens strategijų, kurioms gali pasitarnauti „aukos“ tapatybės kūrimas, būtina pabrėžti svarbiausią normatyvinį siekį: atjautos, kaip tarptautinės politikos veiksnio stiprinimas, gali prisidėti stiprintant besiformuojančias tarptautines normas, kurios akcentuoja žmogaus teises ir kurioje didesnė tikimybė užkirsti kelią genocido pasikartojimui.

## Literatūros ir šaltinių sąrašas

- Aurora Humanitarian Initiative, <https://aurorapize.com/en/prize/detail/about> [žiūrėta 2018 04 25]
- Armenian Genocide Museum – Institute, <http://www.genocide-museum.am/eng/index.php> [žiūrėta 2018 04 25]
- Armenian Genocide Museum – Institute, 2018 LEMKIN SCHOLARSHIP FOR FOREIGN STUDENTS; <http://www.genocide-museum.am/eng/Lemkin-2018.php>
- Armenian Genocide Museum – Institute, Delegations, 2018.02. <http://www.genocide-museum.am/eng/delegation.php>
- Akcjam, T. , *From Empire to Republic: Turkish Nationalism and the Armenian Genocide*, Zed Books, London, nuoroda), 2004
- Armenian National Institute, *Countries that Recognize the Armenian Genocide*, Washington, 2018 [http://www.armenian-genocide.org/recognition\\_countries.html](http://www.armenian-genocide.org/recognition_countries.html)
- Armenian National Institute. *France, Great Britain and Russia Joint Declaration*. May 24, 1915 [http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.160/current\\_category.7/affirmation\\_detail.html](http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.160/current_category.7/affirmation_detail.html)
- Bass, Gary Johnatan. *Stay the Hand of Vengeance. The Politics of War Crimes Tribunals*, Princeton University Press, New Jersey, 2000
- Black, Ian, “A small country but a big nation: how genocide shaped the Armenia of today”, *The Guardian*, Yerevan, 2015, (<https://www.theguardian.com/world/2015/apr/22/turkish-silence-fans-century-of-armenian-grief-over-genocide>)
- Bloxham, Donald; Moses, A. Dirk, eds. *The Oxford Handbook of Genocide Studies*. New York: Oxford University Press, 2010. p. 2.
- Bucher, Bernd, Ursula Jasper. *Revisiting ‘identity’ in International Relations: From identity as substance to identifications in action*, *European Journal of International Relations*, Vol. 23(2) 391–415, 2017.
- Dadrian, Vahakn N. “The signal facts surrounding the Armenian genocide and the Turkish denial syndrome”, *Journal of Genocide Research*. Volume 5, 2003 - Issue 2, p. 269-279.
- Dadrian, Vahakn N. *The History of the Armenian Genocide: Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus*, Providence, R.I/Oxford: Berghahn Books, 1995.
- Edelman. *Trust Barometer Global Results*, 2016, <http://www.slideshare.net/EdelmanInsights/2016-edelman-trust-barometer-global-results>,
- Erika Steinbach, <https://www.erika-steinbach.de/index.php/willkommen.html>
- European Stability Initiative, Robert Kocharian (president 1998-2008) on Turkey, August 2009, , [https://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=322&debate\\_ID=2&slide\\_ID=11](https://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=322&debate_ID=2&slide_ID=11)
- International Committee of the Red Cross, *The Geneva Conventions of 1949 and their Additional Protocols*, 29-10-2010 Overview, <https://www.icrc.org/eng/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm>
- International Association of Genocide Scholars Yerevan Meeting, 2015 07 08, [http://www.armeniangenocide.am/content\\_images/Conference-programme-IAGS2015\(1\).pdf](http://www.armeniangenocide.am/content_images/Conference-programme-IAGS2015(1).pdf)
- Jacoby, Tami Amanda.”A Theory of Victimhood: Politics, Conflict and the Construction of Victim-based Identity”, *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 43(2) 511–530, University of Manitoba, Canada, 2015
- Gladstone Rick, “Armenian Groups Are Increasingly Focused on Reparations for Genocide”, *New York Times* 2015 04 23, <https://www.nytimes.com/2015/04/24/world/europe/turkey-fear-of-reparations-possibly-in-many-billions-is-a-factor-in-armenian-genocide-denials.html>
- Glower, Jonathan. *Humanity: A Moral History of the Twentieth Century*; New Haven: Yale University Press, 2000

- Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį.* <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.F41231DF836D>
- Kunovich, Robert M., “The Sources and Consequences of National Identification”, *American Sociological Review*, VOL. 74 (August:573–593), 2009
- Lemkin, Raphael. “Genocide. I: A crime without a name”, *American Scholar*, Volume 15, no. 2, 1946, p. 227-230, <http://www.preventgenocide.org/lemkin/americanscholar1946.htm>
- Markarov, Alexander, Narek S. Galstyan and Grigor Hayrapetyan, *The Main Dimensions and Issues of Armenia’s Foreign Security Policy*, 2016.
- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia. *Genocide recognition*, 2018 <http://mfa.am/en/recognition/>
- Ministry of Diaspora of the Republic of Armenia, 2018, [http://www.mindiaspora.am/en/index\\_all](http://www.mindiaspora.am/en/index_all)
- Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras. *Armėnų tautos genocido 100-ųjų metinių minėjimas*, 2015 m. kovo 16 d., Vilnius, <http://genocid.lt/centras/lt/2426/a/>
- Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras. *Interviu su centro generaline direktore Terese Birute Burauskiene.* <http://genocid.lt/centras/lt/1810/a/>
- Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymas, 1993, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.41CFC9B8CEFS>
- Mangassarian, Selina L. “100 Years of Trauma: the Armenian Genocide and Intergenerational Cultural Trauma.” *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 25:4, 2016. 371-381.
- Mazinani, Mehran. “On Problems of Constructing “Genocidal Identity”: The Armenians of Eastern Anatolia”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 33:1, 2013, p. 29-40
- Meredith, Valerie M. “Victim identity and respect for human dignity: a terminological analysis”, *International Review of the Red Cross*, Volume 91 Number 874 June, p. 259 – 277.
- Morgenthau, Henry. *Ambassador Morgenthau's Story*, New York: Doubleday, Page & Co.: 1919, <https://archive.org/stream/ambassadormorge02morggoog#page/n392/mode/2up/search/the+murder+of+a+nation>
- Nekrašas, Evaldas. „Kritiniai pamąstymai apie Lietuvos užsienio politiką“, *Politologija* 54, 2009, p. 123-142.
- Orlando, Griffin, *An Age of Absurdism: Turkish Foreign Policy & Claims of Genocide*, Central European University, 2015.
- President Office of the Republic of Armenia. *Pan-Armenian Declaration on the Centennial of the Armenian Genocide*, 29.01.2015 <http://www.president.am/en/press-release/item/2015/01/29/President-Serzh-Sargsyan-visit-Tsitsernakaberd-Genocide/>
- President Office of the Republic of Armenia. *Genocide of Armenians in Ottoman Empire*, <http://www.president.am/en/genocide/>
- President Office of the Republic of Armenia. *President Serzh Sargsyan presided over the inaugural meeting of the State Commission on Coordination of the events dedicated to the 100th anniversary of the Armenian Genocide*, 30.05.2011, <http://www.president.am/en/domestic-visits/item/2011/05/30/news-273/>
- Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, *Relations between Turkey and Armenia.* <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-armenia%20.en.mfa> [žiūrėta 2018 04 05]
- Poghosyan, Tevan. *The Armenian ENP and Conflict Resolution in Nagorno Karabakh*, The International Center for Human Development Crisis Management Initiative, The International Center for Human Development Crisis Management Initiative, Yerevan, 2009. [https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/D7A2ABCC2B953F358525765000528218-Full\\_Report.pdf](https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/D7A2ABCC2B953F358525765000528218-Full_Report.pdf)
- European Parliament. *Parliament recognises Ukrainian famine of 1930s as crime against humanity*, 2008 10 23. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=en&type=IM-PRESS&reference=20081022IPR40408>
- Parsons, Christi and Laura King, „Obama avoids saying 'genocide' while in Turkey“, *Los Angeles Times*, April 07, 2009. <http://articles.latimes.com/2009/apr/07/world/fg-obama-armenia7>

- Panossian, R. "The Past as Nation: Three Dimensions of Armenian Identity", *Geopolitics*, 7:2, 2002, 121-146; <https://doi.org/10.1080/714000931>,
- United Nations. *On Rwandan genocide anniversary, UN leaders ask: Can world muster the will to prevent new atrocities?* UN news, 2018.04.06. <https://news.un.org/en/story/2018/04/1006732>
- Power, Samantha. *A Problem from Hell: America in the Age of Genocide*, United States, 2000.
- Pope Calls Killings of Armenians 'Genocide,' Provoking Turkish Anger, Jim Yardley and Sebnem Arsu, <https://www.nytimes.com/2015/04/13/world/europe/pope-calls-killings-of-armenians-genocide-provoking-turkish-anger.html>
- Ries, Tonia. *The Inversion of Influence*. 2016, <http://www.edelman.com/post/inversion-of-influence/>
- Samuelian Tom, David Davidian, Hovhannes Asryan, Tigran Sahakyan. *Armenian Genocide Losses, An Estimate of the Damage 100 years later*, 2015. <http://armeniangenocidelosses.am>
- Smith, Anthony D., *Nationalism and Modernism*, London, 1998
- Statement by Concerned Scholars and Writers, April 24, 1998, Yerevan, [http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.22/current\\_category.3/affirmation\\_detail.html](http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.22/current_category.3/affirmation_detail.html)
- СТРАТЕГИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ  
(Одобрена на заседании Совета национальной безопасности при Президенте Республики Армения 26 января 2007 г.), [http://www.mfa.am/u\\_files/file/doctrine/Doctrinerus.pdf](http://www.mfa.am/u_files/file/doctrine/Doctrinerus.pdf) [žiūrėta 2018 04 15]
- Tchilingirian, Hratch. *What is "Armenian" in Armenian Identity?* <https://www.evnreport.com/raw-unfiltered/what-is-armenian-in-armenian-identity>
- Terzyan, Aram, *The Evolution of Armenia's Foreign Policy Identity: The Conception of Identity driven Paths. Friends and Foes in Armenian Foreign Policy Discourse*, 2016.
- UNESCO, „General Information programme and UNISIST.” (PGI- 93/WS/22). Paris: Unesco, 1993.
- UNESCO, *Archaeological Site of Ani*, description, 2016, <https://whc.unesco.org/en/list/1518>
- William L. Langer, *The Lausanne Treaty, Turkey and Armenia*, <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/1926-04-01/lausanne-treaty-turkey-and-armenia>

#### **Tyrimo dalyje analizuojami dokumentai:**

- Valdančiosios CDU/CSU ir SPD frakcijų pasiūlymas "Atminimas ir paminėjimas armėnų žudynių ir trėmimo prieš 100 metų"  
*Antrag der Fraktionen der CDU/CSU und SPD "Erinnerung und Gedenken an die Vertreibungen und Massaker an den Armeniern vor 100 Jahren"*, Deutscher Bundestag, Drucksache 18/4684, 21.04.2015, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/046/1804684.pdf>
- Nepriklausomų pavienių narių ir opozicinės Die Linke frakcijos pasiūlymas.  
Antrag der Abgeordneten Ulla Jelpke, Katrin Kunert, Wolfgang Gehrcke, Jan van Aken, hristine Buchhol , evi Da delen, Dr. Diether Deh , Annette Groth, eike nsel, nge ger, Andre unko, ichael eutert, tefan iebich, ie a ovassat, Dr. Ale ander S. eu, Ale ander Ulrich, Kathrin ogler und der Fraktion Die Linke.  
Drucksache 18/4335, 18.03.2015 "100. Jahregedenke des Vorkermords (...)"  
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/043/1804335.pdf>
- Nepriklausomų pavienių narių ir opozicinės frakcijos BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN pasiūlymas. Antrag der Abgeordneten Cem Özdemir, Claudia Roth (Augsburg), Peter Meiwald, Annalena Baerbock, Marieluise Beck (Bremen), Dr. Franziska Brantner, Agnieszka Brugger, Ekin Deligöz, Uwe Kekeritz, Tom Koenigs, Dr. Tobias Lindner, Omid Nouripour, Manuel Sarrazin, Dr. Frithjof Schmidt, Jürgen Trittin, Doris Wagner, Luise Amtsberg, Matthias Gastel, Kai Gehring, Britta Haßelmann, Katja Keul, Renate Künast, Monika Lazar, Dr. Konstantin von Notz und der Fraktion BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN ; Drucksache 18/4687, 22.04.2015, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/046/1804687.pdf>

Partijų pozicijų apibendrinimas ir Užsienio reikalų komiteto ataskaita. Beschlussempfehlung und Bericht des Auswärtigen Ausschusses (3. Ausschuss); Drucksache 18/7909; 21.03.2016  
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/079/1807909.pdf>

2016 m. birželio 2 d. Bendra visų parlamentinių partijų rezoliucija, kuria Vokietija pripažįsta Armėnų genocidą. Antrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN „Erinnerung und Gedenken an den Völkermord an den Armeniern und anderen christlichen Minderheiten in den Jahren 1915 und 1916“, Deutscher Bundestag Drucksache 18/8613, 31.05.2016 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/086/1808613.pdf>

Vokietijos Bundestago 2016 m. birželio 2 d. posėdžio, kuriame balsuota dėl Armėnų genocido pripažinimo, stenograma. Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht 173. Sitzung, Berlin, Donnerstag, den 2. Juni 2016, Plenarprotokoll 18/173, <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18173.pdf#P.17028> ; Beschlussempfehlung **100. Jahresgedenken des Völkermords an den Armenierinnen und Armeniern 1915/1916 – Deutschland muss zur Auf- arbeitung und Versöhnung beitragen**, Drucksachen 18/4335, 18/7909

### ***Erika Steinbach kalbos:***

2003 m. rugsėjo 6 d. minint „Tėvynės dieną“ E. Steinbach kaip visuomeninės organizacijos „Tremtinių sąjunga“ prezidentės kalba

*Mit Menschenrechten Europa vollenden. Rede zum Tag der Heimat 6. September 2003*

2005 m. E. Steinbach kalba, teikiant Franz Werfel Žmogaus teisių apdovanojimą.

*Rede zur Verleihung des Franz-Werfel-Menschenrechtspreises am 25. Juni 2005.*

[http://www.zentralrat.org/files/Rede\\_Steinbach\\_25.Juni\\_2005.pdf](http://www.zentralrat.org/files/Rede_Steinbach_25.Juni_2005.pdf)

2006 m. gegužės 20 d. kalba sakytą atveriant atminimo renginį Miunchene „Pamiršti likimai“.

*Rede von Erika Steinbach MdB, anlässlich der Gedenkveranstaltung des „Vereins der Griechen aus Pontos e.V.“ sowie der „Assyrisch Demokratischen Organisation e.V.“ „Vergessene Schicksale“*

*2009 Grußbotschaft an die Armenische Gemeinde zu Berlin von Erika Steinbach MdB, menschenrechtspolitische Sprecherin der CDU/CSU- Bundestagsfraktion*

<http://www.aga-online.org/news/attachments/SteinbachRedeGeno2006-1.pdf>

2011 m. balandžio 24 d. kalba, pasakyta minint 96-ąsias Armėnų genocido metines.

*Rede zum 96. Jahrestag des Türkischen Genozides an den Armeniern 24. April 2011 in der Frankfurter Paulskirche Erika Steinbach MdB.*

[http://www.zentralrat.org/files/Microsoft%20Word%20-%20Ansprache\\_Erika\\_Steinbach%2C%2024.04.2011.pdf](http://www.zentralrat.org/files/Microsoft%20Word%20-%20Ansprache_Erika_Steinbach%2C%2024.04.2011.pdf)

2015 m. balandžio 24 d. kalba Bundestage, pasakyta minint 100-ąsias Armėnų genocido metines ir reaguojant į partijų pateiktus siūlymus dėl Armėnų genocido pripažinimo.

*100 Jahre ArmenierVölkermord.*

<https://www.erika-steinbach.de/index.php/reden-details/vertreibung-und-massaker-an-armeniern-191516.html>

## Summary

Not all decisions in international politics can be explained by power and interest, as realists would suggest. Constructivists claim identity plays an important role for interaction of countries and nations. Some nations decide to choose the most painful part of their history and are building their special identity – victim identity. In first part of this paper the concept of identity, especially victim identity, is analyzed. Then two competing/each other denying identities are analyzed – Armenian victim identity and Turkish “denial identity”. Reasons for selection of these particular identities, ways of promotion and making it priority of foreign policy agenda are discussed in second and third parts of this paper.

Special identity can generate soft power in international politics only in case if it is recognized by other countries or nations. Therefore, Armenia recognition of the Armenian Genocide listed in top priorities list of Armenian Foreign Policy. Although right after becoming the independent country, first Armenian President was trying to be “rational” and was refusing claims of recognition by Turkey in order to assure good relationship with big powerful neighbor, victimhood was so deep in identity of Armenian society and diaspora, therefore, such foreign policy was not widely accepted. So later Armenian policy makers were making sure not to repeat this mistake of their predecessor and were giving to recognition of genocide a very special place in Armenian Foreign Policy. State coordinated campaigns and civic initiatives have increased public awareness about the issue, and so far, 28 countries recognized Armenian genocide. By recognizing Armenian identity, they denied competing Turkish identity (claiming not being responsible for Armenian genocide), which is being promoted with the same amount of efforts. This paper tries to find an answer: what kind of power leads the decision of other countries choosing to support small, not strategically important country and take risk to anger much powerful actor of international affairs?

In case of Germany, it had even more to lose: good bilateral relationship with Turkey and, even more important, strategically important ally in high peak of refugee crisis in Europe. But regardless that, German Bundestag nearly unanimously voted for recognition of Armenian genocide in June 2016.

In most cases it is difficult to evaluate direct effect of soft power and prove its effect to implementation of foreign policy goals, therefore it is the most criticised aspect of soft power theory. In this case we can see how the decision by Armenia to choose victim identity and constantly promote it is being converted into soft power and push into political agenda of other country activities that are important and useful for Armenian Foreign Policy goals.

Analysis of rhetoric of dedicated political activist Erika Steinbach (former Human Right spokesperson by CDU/CSU), strategical documents (proposals of political fractions and final resolution) and arguments of Bundestag members before final voting that led to recognition of Armenian genocide reveals that one of the leading arguments for decision was compassion. Members of Bundestag stressed the importance of recognition as a way to express their compassion to grievance of Armenian people, to share responsibility for mediation of bilateral relationship, and to share the burden of guilt – for not preventing Armenian genocide as former ally of Ottoman Empire.

Armenian themselves and many human right advocates all around the world stress the importance of recognition of genocide in order to prevent it in the future. They say would be needed to disclose all the cruelty of humanity in the past in to ensure any little early warning sign would be met with highest concern and world society wouldn't observing just observing. And, finally, would fulfil the promise humanity gave after the Holocaust, most recognized genocide off all times, — newer again.